CONTRA IVDAEOS

HIERONYMI DE SANCTA FIDE, IVDAEI, AD CHRISTIANISmum conuerſi. Libri duo: Quorum prior fidem & religionẽ eorum impugnat. Alter uero Talmuth.

AD MANDATVM DOmini Papæ Benedicti XIII facta relatione. Anno Domini 1412. *Menſe Auguſto in Hiſpania.*

TIGVRI APVD ANDREAM Geſnerum F. & Rodolphum Vuiſſenbachium. M. D. LII.

PRAEFATIO QVAE CONtrouersiæ maximè diuturnæ inter Christianos & Iudeos de fide ac salutis negotio indicat statum & causas pertinatiæ Iudaicæ.

QVVM seruator noster Iesus NaZarenus Meßias & Christus Samaritanæ mulierculæ dicat, Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus, quod scimus, quia salus ex Iudeis est: Quum patriarchas Iudeorum Abrahã, Isaac, Iacob, Dauid & alios è quibus Dominus Iesus natus est. secundũ carnem, summa veneratione amplectamur, quod apostolos discipulos Meßiæ, & principes magistros fidei nostræ, Iudeos fuisse cõfiteamur, quum Moysen, et prophetas. viros diuinitus Inspiratos fateamur nos Christiani, portenti simile videtur. nullam nationem Christo et Apostolis, & Christianæ institutiõi tam pertinaciter aduersatam

fuisse, quam Iudeorum gens fecit, nec facere desinit. Cuius dißidij & concertationis pertinacißimæ fundamenta & causas non ignotas esse Christianis, multis de causis plurimum refert. Cuius etiam rei gratia hunc librum ædimus scriptũ à Hieronymo de sancta fide Hispano, genere Iudeo, sed per Dei misericordiam conuerso ad Christum ante annos 140. Sed opere pretium fuerit, si quis rerum Iudaicarum imperitior forte hunc librum in manus sumit prius cognoscere, quid inter Christianos & Iudeos constet, quidq; maximè controuersum sit, & quibus de causis.

Hieronymus quidem author huius scripti proponit tria Axiomata religionis. De quibus Christianis & Iudæis maximè conuenit. Vnum est Moysi et prophetis plenam fidem esse tribuendam, ac eos mereri supremam authoritatem, ac Iure Hereticum censeri qui vlla in parte negat eorum scripta. Alterũ est, aliquando Deum missurum omnino Meßiam ad seruandum suum populum.

Tertium

Tertium caput est. Eum Meßiam nasciturum de stirpe ac linea Dauidis regis, Rabbi Moses aut filius Maimonis Aegyptius, quē Hebræi magno consensu proximum faciunt beato Mosi prophetarū fonti annio hinc circiter 400. procul dubio imitatus nostros doctores in symbolis fidei scribendis. Vniuersam theologiam Mosis & prophetarum in 13. collegit articulos & principia. Quæ ipse fundamenta & radices legis appellat. Easq; propositiones imprimis catholicas & authenticas, quippe quæ creditæ beatum faciūt hominem, commentariolo adiecto illustrauit. Ac statuit pro Israelita vero habendum esse, ac omnibus officijs fraternæ charitatis prosequendum. Quisquis illos articulos firmo corde credit: hereticum autem & Epicuræum esse qui vnum aut plures negat. Eos igitur Ebraici symboli articulos referam, ordine interim notato, quem Moses Maimonis filius tenuit.

2. *Vnus est Deus benedictus. Vnitate summa & perfectißima.*

3. Adeo remouere ac separare procul oportet corpus, & omnes accidentes res: vt sit incorporeus, et simplicißimus & sine omnibus accidentibus.

4. Primus est Deus simplicißime, adeoque æternus absq; principio & fine.

1. Qui Deus per se subsistens omnia creauit, & omnibus dat vim subsistendi.

6. Deus vbiq; præsens omnia scit perfectißime tam in genere, quam singulatim & per indiuidua: Idemq; cuncta rectißime gubernat.

10. Deus nouit opera hominum, & ea minime negligit, sed curat maxime.

11. Deus rependit bonum illis qui legem obseruant & prestant: Vltor autem est in transgressores legis: Nec tantum in hoc sæculo rependit præmia & pænas, sed etiã in futuro sæculo, & maxime quidem.

13. Futura est mortuorum viuificatio & resurrectio.

8. Deus legem dedit cœlitus ore suo loquens cum Mose in monte Sinai & alibi.

9. Ea

9. *Ea lex non abolebitur, non mutabitur: non aliam Deus dabit: nihil ei addendū, nihil detrahendum est: quippe perfectæ et sempiternæ.*

7. *Moses parens est ac princeps omniū prophetarum tum sui sæculi, tum superiorū, tum insequentium.*

12. *Credere oportet esse tempus. quo Messias adueniat. Qui si aduentum differat, est tamen expectandus. In illum credere, eum diligere, eum exaltare, illi supplicare oportet.*

5. *Deus benedictus solus est colendus et omni laude prosequendus. Nec est simile quid conferendum vel in elementa, & quæcunq; ex eis composita sunt, vel in astra & sphœras, vel deniq; in angelos.*

Et hæc quidem fidei catholicæ principia nos Christiani eruditi ex Euangelio & scriptis apostolorum atque prophetarum certissima habemus: quæ vulgus Iudeorum etiam credit ac confitetur: & magistri eorum libris multis ea explicant. Ac veteres quidē,

vt magister sanctus & alij etiam Meßiæ diuinitatem, & sanctam trinitatem naturæ diuinæ, Deum patrem, Deum filium, Deū spiritum sanctum palam & voce clarißima professi sunt. Adhæc Meßiæ incarnationem ex spiritu sancto & virgine, eiusq; paßionem & mortem & gloriam resurrectionis & cœlestis regni, per omnia conuenientes prophetis & Euangelio, & articulis fidei Christianæ.

Vnde igitur tantū inter nos dißidium exortū est, & in quibus maxime propositionibus consistit controuersia?

Ignorantia parens omnium malorum, vt Petrus ait in libris recognitionum Clementis, & quidem ignorantia crassa & affectata, & inexcusabilis causa est totius contradictionis. Venit enim Meßias Iesus Nazarenus, et sermone, testimonijs Mosis atq; prophetarum, & operibus multis & maximis clarißime probauit se promissum seruatorem iam adesse. Cui testimonium etiam reddiderūt angeli, sanctißimi homines, pueri,

ri. Vulgus, inanimatæ partes mundi, denicq; ipsi cacodemones. Verum odio, & inuidia, & superbia, & auaritia excecati magis dilexerunt tenebras quam lucem, quæ veniens in mundum. illuminat omnem hominem: & regem Meßiam atque seruatorem suum negauerunt coram Pontio Pilato ac tradiderunt in manus gentium, et in sese crudelißimi omniũ mortalium latrones sumet, sententiam damnatoriam receperũt. Exclamantes vna voce. Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Iidem Iesum pontificem in ara crucis litantem pro salute totius mundi, & pro ipsis præcipue supplicantem, pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciãt blasphemis vocibus, irriserunt. Postea etiã reuocantem ad pœnitentiam per apostolos annis quadraginta, intra quod tẽpus Euangelium ac regnũ Dei per totum orbem apud omnes nationes vulgatum est, Iudei adeo nõ audierunt, necq; agnoscere uoluerunt tempus visitationis suæ. Vt Iacobum vtrumcq;, & alios Christi Iesu præcones optimos crudeli-

ter necauerint. Ideoq; iustissimo Dei Iuditio regnum Dei translatum est ad gentes & domus Synagogæ relicta est deserta. Vt vlule, bubones, stryges, dracones, struthionis filiæ, satyri pilosi, & aliæ feræ ac monstra, vel potius mali spiritus iam domicilium suum maxime teneant. in populo Dei quondam peculiari. Quorum sunt patriarchæ & prophetæ, quorum fuere testamenta & promissiones: ex quibus deniq; Christus seruator omnium natus est. Quibus etiam mensa diuinarũ scripturarũ uersa est in laqueũ & perniciem. Ac vnde piæ mentes alimentum vitale percipiunt, inde infelices Iudei Christo abnegato & amisso stultitiam & perfidiã, & exitium suum hauriunt. Quod eorum furiosa scripta nimium testãtur. Vt liber Nitzaion scriptus in Christum & ecclesiam nõ ab hominibus sed ipsis diabolis. Ac doctrinale istud volumen. Quod Talmuth vocãt, vel potius speculum, & thesaurus sapientiæ Iudaicæ, & fortalitium atque propugnaculum fidei, quid aliud est quam sentina errorum

rorum

rorum & stultitiæ, & impietatis? Quid autem loquor de rebus? Ipsum etiam sermonem patrium & sanctum & propheticum dedicerunt infelices Iudei, ante aduentum quidem Christi nō nihil ex contubernio aliæ ingenarū, ut Esdræ historia docet, magis tamen post aduentum Christi quem repudiarunt. Ideoq; digni haudquaquam sunt, qui corticem Ebraicæ linguæ penetrare possint, qui nucleum veritatis cœlestis Iesum Christum aspernati sunt. Hæc est causa dissidij Christianorum & Iudeorum quod hi ex ipsis natum hominem, qui Deus est æternus, respuerunt. Nos Christiani quondam gentiles alieni à testamentis dei, recepimus eundem. Nos dei sapientiam & veritatem, & potentiam oblatam singulari gratia, nō respuimus. Isti peculiariter ad se missum, vt seruaret ex fœdere diuino, iusserunt & coegerunt ire in vias gentium. Et est illud ipsum dogma primum. In quo consistit controuersia Christianorum & Iudeorum: quod nos confitemur. & credimus & certissimè sci-

mus, Iesum Nazarenũ crucifixum sub Pontio Pilato, esse Meßiam promissum Dei filiũ æternum. Hominem factum ex spiritu sancto & Maria virgine purißima de domo Dauidis. Mox negato filio Dei, cur non etiã negarent patrem deum? Vnde quid aliud sequi potuit, quam spiritum sanctum non esse naturam & essentiam diuinam. Qui à patre & filio Deo procedit? Negato etiã pontifice, qui vnico sacrificio tollit peccatum totius mundi vno die, vt ait Zacharias propheta, quid ni valeant adhuc ceremoniæ legales & vmbræ? Adhuc circumcisio, adhuc sacrificia, adhuc lustrationes & iustificationes carnales requiruntur, quando Christus legis perfectio et impletio apud Dementatum populum Iudeorum locum habet? Imò parum fuit oneris quod lex Mosaica imposuit, vt delassatos in vijs domini cogeret opitulatorem Iesum brachijs ambobus amplecti. Quin põderi grauißimo, quod neq; patres, neq; apostoli patriarcharum filij portare potuerunt, adiecere immensa plaustra obser-

obseruationum & traditionū magistri videlicet Iudaici, qui vno digito nō attingunt. Et si vulgares homines in ijs præstandis vires animi & corporis omnes profundant, non aliud tamen habent ex Deo promissum, quam quod Esaias cap. 29. protulit, & Dominus Iesus Christus repetit Mathei 15. Hypocritæ bene prophetauit de vobis Esaias dicens. Populus hic labijs me honorat. Cor autem eorum longe est à me. Sine causa autē colunt me docentes doctrinas & mandata hominum. Et quidquid loquor de ijs operibus, quæ adhuc aliquam habent speciem pietatis & sapientiæ? Versantur miseri in somnis regni Iudaici augustißimi, vt eis in aduentu Meßiæ subdantur dorsa & cernices omnium gentium. Se solos Deo curæ esse putant: sibi conditum esse hunc mundum. Reliquos populos et nationes, vix dignos, qui seruiant tantis dominis & imperatoribus, cœli, & terræ, & inferorum. Verum ne angustior fiat vrbs Hierosolymorū, et terra sancta, negant sapientißimi videlicet Iudei re-

surrecturos esse impios in fine mundi contra vltimum articulum sui symboli. Nec desunt inter eos, qui fœminas etiam excludant à regno Meßiæ, vt quæ resurrecturæ non sint, ne tanta gaudia interturbent. Vnde probant etiã quod horreo scribere & est in hoc libello sapiẽter ommissum quod Romanæ curiæ quidam proceres hodie probant. Deus autem flamma cœlitus missa in Sodomis & istis vrbibus puniuit.

Venimus ad summum. Ex ista massa tamen proditionis misericordia cœlestis aliquos adsumit, et ostendit se adhuc salutem istius perditæ gentis velle, modo ipsi Iudæi velint esse salui, & viam salutis in Christo solo monstratam ingredi non recusent. Qualis est Hieronymus iste, & Paulus Burgensis, Paulus de heredia. Paulus Rytius Paulus Paradisus, et alij viri pij & sancti, quorum scripta clarißime testantur, excæcationem Iudæorum non esse in Dei voluntate, nõ in scripturis sanctis. Sed in vitio Iudæorum. Atque vtinam miseri homines isti Iudæi nõ

tan-

tantum nobis Christianis librarij sint, & testes iustitiæ simul & bonitatis diuinæ & non etiam Iudices, sicut regna Saba quondam contra illos. Nos enim pleriq; profitemur Christum ore, factis autem negamus: & tenemus clauẽ scientiæ & regni cœlorum: non autem ingredimur, & impedimꝰ Iudæos, Turcas, Tartaros ne ingrediantur.

TRACTATVS PRIMVS AD CONVINCENdum perfidiam Iudęorũ.

HAE sunt rationes, quæ coram sanctißimo in Christo patre et domino nostro, domino Petro de Luna, in sua obedientia, Benedictus diuina prouidentia Papa XIII appellato. Præsentibus dominis cardinalibus suis, præclaris in sacra pagina, magistris, doctoribus, alijsq; multis notabilib⁹ personis, in mẽse Augusto. Anno Domini M. CCCC. XII. Pontificatus sui anno XVIII. Per spectabilem virum Magistrum Hieronymum de sancta Fide, ipsius domini Papæ medicum, contra Iudæos, de quorum genere fuit, veri Meßiæ, Iesu Christi, negantes aduentũ, propositæ & probatæ fuerunt. Qui quidem, illis probare intendit, & per dicta sanctorum prophetarum, & per doctorum seu Rabbi-

norum authenticorum, ac per eundem authenticorum authoritates, qualiter Meßiæ aduentus per dicta prophetarum prognosticatus est, et annunciatus debebat esse in eodem tempore. Et cum illis conditionibus, actibus, & titulis, quibus domini nostri Iesu Christi aduentus procul dubio extitit conditionatus. Et quia nec per sacram scripturam, nec aliâs, quoquo modo reperiri potest aliquem fuisse in mundo, habentem omnium illorum titulorum conditionem, ornatum, & decorem, nisi Christum. Necesse fuit aduersus illos coram præmissa præsentia apostolica fuisse conclusum, eundem scilicet dominum nostrũ Iesum Christum fore Messiam, ac verũ humani generis saluatorem. In lege dei, & per omnes prophetas promissum & annunciatum. Et quamuis in erronea doctrina, per dictos Rabbinos ordinata, et per Iudæos ad præsens obseruata, quæ Talmut appellatur, quãplurimæ vanitates, hæreses, & abominationes sint insertæ, non solùm aduersus legem euangelicam, verumetiam aduersus naturæ & scripturæ legem,

diuinam bonitatem essentiam. & omnipotentiam, propter quæ prædictum Talmut et obseruatores illius nimirum veniunt acriter puniendi. Tamen cum toto hoc, intentio domini nostri Papæ, pro nunc non est, nisi solum iubere, quod per proprias suorum doctorum authoritates, eis dictam conclusionem fore veram, scilicet, Dominum nostrum Iesum Christum esse fuisseq; verum Meßiam, et in lege prophetatum, quem ipsi præstolantur. Quæ quidē rationes in sequentibus duodecim articulis summatim et demonstratiue continentur.

Capitulum Primum. Tractat & ostendit, quæ sint illa in quibus Iudæi cum nobis Christianis conueniunt & sunt concordes, in quibusq; discordes, & qualiter omnis ista discordia depēdet ab illa opinione vel dubio. Vtrum Meßias venit, siue non.

Secundū cap. probat, quod tempus Meßiæ aduentus aßignatū erat in fine templi secundi, & paulo ante illius destructionem.

Tertium cap. probat, quod ipse Meßias in ciuitate, Bethlehem nuncupata, de terra

Iuda nasciturus erat.

Quartum cap. quod dictus Meßias et sal uator de quadam virgine nasciturus erat.

Quintum cap. quod dictus Meßias debebat esse filius dei, & non alterius patris car nalis, eo quod est eadem essentia diuina, cum patre deus vnus: & quod habebat esse verus deus, secundum diuinitatem, & verus homo, secundum humanitatem.

Sextum cap. probat quomodo fuit ab Abrahæ tempore prophetatum, quod reges orientis de gente Sabba, ad regem Meßiam adorandum venturi erant, aurum, thus, et myrrham oblaturi pro muneribus eorum.

Septimum cap. probat quod ante aduentum Meßiæ omnes animæ generis humani descendebant in infernum, propter peccatū primi parentis: & quomodo propter dicti Meßiæ paßionem et mortem: animæ iustorum quæ ante ipsum fuerunt, redemptæ fuerunt ab infernis, & in æterna & spirituali gloria collocatæ fuerunt, & quod dicta paßio & mors Meßiæ causa est, quod animæ omnium illorum qui crediderint in eum, ab

ab inferni damnatione seruentur.

Octauum cap. probat, quod Meßias post tres dies paßionis eius, habet resuscitare, & postea ascēdere in cœlum, atq; sedere ad dextram dei patris.

Nonum cap. quod Meßiæ legem atq; doctrinam nouam daturus erat, & annullare omnia sacrificia quæ antiquitus fiebant in templo, excepto sacrificio panis & vini, et habebat licentiare & absoluere ea quæ cere monialiter in lege Mosaica prohibita erant, vt puta commestibilia, & huiusmodi.

Decimum cap. probat, quod post Meßiæ aduentum, idolatria erat omnino cassandā de mūdo, ita quod deus per omnes gētes erat cognoscendus, & quòd gentes erant ab eo principaliter saluandæ, ex quibus erat nouū populum creaturus, & sacerdotes etiam ad sanctum dei seruitiū ducturus. post eius aduentum erat per baptismum aquæ & spiritus sancti fienda.

Vndecimum cap. probat quod conuersatio Meßiæ in humilitate nobiscum & paupertate futura erat. Itaq; super asinū ad tē-

plum in habitu pauperis venturus erat, & plurima vulnera & paßiones passurus. Duodecimum cap. quod eius aduentus habebat prius per eius predicationē in deserto nunciari, & quia Iudæorum captiuitas fuerit propter ingratitudinem, quam Iudæi erga eundem Meßiam habuerunt, quemadmodum gratis nuncupatur, & quod ab inde vltra deus clausit cœlum, ne aliquam orationem exaudiat Iudæorum, portas tamen conuersionis verè pænitentibus, & baptisari volentibus reserabit, & apertæ sunt.

Nunc autem cuiuslibet articuli intentionē cū dei adiutorio conabimur declarare.

Capitulum

CAPITVLVM PRIMVM in quo exponitur in quibus Iudæi cũ Christianitate conueniunt, & in quibus discordant, & quod omnis controuersia consistit: Vtrum Messias quem præstolantur uenerit, an non.

MAnifestum est per philosophũ, pro vt recitat Galenus, in vndecimo de ingenio, et in primo de morbo & accidente, quod est necessariũ vnicuiq; super quocunq; actu habenti disputare, vt quoduis principiũ proponatur ab ambabus concessum, super quod eorum fundetur disputatio. Verbi gratia. Si duo medici disputabunt, Vtrum in corpore hominis febrem tertianam patientis flobotomiam fieri sit necesse. Necessarium est, vt omnes sint concordes in hoc. Quod est quidã langua qui dicitur febris tertiana, qui quidẽ colera est in corpore humano certus, quandoq; intus in venis, quandoq; foris. Et quod humor ille ita peccans: è corpore sit euacua-

re necesse, Hoc itaq; ab omnibus concesso, uenit quæstio: Vtrũ in languore huiusmodi flobotomiã fieri oporteat, nec ne. Et vterq; tunc eorum pro suæ opinionis defensiõe, suas rationes poterit allegare. A simili modo sit in quæstionibus & oppositionibus diuersis quæ sunt inter Hebraicas obseruationes, & doctrinas datas per Meßiam, in nouo testamento, principia, & etiam per omnes concessa, & ea in quibus omnes concordamus, de quibusq; fidem facimus ad fundamẽtum. Principaliter tria sunt. Primũ est dare authoritatem & plenam fidem omnibus prophetis, tam quinq; librorum Moisis, quam cæterorum omnium prophetarum. In tantũ, quod quilibet Christian⁹ siue Iudæus existat, qui aliquid huiusmodi negare præsumpsit, proculdubio hæreticus censeatur. Secundũ est quod credat, quod deus habebat mittere Meßiam, ad saluandum. Hic est vnus de tredecim articulis, quos Iudæus credere tenetur, pro vt magister Moyses de Aegypto, & alij multi Iudæorum, doctores enarrant, Inter Christicolas uero non est dubitare,

re, vel non est dubitatum. Tota enim Catholica fides super isto fundatur. Tertium est quod idem Meßias de stirpe & linea Dauid esse debebat. Et in hoc non est stare necesse, Est enim manifestum, & ab vtraq; parte concessum. Sed ostensis in quibus concordamus, in quibus discordes sumus videamus, propter quæ sequitur tanta discordia & cũ tãta separatio inter nos & illos. Si particulariter hanc discordiã consideremus, in multis illam et diuersis causis numeremus, tum in sensibus præceptorum veteris testamẽti, atque in verbis prophetarum, tum in ceremonijs per Iudæos obseruatis, tum in rebus in nouo testamento, & in Euangelijs sacris tactis. Ac omnibus actibus, quos ponit sancta Catholica fides in domino & saluatore nostro IESV CHRISTO potest reperiri. Attamen in genere illa sumere volentes, videtur prima facie uerisimile, quod omnia ad duo puncta possunt principalia reduci. Videlicet. Primum quod Mosaicam legem Iudæus materialiter obseruat, & secundum expositiones atq; magistros Talmudi-

stas ordinatas. Christianus non eandem legẽ spiritualiter obseruat, sed eam intelligit secundum doctrinam per verũ Meßiam IESVM CHRISTVM in Euangelio sibi datam, & eius apostolos prædicatam. Secũdum punctum est, quod Meßias iste filius Dauid sit, per vtramq; partẽ expectatus. Dicit Iudæus quod nondum venit, Christianus vero eundẽ iam venisse testatur, qui quidem fuit Ille IESVS Nazarenus, qui in Bethlehem ciuitate tempore regis Herodis, & in fine templi secundi natus est. Ista duo puncta generales quæstiones, vniuersas discordias, particulares controuersias, quæ sunt inter Christianum & Iudæum videntur continere. Sed tamen, si bene etiam consyderamus vltimam diffinitionem resignare volentes, reperiemus, quod ambo duo puncta reuertuntur in vnũ. Quæstio namq; obseruationis Moysaicæ legis. Vtrum secundũ Iudæum debeat materialiter obseruari, aut spiritualiter secundum Christianum. Ab illa eadẽ quæstione dependet, vtrum Meßias venerit, an non. Si Meßias nondum venit

pro

pro vt Iudæus opinatur, recte ac licite Iudæus Moysaicam legem materialiter obseruat, pro vt à suis antiquis prædecessoribus & magistris fuerat obseruata, quia secundum eius opinionem, aliquis nondum venit qui secreta eiusdem intellectus & obseruatiõis eidem Iudæo spiritualiter aperiret. Sed quia Meßias, pro vt Christianus credit & affirmat ac veritas est, iam uenit, lex eadem iuxta eandem doctrinam tanquam ab ipso data spiritualiter debet obseruari. Quædam namq; Meßiæ conditionũ conditio est, quod legis præcepta declaraturus erat, qualiter intelligi & obseruari debebant. Et de hoc est quædam authoritas posita per magistros Talmut, in prologo libri qui dicitur lamentatio magna, vbi sic habetur. Futurum est, quod deus sedebit, et coram iustis intentionem legis atq; secreta prædicabit, et per manum regis Meßiæ reserabit. Vnde sequitur, & veritas est, quod quæstio nostra & controuersia cum Iudæis, est quærere & inuestigare diligenter, vtrũ ille verus Meßias fuerit, an non. Cum ergo sit istud principale pũ-

Echo rabba.

ctum, & insuper quod cuncta variationes & diuersitates quæ sunt inter nos et Iudæos circumferuntur, conuenit principaliter de illo disputare, & idem fundamentum examinare, tãquam illud quod est tempore primũ, & vniuersorum dictorum sequentium fundamentum. Imò omnium et quorumcumq; variarum quæstionum, quæ inter Christianum & Iudæum possunt reperiri. Quoniam quidem loquendo in eo quod est principalius disputationis nostræ, dico quod nostra fides Catholica tenet, de homine illo qui nat⁹ fuit in Bethlehem in ciuitate Iuda, tempore regis Herodis, et XXXIII. annis post eius natiuitatem, & XL. annis ante finem templi secundi, fuit crucifixus, mortuus & sepultus, descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis, & ascendit ad cœlum, fore atq; fuisse verum Meßiam, in lege, atq; per prophetis à deo promissum. Et vt dicta conclusio plenè & perfectè probata sit, eundẽ regulam in illo seruari oportebit, quam bonus Chirurgicus in curatiõe vulneris seruare cõsueuit. Quã quidẽ vt ipse sanetur infirmius

Cõclusio

mius, necesse habet idem aperire, & instrumento indagare, imò si impoßibile sit omnes angulos inspicere vulneris, vt corruptio & omnis putredo tollatur. Quo facto tollet medicinas consolidationis vulneri, & super imponet, quod membrum taliter vulneratum ad pristinam valeat reduci sanitatẽ. Et hæc intentio Oseæ prophetæ in 7. cap. vbi ait. Cũ sanare vellem Israel reuelata est iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ. Idcirco vt sequatur hæc regula & verificatio dictæ conclusionis, oportet omnes argumentationes recitare, quas Iudæus contra dictam poterit facere conclusionem, & causas quæ ipsum in errorem hunc impellunt, reserare. Iudæus namq; contra dictam conclusionem poterit arguere dicens. Nunquid ignoras tu Christiane quòd Meßias habuit soluere populum Israel? Illis namq; saluatio proxima est, sicut scribitur per multos prophetas. Sed homo iste de quo agitur fecit contrariũ, quia statim post eius aduentum, venerunt Romani, & regnum eorum destruxerunt, ciuitatem & templum ac magnam partem po-

Rationes Iudæorũ contra cõclusionẽ.

I.

puli gladio interemerunt, residuum vero in
2. *Hodiernam captiuitatem posuerunt. Ergo ille non erat verus Meßias in lege promissus. Item arguet sic. Vna de conditionibus quã in diuersis sacræ scripturæ locis prophetæ sancti sæpißime propheтarunt, fuit, quod Meßias debebat Israëliticum populum congregare & receptare gentes in Israel, velut dominum. Vnde secundũ hoc erat expediens quod tempore sui aduentus Iudæi positi essent in captiuitate, de qua ipse Meßias trahere debebat eosdem & reducere in Ierusalem. Sed iste quem dicis fuisse Meßiam fecit contrarium, quia quando venit, Iudæi erant in Iudæa & Ierusalem, in bona tranquillitate, cum Herode eorum rege. Et paulo post eius aduentum fuerunt ab eorum inimicis expugnati, victi & destructi, à patria expulsi et per diuersas mundi partes dispersi ac positi in captiuitate, ergo non erat ille Meßias.*
3. *Item arguet tertio: Meßias debuit ædificare templum ut habetur Zachariæ 6. cap. dum loqueretur de Meßia. Ecce inquit vir oriens nomen eius, & super eum orietur & ædificabit*

cabit templum domino. Et ideo secundū hoc in tempore sui aduentus templum debebat esse destructum, sicut est hodie et ipse veniens reædificaret illud. Sed vice versa quādo iste venit, quem tu asseris Meßiam, templum in tranquillo statu florebat, et mox post XL. annos ab eius paßione combustum est et omnino destructum, ergo non erat ille Meßias. Quarto arguet: Ille quem tu dicis esse Meßiam, operam dedit vt legem nouam perhiberet per quā quidē plurima mutauit Moysaicæ legis, quæ lex & eius mandata vsq; in sempiternum seruari debuerunt, attestante Malachia cap. vltimo suæ prophetiæ in fine. Mementote inquit legis Moysi serui mei quā mandaui ei in oreb ad omnē Israël præcepta & Iudicia, Ex quibus verbis apparet quod illa lex minime debuit immutari, sed iste quem tu opinaris fuisse Meßiam, mutauit illam ergo non erat ille Meßias. Iste sunt argumentationes quas Iudæus cōtra Christianum facere poterit aduersus dictam conclusionem. Omnes tamen istas argumentationes liquide possumus & realiter soluere per

verba textus et authoritates, quas cum dei gratia consequenter proponam. Dico tamē vobis in genere, quo ad præsens, quod causa vnde Iudæo errores isti & alij multi perueniunt est, quia Iudæi sacræ scripturæ vocabula materialiter acceperunt, de spirituali autem significatione nil penitus attēdentes. Quam si ad plenum per libros de Talmut & magistrorum suorum authoritates uestigarēt, ad literam liquide reperirent, quod hæc vocabula scilicet Syon, Israel, Ierusalem mons dei, templū domini, ciuitas Ierusalē & alia huiusmodi, quamuis secundum literalē sensum res materiales atq; terrenas aliquando significare videantur, secundum tamen moralem sensum spiritualem habent aliam significationem, quæ vtiq; sublimius atque melle & fauo dulcius ab homine interiore degustantur. Quarum moralium significationum Rabi Moyses de Aegypto in primo libro suo cui nomē Maddhaach, maximam partem in lectionibus de pœnitentia. cap. 8. describit, vbi sic ait: Præmium quo nullum sublimius est & bonum post quod nullum aliud

Causa erroris Iudaici.

aliud bonũ est, quod quidẽ omnes prophetæ desiderauerunt multis nominibus, illud sacra scriptura uocat scilicet mons dei, tabernaculum dei, voluntas dei, templum dei, domus dei, porta dei &c. Doctores autẽ pran dium vocant illud, nec non & mundum futurum. Hæc ille. Item habetur in Talmut in locis diuersis Ierusalem inferior est in pari, vel in fronte, Ierusalem superne. Et Rabi Solomon in glossa in libro de Sanhedria in capitulo quod incipit, Omnis Israel, dicit. Quod illa Ierusalem quam spiritu prophetico ædificauit Ezechiel propheta in fine suæ prophetiæ, Intelligit de cœlesti Ierusalem. Item habetur in Genesi Rabba, idest Genesi magna, in quadam authoritate quæ expressabitur vltra in. 8. cap. quod dicit Rabi Osna, quod istud nomen Syon, quod nominatur Tysaia, significat paradysum, ubi ait: Et redempti à domino conuertentur & veniẽt in Syon cum laude, & lætitia sempiterna super caput eorum. De isto vocabulo manifestum est quod significat gloriam æternã, per illam authoritatem quæ est in Sanhedria in

principio vltimi capituli, vbi sic habetur in eo: Omnis Israel habet partē in gloria æterna, quod probatur ex nobis Isaiæ prophetæ cap. 40. sic dicentis. Populus autē tuus omnes iusti, in perpetuum hæreditabunt terrā, Item, quod istud nomen Israël dicatur moraliter propter gentiles ad fidem dei uenientes, patet per quandam authoritatem quæ est in quodam libro vocato Meheltha, et in libro vocato Abboth, de Rabi Nathan. Super illud Isaiæ 44. iste dicit domino ego sum, & ille vocabit in nomine Iacob, & hic scribet in manu sua domino, & in nomine Israel aßimilabitur. Et Rabi Salomon in glossa. Iste dicit domini ego sum. Hoc dicitur de summe iustis, & ille inuocabit in nomine Iacob, hoc dicitur de paruulis filijs peccatorū, & hic scribit in manu sua domino, hoc dicitur de peccatoribus, qui pœnitentiā egerūt, & in nomine Israel aßimilabitur, hoc dicitur de gentibus, quæ venerunt ad fidem, & dei cognitionem habuerunt. Est ergo manifestum per istam authoritatem, quod omnes qui receperunt uel receperint sanctam fidem catho-

catholicam, habent nomen Israel. Demum itaq; minimè dubito, quod cũ Iudæus textus prophetarũ iuxta spiritualem significationẽ considerare voluerit vocabulorum præmissorum, quod statim argumentorum suorum videbit solutionem. Ita quod non impugnabunt argumenta illa, nec aliquid impediant in re supra dictæ conclusionis. Ad probationem formaliter dictæ conclusionis, vnam talem faciam rationem siue syllogismum. Homo ille in quo vniuersi prophetarum actus & conditiones tangentes Meßiam concordant, ille verus est Meßias. Sed in domino saluatore nostro Iesu Christo omnes sine falso concordant & concurrunt. Ergo dominus IESVS CHRISTVS et saluator noster verus est Meßias. Maior est manifesta & concessa per omnes. Minorem vero probo seu probabo. Sed ante omnia videre oportet quot & quas condictiones in domino IESV CHRISTO reperim⁹, quibus per sacram scripturam bene consyderatis, ego reperio viginti quatuor cõditiones, videlicet.

Primam in tempore aßignato, quando Mesſias venire debebat.

II. In ciuitate Behtlehē ipſum fuiſſe natū.

III. De puella virgine fuiſſe natum.

IIII. Filiū dei, et nullius hominis carnalis.

V. Verum deum ſecundum diuinitatem, & uerum hominem ſecundum humanitatē.

VI. Quod reges orientis de ſtirpe Sabba ad eum venerunt cum muneribus ad adorā dum, et eius aduentum ciuibus Ierosoly-mitanis annunciauerunt.

VII. Quod eius aduentus fuit annunciatus per certum præconem in deſerto.

VIII. Quod omnes humani generis animæ ab Adam vſq; ad ipſum, propter ipſius primi parentis peccatum deſcendebant in infernum.

IX. Quod principalis aduentus eius intentio fuit, vt animas in vitam æternam ſpiritualem ſaluaret, non tantum corpora in vitam temporalem.

X. Quod receperit mortem & paßionem, vt iuſtorum animas quæ ante ipſum fuerunt ſaluaret, & omnium illorū qui poſt

eum

eum crederent in illum videlicet filium dei IESVM CHRISTVM.

XI. Post mortẽ eius die tertia resurrexit, asçẽdit in cœlum, et sedet à dextris Dei.

XII. Quod mox post eius aduentũ fuit destructio templi, et captiuitas Iudæorum.

XIII. Quod Iudæorum captiuitas propter incognĩtionem quam contra ipsum habuerũt facta est, quæ dicitur odiũ gratis.

XIIII. Quod dedit legem, & nouam doctrinam.

XV. Quod post eius aduentum, sacrificia excepto panis & vini sunt omnia annihilata.

XVI. Quod post eius aduentũ omnia quæ in lege prohibita erant, vt cibaria, cæteraq; huiusmodi ceremonialia, gratiose sunt in vsum hominum licentiata.

XVII. Quod post eius aduẽtum idolatria de mũdo sublata est: & omnes gẽtes credunt in deum.

XVIII. Quod saluatio ei⁹ pro maiori parte gentibus facta est, ex quibus vna cum Israel creauit populum nouum.

XIX. Quod ex gentibus illis quæ venerũt ad fidem sacerdotes ecclesiæ pro cultu fidei consecrauit.

XX. Quod multa fecit miracula & mirabilia.

XXI. Quod eius conuersatio fuit humilis & pacifica, in maxima paupertate.

XXII. Quod saluatio gentiũ post eius aduentum fit per baptismum aquæ & spiritus sancti.

XXIII. Quod post mortem eius, deus ne orationes Iudæorum audiret clausit cœlum, neq; mirum, quia ei sunt odiosi.

XXIIII. Quod quamuis portæ cœli clausæ sint ne Iudeorum orationes ingrediantur, portæ tamen conuersionis omnibus sunt apertæ.

Conditiones istę viginti quatuor in aduentu huius hominis reperiuntur, qui quidem IESVS CHRISTVS vocatus est, quod si has met conditiones haberi uterq; in Messia debuisse constat, quas quidem neminem reperimus habuisse præter eum, sequitur me recte cõclusisse, dictum dominũ IESVM

CHRI-

CHRISTVM fuisse uerum Meßiam in lege promissum, probatio huiusmodi perdicta prophetarum fieri deberet, verum tamē eo quod eorum uaticinia in quā plurimis locis breuißima sunt & obscura, ita quod quamuis veri sensus eiusdem darentur & expositiones, expers tamē veritatis Iudæus, easdem veras nostras, pro vt frequenter facere consueuit, declarationes negaret, et eisdem prophetijs secundū peruersam eius astutiam, alias falsas fingeret glossas & interpretationes. Idcirco diuina gratia mediante, verificare intendo prædictas 24. conditiones in vero Meßia in lege promisso haberi debuisse per authoritates & glossas per magistros Iudæorum atque magistros Talmudistas nihilominus factas, quorum vtiq; verba nemo Iudæorum ausus esset quoquo modo negare. Item per Caldaicas trāslationes, quas quidem Onkelon, & Ionathas filius Ozielis fecerunt, qui fuerūt tempore destructionis tēpli secundi, quos ipsi Iudæi authenticos habent & in maxima reputatione. Itē per modernos glossatores eorū, vt sunt ma-

gister Moses de Aegypto, Rabbi Abraham Abenezra, Rabbi Salomon Gallicus. Magister de Zironda, quorum ordinationibus & dictis in lege obseruatione, omnes Iudaei hodie reguntur. De authoritatibus noui testamenti & ecclesiae sanctorum doctorum per dicta probatione Iudaeis fienda nullo modo adpraesens me iuuare intendo. Scio namque quod illi probationem huiusmodi non admitterent, quia ipsam omnino suspectam haberent, sed intendo duntaxat ab eisdem Iudaeorum doctoribus deducere testimonia & probationes, quibus quidē intentio mea plene probata erit, vt in sequentibus capitulis continetur.

CAPITVLVM SEcundum.

QVod tempus aduentus Messiae signatum erat in fine templi secundi Ierusalem paulo ante dei templi destructionē, hoc patet per Malachiam in tertio cap. Ecce ego mittam angelum meum, & praeparabit viā ante faciem meam, & statim veniet ad templum

plum suum dominator quem vos quæritis, et Angelus testamenti quem vos vultis, ecce venit, dicit dominus exercituũ. In hac prophetia sunt tria vocabula, quæ huius aduentus appropinquationem significant. Primũ Ecce, per quod vocabulũ ea quæ nobis sunt propinqua demonstrantur, imò præsentia. Secundum Statim, quod significat temporis breuitatem. Tertium. Ecce venit quod aduentus coroborat velocitatem. Et ob hoc quod dicit ad templum suum, ostendit quod in tempore aduentus eius templum habebat esse in sua constructione tranquilla, quod est contra Iudæos, qui dicunt quod templum habebat desolari, & populus eius in captiuitate vastari, antequam Mesias veniret. Item Isaias cap. 46. Hæc dicit dominus, Custodite iudicium et facite iustitiam, quia iuxta est salus mea, vt veniat, & iustitia mea vt reueletur. Et habetur super hoc in bresit Rabi Moyse prædicatorio, quod hoc dicitur de rege Mesia, de quo quidem Daniel dicit. Et abducatur iustitia sempiterna. Item Zacharias, cap. 9. Exulta satis filia Syon, iubi-

la filia Ierusalem. Ecce rex tuus venit tibr iustus & saluator, & ipse pauper, ascendet super asinũ, & pullum filium asinæ. Ob hoc quod dicit. Ecce, aduentus, significat breuitatem. Cætera omnia in ista prophetia contenta tanquam digito verum Meßiam dominũ nostrũ IESVM CHTISTVM ostẽdunt. In tali namq; habitu, ipse dei filius est Ierusalem ciuitatem ingressus. Valde stupendum quoq; est, quod omnes isti prophetæ concordes, & pari voce vnanimiter velocitatem huius aduentus vaticinauerunt. Si tam prolixa temporum spacia ante dictum Meßiæ aduentum futura erant, quia nempe ab vltimo dictorum prophetarum trium, vsq; in hodiernum diem, vltra mille septingenti anni dilapsi sunt. Quod si dicatur, quod cæteri prophetæ de huius aduentu sic loqui consueuerunt, contra, quia ecce Balaam in libro numerorum cap. 24. dicit. Videbo eũ, sed non modo, intuebor illum, sed non prope. Quod quidem, secũdum Iudæos de Dauid rege prophetabant, vsq; ad eum quadringenti anni seu plures lapsuri seu fluxuri erant, ea

propter

propter necessario ex præmißis prophetijs concludetur siue concluditur, quod post modicum temporis à prophetis eisdem, verus Meßias de quo agitur venturus erat. Imò etiam si Iudæus concesserit veritatem esse, quod ex dictis prophetijs Meßiæ aduentus breuitas referetur. quomodo probare potero aduentum huiusmodi in fine templi secundi ex eodem tempore, quo dominus noster IESVS CHRISTVS venit, fuisse? Respondeo, quod valde bene deo dante, per multas authenticas prophetias & rationes. Et primo per Esaiam cap. 9. Paruulus inquit natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis. Nemo dubitat quod ista prophetia de vero Meßia loquatur. Esset namque impoßibile credere, quod homo carnalis cui diuina non est coniuncta natura, tã excellentißimis titulis nuncuparetur, et potius quia habetur in prologo

Lamentationis Magnæ, Rabbi Ioæ, Galienus &c. Nomen Meßiæ pax est, scriptum est enim pater futuri sæculi, princeps pacis. Item habetur in Sanhedrin capitulo, col Israel. dicit Rabbi Tanhu. Quæ est ratio quare quælibet Mem, quæ est in medio vocabuli, sit aperta, & ista Mem de multiplicabitur eius imperium est clausa. Respõdet, quia deus voluit facere, vt Ezechias esset Meßias. Et venit virtus iudicialis atq; dixit coram deo, domine mundi, Dauid qui coram te tot carmina cecinit atq; laudes, non fecisti Meßiam. Et Ezechiam, cui tot miracula fecisti, & ne carmen vnum tibi cecinit, facies? Ideo quia deus clausit Mem, eadem hora exiuit quædam vox, dicens; Secretũ meum mihi, secretum meum mihi. Et Rabbi Salomon dicit, quod hoc secretum aduentus Meßiæ, deus dicebat, meũ est, & quod propheta respondit. Væ mihi, id est affectans quando veniat Meßias ille. Dico ergo, quod ab hac authoritate poßumus cõcludere tria. Primo quod Meßias est deus, quia dicti titu li nequeunt prærer quam in Deo iustificari.

Secun-

Secundo, quia Meßias est de beata Maria virgine natus, ipsa in sua virginitate manente. Illa enim litera Mem nomen suum ostendit, siue in arabico quia dicit Miria siue in Latina Maria, vtrumque nomen incipit in Mem. Verumtamen secundum veram orthographiam li lemarbæ, & multiplicabitur, debuit scribi cum Mem aperta, sed ideo hic singulariter posita est Mem clausa, in medio dictiõis, vt huius virginis Mariæ virginitatis esset pranosticata. Tertio, & magis facit adpropositũ tibi, quod dicta Mem clausa, sui aduentus tempus punctaliter ostẽdit. Hoc est quod ista prophetia in quarto anno Regis Achas dicta fuit. Et ab eodem anno vsque ad annum templi destructionis, quæ anno XI. regis Sedechiæ facta est, CL. anni lapsi sunt. Item, durauit Babylonica captiuitas LXX. annis, & templum quod ædificauit Neemias annis CCCCL. Summeat CCCCCCXL. Ablatis inde XL. annis, quibus passu Christi ante destructionẽ tẽpli facta est. Restant anni CCCCC. Qui fuit numerus annorũ, ab hora quà di-

cta prophetia prolata est, vsq; ad passionem Christi, et tantũ designat Mem clausa in cõputum literarum per ordinẽ alphabeti. Sequitur ergo, quod in clausura huius Mem tẽpus redemptionis aduẽtus Messiæ nobis fuit prænosticatũ. Item probatur hoc per quandam authoritatem, in glossa Psalterij contentam, vbi sic habetur. Dixit Rabbi Iohãna, per tres annos cum dimidio stetit gloria dei in monte olineti, præconisando dicens. Quærite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est, Isaiæ 55. Item habetur in Genesi magna, de Rabi Moyse prædicatore, supra illud canticorum primo. Exultabimus & letabimur in te. Quando erit hoc? Quando pedes dei steterint in monte olineti, tũc et nos erimus gauisuri. dico, quod quia palam patet fore, istos tres annos cum dimidio illa media hebdomada, quãdo dixit Daniel propter Messiam. Confirmabit autem pactum multis. Ita etiam reperimus factum fuisse, saluator enim noster cũ esset ætatis XXX. annorum, fuit baptizatus, & de inde vsq; ad tempus passionis, quod fuit trium anno-

rum

rum cum dimidio, vel quasi per Galilæam prædicauit, & per montem oliueti conuocans homines ad pœnitentiam, propter quod prædixerat Isaias illa verba, quæ Rabbi Ioã na induxit, scilicet, quærite dominum &c. Itẽ, potest liquide probari, quod Messiæ aduentus in eodem tẽpore debuit esse, per quandam authoritatem, quæ est in Sanhedrin capitulo Col Israel, & in Abodazara capitulo primo legitur in studio Heliæ, sex millia annorum mundus est, duo millia vanitatis, duo millia legis, duo millia dierum Messiæ. Item dicit Helias Rabbi Iudæ, Mundus non est minus 85. Iubileorum. In vltimo Iubileo veniet filius Dauid. Et glossat Rabbi Salomon, quod huius summa est, quatuor millia ducenti quinquaginta anni, quia quilibet Iubileus est quinquaginta annorum. In vltimo quorum veniet filius Dauid. Notorium est, quod passio Christi fuit circa tempus illud quo erant quatuor millia anni elapsi à mundi creatione. Et quamuis punctaliter nõ veniret Messias in fine illorũ quatuor milliũ annorum à mundi creatione

Alij allegant hoc caput Hillec.

præteritorum, non est mirum, quia in minori numero maior varietas inuenitur in lege. Deus etiam prædixit Abrahæ, quod semen eius habebat cogi in Eegypto in captiuitate CCCC. annis, Gen.15. & in Exodo 11.cap. habitatio filiorum Israel, qui manserant in Aegypto fuit. CCCCXXX. annorum, & quando bene respicimus computum reperiemus quod à tẽpore quo patriarcha Iacob cum filijs suis descendit in Aegyptum, vsq; ad diem qua fuerunt per manum Moysi filij eorũ liberati annorũ numerus vltra CCX. non ascendit. Et si amplius inuestigauerimus, reperiemus quod populus Israel in Aegypto erat tanquam liber ad libitum suũ vsq; post mortem Ioseph, quemadmodũ tunc ceperunt cogi, & in seruitutem subijci Aegyptiorũ. Et ab hoc tempore subiectionis vsq; ad tempus redemptionis, non sunt vltra centum anni. Nil mirum ergo, si ille doctor authoritatis, sex millia annorum in tres partes diuisisset æquales, ex quo iuxta cuiuslibet partis finem paulo ante siue paulo post facta per eundem narrata contingebant. Quod si aliquis

aliquis dicat, quod secundum authoritatem præmissam, tantus redemptionis aduētus in fine illorum quatuor millium annorum esse debuisset, qui quidem per centum LXX. annus pōst templi ruinū terminati fuerūnt, & secundum hoc, saluatio fuit ducentis annis ante tempus per doctorem aßignatū anticipata. Respondeo. Quomodo est mirum? Isaias namq; in cap. 60. de Christi resurrectione vaticinando, ait. Ego dominus, in tēpore suo subito faciam illud. Et qui habent oculos ad videndum intelligere possunt rationabilius fuisse, quod dei gratia Meßiæ aduentus ducentis annis antea aßignatum sibi tempus præfuisse, quam quod mille ducentis annis idem tempus aßignatum prorogatum esset. Item, ad maiorem huius conclusionis probationem, reperimus in Talmut Ierosolimitano, in libro de Beruchoth in cap. de Iachore & transumptiue in lamentatione magna, vbi sic habetur. Erat quidā Iudæus in agricultura laborando, cuius bos quidem mugit. Bos mugiens aduentum domini nunciat. Arabus autem quidam transiens, vo-

uis mugitum audiuit, dixitq; Iudeo, Iudæe, solue boues tuos, et sperne vasa tua, quia diruit sanctuarium vestrum. Et iterũ bos mugit, & Arabus ait, Iudæi, liga boues tuos, et præpara vasa tua, quia natus est Meßias vester. Et Iudæus. Quod est nomen eius, qui ait. consolator Menahem. Et iterũ Iudæus. Quod est nomen patris eius, et Arabus, Ezechias, id est fortitudo dei. Et Iudæus, vbi natus est? Qui ait, in Bethlehem Iuda. Dixit Rabbi Aboni, & quid vobis ab Arabo discere expedit? Textus clar⁹ est in Esaia, qui dixit, et libanus cum excelsis cadet. Et subditur. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Ab hac enim authoritate, quatuor benè possumus eligere cõclusiones. Prima est, quod Meßiæ aduentus fuit circa templi destructionem. Secunda, quod nomen Meßiæ est consolator, & merito, quia per ipsum fuit genus humanũ à peccato primi parentes consolatũ. Tertia, quod est fili⁹ dei, quod notatur ab hoc quod dicit, quod nomen patris eius est Ezechias, quod interpretatur deus fortis. Quarta, quod in Beth-

Bethlehem Iudæ natus fuit. Item, habetur in Genesi magno, antiquißimo. Dixit Rabbi Samuel Barnahamã, unde probabis quod in die qua fuit destructio templi natus fuit Meßias? Respondit, ab hoc, quod habetur Esaiæ vltimo. Antequam parturiret, peperit. Antequam veniret partus eius, peperit masculum, in eadem hora qua facta est templi destructio, exclamabat Israel tanquam parturiens. Et Ionathas in Caldaica translatione dixit. Antequam veniret ei angustia, salua facta est. Et antequam venirent ei dolores partus, Meßias reuelatus est. Item habetur in eodem libro. Dixit Rabbi Samuel, Barnahamã. Accidit quod ibat Helias per viam, in die qua destructio templi facta est, & audiuit quandam uocem exclamantem, & dicentem. Templum sanctum diruitur. Quod cum audiret, imaginabatur qualiter posset destruere mundum. Profectus autem inuenit homines arantes atque serentes, quibus ait. Deus iratus est cum mundo, et vult domum suam destruere, & filios suos ad gẽtes captiuare, vos autem pro victu labora-

tis temporali. Et alia nox audita est, dicens. Sine illos facere, quia natus est saluator Israelis. Et Helias ait. Vbi est? Et vox, in Bethlehem Iudæ. Helias autem iuit illuc, & reperit quandam mulierem sedētem ad ostiū domus eius, & filium suum in sanguine reuolutum coram ipsa, in terra iacētem. Dixitq; illi, filia, filium peperisti. At illa, ita inquit, & ille, quid est illi, quia sic in sanguine reuolutus in terra prostratus est. Et illa, magnū inquit malum est, quoniam in die suæ natiuitatis, templum Dei destructum est. Et ille, Filia, surge & suscipe illum, quia per manum suam magna salus erit. Eadem hora surrexit mater eius, & suscepit illum. Helias vero recessit. Post quinq; autem annos, dixit. Vadam & visitabo saluatorem Israelis. Vtrum regio more nutriatur, aut angelorū. Profectus est, reperitq; mulierem ad ostium domus suæ, cui ait. Filia, quid de puero illo? Rabbi, nonne dixi tibi quod cum dolore & labore nutriebatur, eo quod in die in qua natus est, templum dei fuerat destructum. Imò deterius est, pedes habet, et non ambulabat,

oculos

oculos habet, & non videt, aures habet, et non audit, os ei, nec loquitur, sed iacet velut quidam lapis. Adhuc loquente cum illa. Ecce ventus à quatuor partibus mundi sufflauit, atq; puerum proiecit in mare magnum, eadem hora, vestimenta sua scidit Helias, capillosq; capitis sui priuauit dicẽs. Væ, quia perdita est saluatio Israelis, &c. Exiuit autem quædam vox dicens. Helia, non est sicut tu opinaris, sed quadringentis animis morabitur in mari magno, & LXXX. annis vbi ascendit fumus iuxta filios chore, & LXXX. annis ad portã Rome, & quod restat annorum, per ciuitates magnas vsq; in finem. Videtis ergo liquide, quomodo per omnes authoritates prædictas apparet, aduẽtum fuisse Meßiæ ante templi destructionẽ. Iudæus autẽ poterit arguere, dicens, quod dictæ authoritates asserunt, quod Meßiæ aduẽtus & templi destructio eadem die fuerunt, & in rei veritate non ita est. A die namq; Christi paßionis, vsq; ad destructionem templi, vltra quadraginta anni sunt elapsi. Ad quod quidem dupliciter possumus facere re-

ſponſionem, videlicet quod iſtud nomē Dies, poteſt aſſumi ſtricte vel longe, quia quādoq; ſumitur pro tēpore dūtaxat quo ſol apparet ſupra Horizontem, quandoq; vero pro omnibus horis 24. diei naturalis, vt habetur in principio creationis mundi, quandoq; ſumitur pro tempore ampliato, pro vt reperimus in Iſaia, cap. 19. vſq; ad 29. vbi fit mentio huius vocabuli, Dies in pluribꝰ locis, in quibus neceſſe habet ſumi pro tempore maiori centum annorū. Secunda reſponſio eſt, quod quamuis templum poſt Chriſti paſsionē 60. durauerit annis quo ad parietes. Eſt tamen verum quod domus templi cuius velum fuit ſciſſum à ſummo vſque ad deorſum in hora paſsionis Chriſti totam ſuam ſanctitatē ammiſit. Nam quæcunq; ibi fiebant miracula ceſſarunt, & illa fuit maior deſtructio templi, quàm ruina murorum. Probatio huius habetur in libro de Yoma, cap. Septem dies, legunt enim magiſtri, quod decem miracula fiebant in domo ſancta. Non abortiuit mulier præ odore carnium ſanctarum, nec fetebant carnes ſacrificiorum in tempore vllo,

Cap. 1.

Decē miracula.

nec

nec in domo vbi mactabantur victimæ mu sca visa est. Nec summo Pontifici in die expiationum contigit videre muscam. nec in pane propositionis macula inuenta est. Et licet dũ stabant forẽt angustiati siue oppressi, genibus flexis aut prostrati in terram ampliati erãt, nemini serpens aut scorpio nocuit in Ierusalem, & nemo dixit proximo suo cede, cede mihi, quoniam angustias me, cum ascenderunt in Ierusalem, nunquam pluuiæ ignem altaris extinxerunt, neque ventus fumi columnam ne ascenderent impediuit. Et dixit Rabbi Samana. Imo etiam, quia vasorum fragmenta in loco tẽpli vbi frangebantur ibi deglutiebãtur. Et dixit Abbage. Imo etiã viscera, quodlibet in loco suo, quæ quidẽ oĩa, annis 40. ante tẽpli destructionẽ cessarũt, sicut scriptũ est. Signa nostra nõ uidim⁹, iã nõ est propheta, nec apud nos est sciẽs vsq; quo, psal. 73. Item habetur in dicto libro, de Yoma, legunt magistri, quadraginta annis quibus Simeon ministrauit, scilicet Simeon iustus. Sors dei in manu dextra veniebat, deinde et vltra quandoq; in dextra quãdoq;

Nota miracula quæ cessauerunt

Iudæis, post Christi passionem.

in sinistra. Item coppus lanæ rubeæ verteba tur albus, deinde quandoq; sic, quandoq; nõ. Itẽ lucerna occidẽtalis erat semper incensa, deinde quãdoq; incẽsa, quãdoq; extincta. Itẽ ignis altaris per semetipsum semper accẽdeba tur, nec erat sacerdotib⁹ necessariũ semper ut ligna ibi apponerẽtur, nisi duo manipula dun taxat, vt affirmarent mandatum ligna ponendi, quod habebãt, deinde quandoque accendebantur quandoque non. Itaque sacerdotes tota die ponere ligna non cessabant. Itẽ [illegible]*netur in Talmut Ierosolimitano in libro*

:ap.6.

de Ioma cap. duo edi, legunt magistri, quadraginta annis ante destructionẽ templi can dela accidentalis extincta est, & coppus lanæ semper rubens existebat, forsq; dei in ma nu sinistra veniebat, & portæ templi claudebantur in sero, & in mane reperiebantur apertæ. Diciẽq; ita Rabam Ioanna filius Zachariæ, templum templum quare terres nos. iam nouimus quod finis tuus erit in destructionem; de te namque prophetauit Zacharias, cap. 11. Aperi Libane portas tuas, & comedet ignis cedros tuas. Ex quibus omnibus

bus liquide colligitur quod à tēpore paſsionis Chriſti, quæ fuit 40. annis ante templi deſtructionem, omnia prædicta miracula ceſſarunt, ſed & eadem hora euanuit ſcriptū Iuda, ſecundum quod iam fuerat per Iacob vaticinuam. Sic etiam habetur in libro de Sanhedrim. in capitulo Ain Bodquin; & in Abodazara cap. 1. Legunt magiſtri, quod 40. annis ante deſtructionem templi fuerūt remoti Sanhedrin, ideſt 70. iudices de conſiſtorio Guazit, & fuerunt poſiti in Hanoth. Rabbi Salomō gloſſat, quod Hanoth quædam domus erat in Ieruſalem ſic vocata. Dixit Rabbi Abdimi. Et deinde nunquā amplius iudiciū criminale iudicarit, eo quod criminale iudicium niſi in cōſiſtorio de Guazit non licebat iudicare. Et dicit Rabbi Moſes prædicator in gloſſa, non auferetur ſceptrum in Iuda &c. Iſtud eſt conſiſtorium de Guazit in terra Iuda, & dux de femore eius, hi ſunt Sanhedrin qui ſedebant in conſiſtorio de Guazit, nunquam amouebantur criminalia iudicia de terra Iuda iudicando, donec veniat Sylo, qui eſt Meſsias. Et dixit

Rabbi Ramon, quando Sanhedrin fuerunt remoti de consistorio Guazit, et potestas iudicandi criminalia iudicia ab eis fuit ablata. Cooperti sunt saccis, & capillos suos pillaue runt, dicentes. Væ nobis quia sceptrum Iuda est ablatum, & filius Dauid in mundum venit. Quicunq; non est cæcus in corde suo, satis poterit liquide videre, qualiter sequitur ex præmissis authoritatibus, aduentum Messiæ eodem tempore quo dictum est, &c.

Ad maiorem tamen contentationem, patet hoc fuisse verum, propter maximam publicationem, quæ uulgo tunc temporis in ore omnium gentium de Meßiæ aduentu ferebatur. In tantum quod quia viderunt eodem tempore quẽdam regẽ, qui regnabat in quadam ciuitate Viter, nominata, & erat vir magnæ potentiæ, bellator et victor, cui nomen erat Barcosiba, statim reputarunt eum Meßiam, intelligentes quod idem tempus Meßiæ aßignatum erat, de quo habetur in Sanhedrin cap. Omnis Israel, quia Barchosiba regnauit 30. annis cum dimidio, & dixerat etiam doctoribus, ego sum Meßias. Et

Cap. Helec.

Rabbi

Rabbi Achiba etiam, quando eum videbat, dicebat, hic est rex Meßias. Itē Rabbi Moyses de Aegypto in lib. iudicum in lectionibus regum, dicit sic, Rabbi Achiba sapiens magnus erat, & de maioribus Talmut, et erat armiger de Barchosiba, & asserebat de illo quod erat rex Meßias, quod quidem non solum ille sed omnes doctores eiusdem temporis crediderunt, quousq; peccatis exigētibus, rex Adrianus eum occidit. Item, possumus per prophetias Danielis conclusionem istam verificare, qui illas 70. Hebdomadas inducit in libro suo. cap. 9. quæ nequaquam de alio quàm de rege Meßia intelligi possunt. Et sic exponitur per magistrum Moysem de Zirona, in glossa sua quam dicto libro Danielis fecit, vbi sic ait. Et vngatur sanctus sanctorum. Iste est Meßias ex filijs Dauid sanctificati. Rabbi autem Moyses prædicator dicit. Et adducatur iustitia sempiterna, &c. Iste est rex Meßias. Item habetur in fine libri ordinis mundi, dicit Rabbi Iose, septuaginta hebdomadæ numerantur à primi templi destructio-

Moyses Geruldensis.

Sedar Olem.

ne vsque ad destructionem vltimi, hoc po no de captiuitate Babilonis septuaginta anni: de vltimi templi destructione 420. & sunt 490. qui numerus est hebdomadarum 70. In quarum fine Meßias venire debuisset. Et isto eodem modo per Gaon Rabbi Sahedias, & Rabbi Abram, & Rabbi Aben Hazora utique probabatur, qui plenius tamen dictarum hebdomadarum voluerit dicere diuisionem in æqualiter easdē propheta diuisit in 7. videlicet, & 62. & in vnam, & iterum vnam in duas medias: Nicolaum autem de Lira require, & glossam eius, vbi totū Catholice reperies ac realiter declaratū sufficienter, sufficit ad hoc &c.

CAPITVLVM TERtium.

QVod dictus Meßias in ciuitate nuncupata Bethlehem, de terra Iuda nasciturus erat. Probatur & patet per vaticinium Micheæ prophetæ in cap. 5. vbi ait. Et tu Bethlehem ephrata, nequaquam minima

es in millibus Iuda, ex te etiam egreditur qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio in diebus æternitatis. Hanc prophetiã glossat Rabbi Salomõ, hoc mõ. Et tu Bethlehem, de qua egressus est Dauid, secundum quod per ipsum scriptum est, filius serui tui Iesse Bethlemitæ, ephratum nũcupauit, paruulus est in millibus Iuda, dignus erat fieri minor in generationibus milliarium Iuda. Et hoc propter labẽ Ruth Moabitis quæ est in te. Ex te mihi egredietur, de te exiet mihi Meßias filius Dauid, de quo dicit scriptura, lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Et sic est Caldaice interpretatum, de te coram me Meßias egredietur, & egressus ab æterno à diebus æternitatis. Et hoc est quod dicit scriptura. Ante solem permanet nomen eius, quod interpretatur Caldaice. Et nomẽ eius ab antiquo dierum à seculo nũcupatum. Huc vsque verba Rabbi Salomonis. Ab hac ergo prophetia & dicta glossa & cum Caldaica interpretatione, duæ necessario eliciuntur conclusiones. Prima, est Meßiæ natiuitatẽ fuisse

in Bethlehem. Secunda, eandem natiuitatē secūdum humanam fuisse personam, nequaquam secundum diuinam. Textus namq; & glossa dicunt, quod est æternus & ante solē. Si tamē aduersarius dicat, quod ab his præmißis bene patet Meßiam debuisse in Bethlehem nasci, sed inde sibi probari potero, quod realiter et de facto idem natus est, ita vt sequatur exinde, quod ipse iam venit, hoc patet liquide ex eo quod natus fuit in Bethlehem, propter templi destructionem, per illas suas authoritates in primo capitulo, prælle gatas de nomine Rabbi Samuel filij Naamā, ex quibus quidem conclusio nostra sine aliqua contradictione verificatur, &c.

CAPITVLVM QVARtum.

QVod noster Meßias & saluator, de quadam virgine nasciturus erat, patet per Ieremiam, in cap. 31. Reuertere inquit virgo Israel, reuertere ad ciuitates tuas istas vsquequo delicijs dissolueris filia vaga? quia creauit dominus nouum super terram: Fœmina

Fœmina circumdabit virum. Et habetur in Berezit Rabba, dicit Rabbi Osua filius Leui. Veni et uidebis, veni & videbis qualiter non est modus dei, sicut modus carnalis hominis, homo enim carnalis lancea percutit et emplastris medetur, sed dominus deus noster non sic, quia cum eo quod percutit, cum eo ipso medetur, quod quidem reperimus in Ioseph et Israel, Ioseph per somnia percussus est, & per somnum curatus est. Et Israel in virgine peccauerunt, vt habetur Ezechielis 23. & formicatæ sunt in Aegypto, in adolescẽtia sua formicatæ sunt, ibi subacta sunt vbera eorum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum. Et in virgine fuerunt puniti, vt habetur in Threnis cap. vltimo. Mulieres in Syon humiliatæ sunt, & virgines in ciuitatibus Iuda, & in virgine sunt consolati. Sicut ait Ieremias, quia creauit dominus nouum super terram, Fœmina circumdabit virum, dicit Rabbi Hamna nomine Rabbi Yddi, quia hic est rex Meßias de quo Dauid prophetauerat. Ego hodie genui te. Supra quod etiam Isaias capit. 62.

propter Syon non tacebo, & propter Ierusalē non quiescam, donec egrediatur ut splendor iustus eius, & saluator eius vt lampas accendatur. Multum liquide patet per verba dictæ authoritatis, & per allegationes quas præmisi doctores faciunt in eos, nostrā conclusionem fore bene probatam. Item, est dicta conclusio manifesta per hoc quod in dicto capitulo declarauimus de illa Mem clausa, quæ est in illo verbo multiplicabitur eius imperium, quæ quidem esse debuisset aperta Mem, in qua nomen beatæ virginis continetur, & eius virginitas mirabiliter significatur. Item, potest ista conclusio verificari per hoc quod habetur Ezechielis 44. Et cōuertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad orientem, & erat clausa. Et dixit dominus ad me, porta hæc, clausa erit, non aperietur, et vir non transiet per eam, quoniam dominus deus Israel ingressus est per eam, eritq; clausa principi. Hæc prophetia nequaquam intelligi posset realiter, quia non reperimus in vltimo templo, quod fuerit post Ezechielem ædificatū, quod esset

in

in eo aliqua talis porta, per quam sacerdotes et leuitæ non fuissent ingreßi, præsertim porta orientalis, per quam continue non solum sacerdotes, verum etiam & Leuitæ et vniuersus populus gradiebatur, propter quæ necessario moraliter hæc omnia sunt intelligenda. Et potius, quia in 40. cap. vbi cœpit loqui de istis ædeficijs, ait, qualiter ipse erat in labore, & manus dei duxerat eum in uisione ad terram Israël, & ascendere fecerat eũ in montem quendam excelsum, supra cuius cacumen mensuræ ciuitatis mensuratæ fuerant Ierusalem & templum. Et reperimus quod si secundum dictas mensuras templum aliquod esset ædificatum, quod illud multo maius fuisset, & ciuitas Ierusalem mundi celebritatem superasset. Et ideo alio sensu necessario mystico debet intelligi, pro ut latius in glossa Nicolai de Lira continetur. Sed de hoc habemus in duobus locis de Talmut authoritatem. Prima, in Sanhedrin in cap. Col Israel, & in Sucha cap. Lulaf Vaarba, vbi sic habetur, dixit Rabbi Abba, ædificium templi quod est coram domino nostro

Mystice.

Deo, ſpatium tenet octo millium Leucarũ. Scriptum eſt enim in fine Ezechielis, per circuitum octo millium, nomen ciuitatis ex illa die dominus ibidem. Et Rabbi Salomon in gloſſa ibi, quod omnia in Ezechiele de Ieruſalem ſcribuntur, de ſancta ciuitate Ieruſalẽ ſuperna abſq; dubio intelligenda ſunt; patet ergo per dictam authoritatem, & eius gloſſam præfatam, quod dicta prophetia ſenſum intrinſecum habet, qui quidem eſt iſte, quod per Ieruſalem congregatio gentium ad Meſſiæ fidem intelligitur ventura, quæ proculdubio eſt vniuerſitas Chriſtianorum. Templũ vero ſignificat ſacratam matrem eccleſiam Catholicam; & ſacerdotum eius congregationem, per portam vero clauſam, virginis mariæ intellige virginitatẽ, per quam nemo niſi dominus deus Iſraëlis tranſiuit Humanatus. Nam alioquin hæreticum eſſet credere dei diuinitatem locum aliquem occupare. Sunt ergo illa verba de glorioſa Mariæ virginitate hoc modo intelligenda, porta hæc clauſa erit in conceptione, non aperietur in partu. Et vir non tranſibit per eam poſt partum.

tum, quoniā dominus deus Israëlis dei filius patri coæternus ingressus est per eam, et erit clausa vsq; in finem seculorum, quæ quidem omnia satis sunt intelligentibus clara, quod non nisi à cordis duritia languentibus & cæcitate, negari possunt, &c. Item, potest ista conclusio probari per id Isaiæ cap. 7. Ecce inquit virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, &c. Iudæus conatur dicere, quod ista prophetia nō potest in beata virgine verificari, super quo se putat facere posse plurima argumenta, sed specialiter tria. Primo quoad istud nomen virgo in Hebraico sonat vetula, non tamen alma, & hic ponitur in alma. Secūdo, quod hæc prophetia regis Achaz nullum attulisset signū, eò quòd natiuitas Christi facta est vltra 500. annos post eum. Tertio, quod beatæ Mariæ filius vocatus est Christus, & nō Emanuel, quod si quæratur à Iudæo, propter quod prolata fuit illa prophetia. Respōdit, propter vxorem Achaz, quæ sibi peperit Ezechiam, cū deus fuerat, iuxta interpretationem huius vocabuli Emanuel, quod

est nomen Deus. Sed tertium certum est, quod nullum istorum argumentorum potest habere locum. Et respondeo ad primũ, quod in Hebraico sunt tria nomina quæ vnam significationem habent, scilicet Nahara. Vetula, alma, est tamen inter vtrũq; aliqua differentia, quoniam Nahara significat puellã, siue virgo existat siue nõ. Vetula fœmina est incognita viro siue adolescentula sit siue antiqua. Alma vero nequaquam dicitur, nisi puella & virgo, sic erat beata Maria virgo gloriosa, tẽpore suæ conceptionis, & hæc est propria & verissima horum trium nominum significatio. Et quamuis sacra scriptura quandoq; suas narrationes ampliãdo, vnum istorum pro reliquo sumat, in hoc tamen loco discrete se habet, hoc solum nomen assumpsit, quod beatæ dei genetricis virginitati proprius atq; competentius conueniebat. Est autem aliud in hoc nomine alma mirabile secretum, quia alma secundum Hebraicum idioma deriuatur à quodam verbo Helim de biniam cabed notaf. Cuius significatio seu translatio est, celo celas celaui. Alma

Nahara bethila.

Alma.

ma ergo celata significat seu celatio, celata dico, quia virum non cognouit vnquam. Celatio vero quia secretũ Christi incarnationis ab omni humana natura fuit, nisi à beata virgine, velatum. Contra secundum argumentum dico, quod hoc signum non dirigebatur ad Achaz, postquam propheta inuitauerat eum. dicens, pete tibi signum, vt recedens ab idolorum cultura, conuerteret ad dominum deum suum. Ipse autem Achaz præ cordis duritia signum petere neglexit, Respondens, non petam & non tentabo dominum, propheta ergo ad domum Dauid, rege dimisso, conuertit, vt summum bonum quod eis bonum erat in futurum venturum significaret. Et quia multa mala prius passura erat eadem domus, de infinito bono eidem domui venturo, consolabatur eam, quod quidem patet liquide verum esse, ex eo quod regem Achaz dimisit, & ad loquendum cum domo Dauid se conuertit, quibus generaliter mirabile promisit signum, dicẽs, propter hoc dabit dominus ipse vobis signũ. Contra tertium argumentũ, vbi dicit, quod

nomen filij virginis non fuit Emanuel, sed Ie sus, dico, quod plurimas & diuersas prophe tias atq; scripturas reperimus & habemus Meßiæ filij dei, per nomina diuersa. Nam Ia cob patriarcha vocauit eum Sillo, Genesis 49. Hoc est, qui mittend⁹ est. Dauid in psal. 7. vocauit eum ijnnon, id est permanens. Ieremias tertio cap. vocat eum adonai, hoc est dominus iustus noster, Isaias in cap. 8. octo nominibus vocat eum, scilicet. Admirabilis, consiliarius, deus, fortis, &c. Quodlibet namq; istorum nominum erat sibi respectu virtutum suarum attributum, imo & operationum, quæ in nobis ab ipso procedunt. Hoc itaq; nomen Emanuel in est ei, recteq; conuenit, quia significat humanitatem, in quantũ dicit nobiscum, atq; diuinitatem, in quantũ dicit Deus. Item, ad illud quod dicit Iudæus. quod prophetia dicta fuerat propter Ezechiam, &c. Hoc est falsum. Ista namq; verba regi Achaz in quarto anno regni sui prolata fuerunt, quando Phasee rex Samariæ & Raxin rex Syriæ ascenderunt, vt expugnarent Ierusalem, vt habetur Isaiæ 7. cap.

cap. Achaz autem regnauit vſque ad 16. annū, pro vt patet in 4. Reg. 16. cap. Mortuo ergo Achaz, regnauit loco eius Ezechias filius eius, cum eſſet ætatis annorū 25. pro vt patet in eodem libro, cap. 18. Amotis inde 12. annis reſtantib⁹ de regno Achaz patris ſui poſt dictam prophetiam, ſequitur quod tempore quo dicta prophetia prolata fuit, erat Ezechias ætatis 13. annorum, præfata ergo prophetia non fuit promulgata de eo, Quod ſi Iudæus dicat, quod dicta prophetia fuit de quodam alio quàm Achaz dicta, aut de Iſaiæ filio, eſſet valde ſtupēdum, quomodo poſtea non fuiſſet facta mentio aliqua in textu de Homine tali, cuius tam miraculoſa fuerat natiuitas prophetata. Item, pater ex verbis huius prophetiæ, quod ſignum quod dari uolebat, habebat eſſe multum excellens & miraculoſum, ait etiam. Pete tibi ſignum à domino deo tuo in profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra. Et Rabbi Salomō in gloſſa dicit, quod etiamſi peteret quod mortui ſuſcitarentur, aut ſol in medio cœli ſtaret, ſicut ad preces Ioſue factū fuit, quod

si de rebus tam mirabilibus signum fieri pollicitum erat, quo pacto deinde tã leue tamq; simplex factum est, vt quædam puella conciperet unum filium, cũ naturaliter istud qualibet die contingat. Quod si diceret, quod per miraculum erat, cum propheta prædixerat, eandem puellam filium masculum esse parituram. Dico, quod hoc non est miraculum, quia hoc idẽ quidẽ bonus medicus aut astrologus per naturalia poterit cognoscere signa, quapropter necessario dicere oportet, quod excellentia huius miraculi erat, ut virgo sine viri cognitione cõciperet, filiumq; dei sine corruptione pareret, & in æternum virgo permaneret. Hoc etiam confirmatur ab hoc quod dicit prophetia, propter hoc dabit dominus ipse uobis signum. Superfluum etiã esset, dicit ipse, nisi quia notatur ab hoc quod illud opus, per se ipse deus futurus erat. Item, est quædam ratio quasi naturalis, quã ponit magister Moyses de Aegypto, de qua nos in isto casu possumus iuuare, dicit enim sic, Quod si reperimus quoddam compositũ de simplicibus certis, et postea comperimus

aliquod

aliquod de ſimplicibus illis per ſe extra compoſitionem ſeparatū definire poſſumus, quod illud aliud ſimplex poßit aliunde ſeparatum per ſe inueniri. Verbi gratia, repperimus potagium vocatum oximel, quod quidem ex zucharo componitur & aceto. Deinde reperimus acetum per ſe ſeparatum, credere oportet, quod zacharū per ſe poterimus reperire. Ad propoſitum. Nos reperimus indiuiduos humanæ ſpeciei ex maris & fœminæ cōmixtione generatos, deinde neminem credendum contradicentem, vnum indiuiduum ſine mare & fœmina creatū. Iſte fuit Adā, deinde reperimus aliud ſine fœmina, & hoc fuit Eua, oportuit ergo in hoc humana natura de fœmina dum taxat ſine mare generatū fore reperiri. Et iſte rex Meßias, mundi ſaluator, qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum, Amen.

CAPITVLVM QVINtum.

QVod dictus Mēßias habebat eſſe filius dei, et non alterius patris carna-

lis, eo quod in eadem essentia esset cum patre vnus, et quod habebat esse uerus deus, secundum diuinitatem, et verus homo secundum humanitatem, hoc patet per quandam authoritatē, quæ est in Berezit Rabba, de Rabbi Moyse prædicatore, supra illud Trenorū vltimo. Pupilli facti sumus absq; patre, dicit Rabbi Barachias Deus Israel sic ait. Vos dicitis uos esse pupillos sine patre. Talis erit mūdi redemptor. quē ex vobis suscitabo, quia non habet patrem, sicut scriptū est, Zachariæ cap. 6. Ecce vir oriens nomen eius. & subter eum orietur &c. Et Isaiæ cap. 53. Et ascendet sicut virgultum corā eo, et sicut radix de terra sitienti. Et de ipso dicit Dauid. Ante luciferum genui te. Et alibi, dominus dixit ad me, filius meus es tu. Notandū et diligenter intuendū est. quod hæc authoritas liquide nostram probat intentionem, quam quidem doctor ille Rabbi Barachias cum tā nobilißimis prophetijs probauit. Item, habetur in libro vocato midras Sirhasirim, id est glossa libri canticorum cap. 3. Egredimini, & videte filiæ Syon regem Solomonem, in diade-

diademate quo coronauit eum mater sua, in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Dicit Rabbi Ahuna. Inuestigauimus per scripturam vniuersam, & non inuenimus, quod Bersabe Solomoni filio suo diadema fecisset. Est igitur stupendum, quid diadema illud significare velit. Dicit Rabbi Iohanna. Quæsiuit Rabbi Symeon à Rabbi Elyager, filio Rabbi Ioseph. dicens. Audiuisti unquam à patre tuo, quid esset diadema illud, quo fuerit Solomon à matre sua coronatus. Qui respondit, etiam. Et ille, Quid? & Rabbi Elyager. Ille Solomon est deus, qui à principio diligens Israel vocauit eos filia, vt habetur in psalmo quadragesimo tertio. Audi filia & vide. Deinde pro maiori dilectione, vocauit eos Soror. Canticorum. 5. Apperi mihi soror mea. Postea iam eos summe diligens vocat eos mater, Isaiæ. cap. 51. Attēdite ad me populus meus, & tribus mea mater mea est. Eadem hora surgens Rabbi Symeon, osculatus est eum, in capite. Dicens, posito quod non vere, nā nisi quod hoc uerbū audiuerim sufficit mihi,

per præmissam authoritatem patet quod li. Solomon in eodem textu nominatus non est, nisi dominus deus. Et iam est vulgare verbũ in Talmut, quod vbicunque in Canticis nominatur Salomon, dicitur de domino deo. Itaq; diadema quo Salomon à matre coronatur, humanitas nostra est, quæ diuinitati eius est vnita, & pro totius mũdi salute passa, & ideo æternaliter coronata, de quo apostolus. Videmus Iesum propter paßionẽ mortis gloria & honore coronatum. Item, habetur in midras thillim id est, in glossa psalterij supra illud. Cum inuocarem exaudisti me deus &c. Miserere mei &. Dauid auxiebatur nimis, propter peccatum quod cum vxore Vriæ commisit, eo quod populus aduersus eum murmurabat, dicens, illi qui ouiculã captiuauit, & pastorem occidit, quomodo poterit saluari, cui deus dilatauit sicut scriptum est. 2. reg. 7. Dixitq; Nathan ad Dauid, dominus quoq; trãstulit peccatum tuũ, non morieris. Item, habetur primo Paralipomenõ 22. filius qui nascetur tibi, erit vir quietißimus, faciam enim eum requiescere

ab

ab omnibus inimicis suis per circuitum, & ob hanc causam Pacificus vocabitur, & pacem & otium dabo in Israel cunctis diebus eius. Additur in Talmut, atq; vt cæteri filij non à patribus suis nascetur. Quare hic dicitur nascetur, sed hoc vult dicere, nascetur vt sanet te de peccato tuo, & per eius manum Nathan scriptum est. Misitq; ad eũ in manu Nathan prophetæ, et vocauit nomen eius amabilis domino, eo quod dominus dilexit eum. Notorium est ei qui aliquid videt, quod hic filius dei in ista authoritate nominatus, & in testibus applicatus eisdem, non erat rex Salomon, nam & ipse non curauit Dauid à peccato suo, et deterius, quia in nouißimo dierum suorum, idolorum cultor effectus est. Propterea de rege Meßia necessario est iste filius Dauid intelligẽdus, qui quidem cum filius Dei esset, cum cæteris omnibus Dauid patrem suum à peccati damnatione liberat. Item, magistri Talmut nobis referunt de Meßiæ natiuitate, & qualiter fuerat primo parẽti Adæ, atq; filiabus Loth reuelatum, quod ipse habebat esse filius dei,

in medras Ruth in glossa illius libri, super illud, Aram genuit Aminadab. Rabbi Ananias & Rabbi Iacob, filius Aben dicebant, scriptum est in gen. 4. vocauitq; nomen illius Seth, dicēs, posuit mihi deus semen aliud pro Abel, aliud semen significauit, pro alio loco venturum, & hic est rex Meßias. Item habetur in Beresith Rabba mirim, cap. 6. dicit Rabbi Tanhuma, super illud genes. 19. vt seruare poßimus de patre nostro semē, nō dicit filiū, sed semē, et illud erat semen, quod habebat venire ex alio loco, et iste est rex Meßias, patet ex hac authoritate, quod filiabus Loth sicut primo parenti, Meßiæ natiuitas fuerat reuelata, et qualiter ab eisdē esset ueraciter exitura, de Moab scilicet, et Ammon filijs eorū, et ideo laborabāt, vt à patre suo obtinerēt illud semē, et ita factū est, quia verus Meßias dominus noster Iesus Christus de Ruth Moabita, et de Nahaman Ammonita vxore Salomonis Raboa vero matre egressus est. Itē habetur in Beresith Rabba magna de Rabbi Moyse prædicatore, supra illud Genes. cap. 40. Videbam coram

me

me vitem, hi sunt Israel, de quib⁹ Psalmista. psal. 79. Vineã de Aegypto transtulisti, eiecisti gentes, & plantasti eã. Item videbã coram me vitẽ. Iste est rex Messias, de quo scribitur in psal. prædicto, & perfice eã quam plantauit dextera tua, & super filium hominis quem confirmasti tibi. Est plãtatio inferior, et plantatio superior. et inferior. Hic est Abraham superior, et inferior, hic rex Messias. Perspicue patet, qualiter designat regẽ Messiam humanum esse debere atq; diuinũ, Item, habetur in Midrastilim. super illud psal. & prædicans præceptũ eius, prædicata sunt facta Messiæ, in lege, & in prophetis, et in scripturis sacris. In lege, filius meus primogenit⁹ Israel. In prophetis, Ecce intelliget seruus meus, & exaltabitur et leuabitur et sublimis erit valde. Et paulo post. Ecce seru⁹ meus suscipiã eũ. In ps. Ex vero ante luciferũ genui te. In Daniele. Aspiciebã ego in visiõe noctis, et ecce in nubibus cœli, quasi fili⁹ hominis veniebat, et vsq; ad antiquũ dierũ peruenit, et in conspectu eius obtulerũt eũ, et dedit eis potestatẽ honorem et regnũ, omnes

populi & linguæ seruient ei, potestas eius potestas æterna, quæ non aufertur, & regnum eius quod non corrumpetur. Manifeste patet ex authoritate præmissa, quod lex & prophetæ, uniuersaq; sacra scriptura de Messia loquuntur, sed hæc & alia plura in disputatione, Iudæi negare nō erubescunt. Sed notandum est ad hoc quod dicit, quasi filius hominis, qualiter Messiam deum et hominem ostendit. Item, habetur in eodem libro, dixit Rab. quid sonat illud ps. Apprehendite disciplinam &c. Simile est cuidam regi, qui se contra eiusdem ciuitatis populum indignauit, eūte populo ad filiū regis ut pro eis patri suo regi interueniret, suppliciter deprecati sunt. Quo facto, rex placatus est, populus autem cum vellet gratiarū actiones facere regi, dixit eis rex, mihi facitis gratias, non sic, sed potius filio meo reddite. Nam nisi foret pro illo, iam tota ciuitas destructa fieret. Et hoc modo dicit deus, apprehendite disciplinam &c. In omnibus authoritatibus præmissis clare probatur, qualiter Messias est filius dei. Et probatur etiā qualiter ipsemet

est

est Deus, per quãdam authoritatem, quæ est in Beresit Rabba. Cuius talis est tenor, legũt magistri. Decem reges regnarunt à principio mũdi vsq; ad finem eius, qui sunt hi? Dominus deus noster fuit primus, qui mundum creauit. Secundus Nembroth. Tertius Ioseph. Quartus Salomon. Quintus Nabuchodonosor. Sextus Darius. Septimus Cyrus. Octauus Alexander. Nonus Cæsar Augustus Imperator Romanus. Decimus Rex Meßias. de quo in psalmo 70. Et dominabitur à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarum. Et de ipso Daniel in cap. 2. Lapis autem qui percußit statuam, factus est in montem magnum, et impleuit vniuersam terram. Item in eodem ca. In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dißipabitur, et cum decimo rege reuertetur regnum ad dominum suum primum, & sic qui fuit primus erit & vltimus. Sicut scriptum est. Isaiæ 44. Hæc dicit dominus rex Israel, & redemptor eius dominus exercituum. Ego primus, & ego nouißimus. Et

Zachariæ vltimo. Et erit dominus rex super omnem terram. Ecce probatum est per dictam authoritatem, qualiter Meßias vltimus decem regum istorum, ipse est dominus deus noster. Item, probari potest, Meßiam fore deum per Isaiam cap. 8. Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pauor vester, & ipse terror vester. Et erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum et in ruinam habitantibus Ierusalē. Dicitur in libro Sanhedrin. Non veniet filius Dauid, vsquequo sint consumptæ duæ domus paternales de Israel. quæ sunt caput captiuitatis Babylonis, & princeps terræ Israel. Scriptū est enim. Ipse enim erit nobis in iustificationem. Glossat Rabbi Salomon. Erit saluator Israel in Sanctuarium, & in lapidem offensionis et petra scādali duabus domibus Israel. Patet ergo clare, quod Meßias ille in cuius aduentum duæ domus Israel consumendæ sunt, ille merito est, qui dominus exercituum vocatur. Item, habetur in Midrastilim super illud psalmistæ.

stæ. Quoniam apud te est fons vitæ. Et dicit Rabbi Ioanna. Simile est hoc homini qui per auxilium cuiusdam lucernæ pergit ad lucem in nocte, quam quidem extinctam à vento iterum incendit, & rursum eam extinguit, & ipse incendit, & hoc facit sæpe, demum ipse dicit, vt quid inde tantus labor erit? volo expectare donec sol extat, ad cuius lucem faciam iter meum. Simili modo fuerunt filij Israel subiugati in Aegypto, & eueniente Mose & Aaron liberarunt eos, deinde fuerũt subiugati in tẽpore Sissare, et euenientes Barach & Debbora liberauit eos. Et sic in quolibet tẽpore, donec dixerũt, valde sumus in liberationibus fatigati, quia eo quod fuerit per carnales homines, confestim sicut prius tribulamur. Sed iam posthac non placet nisi per deum liberari, & hoc est quod dicit Dauid in psal. 118. *Deus dominus & illuxit nobis &c. Dixit Rabbi Hanna, Moyses glorificauit Israel dicens. Beatus es tu Israel, quis similis tui popule qui saluaris in domino? Deut.* 33. *Non dixit quem saluat dominus, sed qui saluaris à domino. Quia de⁹*

dixit sic, in hoc mundo vos estis per manus hominũ saluati, sed in tempore venturo ego met redẽptor vester ero, ita vt deinceps nequaquam ab alio indicati sitis siue subiugati. Ecce quomodo probatur quod Meßias est verus deus. Sed quomodo probabimus quod cum sit deus verus sit etiam homo verus. Hoc probatur per quandam authoritatem quæ est in quodam libro vocato Thorath cohanim id est lex sacerdotum, vbi scribitur sic, quod sonat illud Leuitici 26. cap. Ambulabo inter vos, & ero vester deus, vosq; eritis mihi populus. Simile est istud cuidam regi qui perambulabat hortum suum ad delectationem & solatium habendum, quem cũ hortulanus vidisset, abscondit se, & rex dixit ei. Noli timere nec abscondas te à me, quoniam similis tui sum. Similiter tempore futuro deus ambulabit inter iustos, vt solatium recipiat et delectetur cum illis, iusti autem videbunt eum, & expauescent ab eo, quibus deus vtiq; dicet, nolite formidare de me, quia similis vestrum sum. Attamen licet vobis similis existam, ne forte credatis

quod

quod timor meus non sit super vos, scitote, quod deus vester sum, vos autem populus meus. Item, habetur in libro ieiuniorum, in cap. tribus temporibus, dixit Rabbi Eliazer, nomine Rabbi Haneabu, futurum est, vt dominus deus noster magnam choream cum iustis faciat in paradiso, & ipse erit in medio illorum, ita vt eorum quilibet posit cum digito insinuare. Quia sicut habetur Isaiæ cap. 25. Dicet in die illa. Ecce deus noster iste, expectauimus eũ. & saluabit nos, iste dominus, sustinuimus eum, & exultabimus & letabimur in salutari eius. In quantum bis dicitur, iste, ostenditur, quod visibiliter et palpabiliter habebat apparere inter iustos, qui sunt apostoli, & ecce quam bene intentio capituli probatur & verificatur, &c.

Cap. 4. in libro Taanith.

CAPITVLVM SExtum.

P*Robat, quomodo Abrahæ patriarchæ tempore fuerat prophetisatum, quod reges Orientis et gentes Sabba ad regem Mes-*

ſiam adorandum venturi erant, et auri atq; thuris munera oblaturi, quod per ſequentes authoritates apparet. Primũ habetur in Bereſith Zota. Dixit Rabbi Oſua. Si dixero ti bi vnum verbum bonum, dices tu nomine meo? qui ait, quod eſt? Et ipſe nouimus inquit, quod omnia illa munera quæ Iacob pater veſter dedit Eſau, gentes pro tempore reſtituere habẽt regi Meſſiæ. Scriptũ eſt enim Reges Tharſis & inſulæ munera offerent. Reges Arabum et Saba dona adducent. Dixit ei Rabbi Oſua. Bonum verbum dixiſti mihi, in vita tua. Ego de nomine tuo dicam illud. Itẽ habetur in Bereſith Rabba, de Rabbi Moyſe prædicatore, Sabba filij ſunt Abrahæ. Sicut ſcriptum eſt Gen. 25. Et quãdo rex Salomon proſperatus fuit in regno ſuo, dixerunt, forſitan hic eſt Meſſias, & tunc venerunt ad eum, ſicut ſcriptum eſt in 1. Reg. 10. Sed regina Saba audita fama Salomonis, in nomine domini venit tentare eum, ob hoc quod dicit. In nomine domini, patet quod habebat prophetas qui ei ĩ nomine domini prophetabant. Sicut præceptum habebant ab

Abraham, ut ita facerent. Sed bene proba tur, quod venturi sunt in tempore Meßiæ, ut seruiāt ei ob hoc quod dicit Iſaias ca. 60. Omnes de Saba venient, aurum et thus deferentes, et laudē domino annunciantes. Iſte eſt Meßias. Ecce per hanc nobilem authoritatem, intentio capituli perſpicue demōſtratur. Veruntamen ſi aduerſarius contradixe rit, quod intētio Iſaiæ in hac prophetia erat, quod quando Meßias ſederit in regno ſuo in Ieruſalem, tunc propter magnitudinem famæ ſuæ omnes reges mittent ei munera, & venient, ut viſitent & glorificent eum. Sicut Salomoni propter eius ſcientiæ magnitu dinem faciebant. Reſpondeo, quod hoc non habet locum, quia textus dicit. Laudent dominum, annunciantes quod Hebraice dicitur Iebaſtheru, quod vocabulum proprie di citur, quando quis ea quæ nouit ei qui nondū nouit enarrat. Et per modum quo aduerſarius textum exponit, non ſic eſſet, quia iam illud ciues Ieruſalē ſciebant, ſed eo modo quo factū eſt in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti bene concordat cum hoc vocabulo. An

nunciare. Reges namq; qui tempore natiuitatis Christi venerunt in Ierusalem, quæsierunt ab Herode rege et à ciuibus vrbis, vbi est qui natus est rex Iudæorum? sicut ipsi iã istud à prophetis sciebant, sicut dictum est in authoritate præfata. De quo quidem filij Ierusalem stupebant, cũ hoc illud esset eis ignotum, & ideo rex Herodes & populus ciuitatis quærebant à sacerdotibus & scribis, vnde rex Messias nasci debebat, pro vt latius Matthæi secundo capite narratur, & hoc modo verbũ prophetæ verificatur proprie, qui ait. Et laudem domino annunciantes, nõ tamẽ secundũ quod Iudæi ponũt &c.

CAPITVLVM SEptimum.

P*Robat quod ante Messiæ aduentum omnes animæ generis humani propter peccatum primi parentis in infernum descendebant, & quomodo propter dicti Messiæ passionem et mortem, animæ iustorum quæ ante ipsum fuerant, redemptæ sunt, & ab inferno*

ferno reducta, & in vita æterna & spirituali gloria collocatæ. Et quod dicta passio & mors Messiæ causa est, vt animæ omniũ illorum qui in eum crediderũt ab æterna deprauatione saluentur, hoc patet per authoritates sequentes. Et primo per quandam authoritatem, quæ est in libro vocato Midres Ruth, super illud Ruth vltimo cap. Hæ sunt generationes Phares, &c. Dicit doctor, Vbicũq; in sacra scriptura reperitur hoc nomen generationes, quod in Hebræo sonat tholdoth scribitur sine Vau vltima, exceptis duobus scilicet. Istæ sunt gerationes cœli et terræ Gen. 2. Et istæ sunt generatiões Phares, Ruth ultimo, vbi scribuntur perfecte cũ vltimo Vau. Dixit Rabbi Barachias, quod huius ratio est, quia in principio creationis mundi deus omnia valde bona & perfecta creauit. Et ideo in libro, tholdoth id est generationes perfecte scribitur cum omnibus literis suis. Cum autem peccaret Adam omnia facta sunt maculata & imperfecta, & nunquam sunt ad primum statum redacta, quousq; venit Messias, de genere Phares, in

cuius, aduentu & vltra diabolus iam non habet potestatẽ aduersus creaturas, & ideo illud nomẽ tholdoth, id est generationes scribitur perfecte. Item habetur in Midras thillim super illud psal. 48. Quiq; terrigenæ & filij hominum: simul in vnum diues et pauper Quiq; terrigenæ. Isti sunt filij Adæ & filij hominum, isti sunt à Noë vsq; ad Abraham, diues, ille est, qui de legis scientia ditatus, & pauper, ille est, qui pauper est legis. Simul in vnum, descendunt pariter in infernum, etiamsi princeps studiorum existat. Liquide patet ex his authoritatibus duabus, quod omnes descendebant in infernum. Item habetur in libro de Hagiga homerbacodes. Dixit Rabbi Elyazer, aduersus sapientes Thalmut ignis inferni potestatem nõ habet, et probat ab illo animali Salamandra, quod ex eo quod ei⁹ naturalis generatio est de igne, non comburitur ab eo. Sapientes ergo Talmut omnes ignei sunt, multo minus comburentur. Dico quod ex ista authoritate patet, quod iste Rabbi Elyazer intelligebat quod omnes sapientes descẽdebant in infernum,

num, & ambulabant per ignem sicut Salamandra. Sed erat differentia inter illos & peccatores, quia peccatores comburebãtur in igne, sapientes vero minime. Nam si ita non esset magis proprie dicerent, sapientes Talmut non descendunt in infernum, & hoc non aliud est, quam si aliquis diceret, Petrus & Paulus non ponantur in vinculis nec in cathenis, sed ex his verbis intelligetur quod sunt in carcere capti. Et alia authoritas huic similis in Midrasthlim, supra illud psalmi. 85. Quia misericordia tua magna est super me: et eruisti animam meam ex inferno inferiori. Dixit Rabbi Ioda, Dauid dixit, domine deus adulterantium supplicium est, vt mittantur in profundum inferni, et inde liberasti me. Dixit Rabbi Salomõ, quod hoc fuit, quando dixit ei Nathan. Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris. Verisimiliter uidetur ex hoc, quod Dauid erat iturus in infernum, sed gratia sibi facta erat vt descenderet in profundum inferni. Item, habetur in Gen. 37. quãdo fuit dictũ Iacob, quod fuerat reperta tunica Ioseph sanguine inuo-

luta, propter quod pater suus credebat filiũ suum à fera pessima deuoratum, congregatis autem cunctis liberis suis vt lenirent dolorem patris sui, noluit consolationem accipere, sed ait descendam ad filium meum lugẽs ad infernũ, quod Hebraicæ scribitur Scheola, & glossat Salomon sic. Scheola ad literalem sensum sepulchrum significat, ad spiritualem autem mysterium. Item, Gen. 15. dicit dominus Abrahæ. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona, Dicit Rabbi Ramon, parentes Abrahæ idolorum cultores erãt. Thare videlicet et Nachor, quia sic habetur in libro Iosue, ergo ad infernum descenderunt, per consequens & Abraham. Ecce qualiter constabat doctoribus Talmut, quod omnes sancti patres descendebant in infernum, pro ut ex dictis autboritatibus innotescit, et non solum hoc verum est de illis, verum etiam de Moyse sancto propheta, qui facie ad faciem cum deo loquebatur. Ipsi doctores asserunt eundem in infernum descẽdisse, hoc habetur in Midras, Choeleth, & glossa ecclesiastis super illud, Cap. 7. *iustus*

iustus petit in iustitia sua, dicunt sic, hoc dicitur de Moyse, qui quidem factus est similis filius cuiusdam mulieris, quæ cum esset prægnans, eius causa criminis & vinculis imposita peperit filium, & mortua est, ille filius eius iam nutritus in carcere remansit, post alicuius temporis spatium, dum rex per ostium carceris transiret, iuuenis ille clamauit dicens. Domine Rex. Hic natus & nutritus sum, cum ego nihil peccauerim, cuius delicto sum hic? Et rex ei, propter delictum matris tuæ. Ex præmißis rationibus patet, qualiter animæ omnium sanctorũ patrum in infernum descendebant. Veruntamen quomodo probabimus quod hoc habebat durare duntaxat adusq; aduentum Messiæ, & quod ipse habebat illos inde liberare. Hoc autem ex sequentibus authoritatibus patet. Habetur enim in Berezit Rabba, de Rabbi Moyse prædicatore. Dicit Rabbi Osua. Veni ego, iui cum quodam põdiangulo, vsq; ad portam inferni, et misi eum vt infernum à principio vsq; ad finem metiretur, et non reperit horam in qua istud posset facere,

eo quod eadem die Rabbi Simeon filius Gamalielis fuerat ausus. Post hoc autem iterũ iui cum quodam angelo et ibat mecum Messias filius Dauid, & accessimus vsq; ad portas inferni. Cum autem illi qui captiui erant in inferno vidissent Messiæ lucẽ, gauisi sunt valde in conspectu illius, dicẽtes. Iste nos ab his tenebris liberabit, quia sic habetur. Oseæ. 13. cap. de manu mortis liberabo eos de morte redimam eos Isaiæ. 35. Redẽpti à domino cõuertẽtur, et venient in Syon cũ laude, & lætitia sempiterna super capita eorum. Syõ in isto loco nihil aliud est nisi Paradisus, quia similiter et infernus nomina septem habet. Multum bene patet per istam authoritatem, quod iste doctor nostram authoritatem confirmat, et intentionem affirmat. Itẽ in eodem libro sic habetur. Quid vult dicere? illud quod dicit Daniel. 2. & lux cũ eo erit, dicit Rabbi Abba, hoc est lux regis Messiæ, ostẽdit nobis quod perfecit deꝰ inde Messiam, & in eius generationem & lucem illam pro generatiene illa sub sede gloriæ suæ reclusit. Satan autem dixit coram deo, domine

mine

mine mũdi lux ista quæ latet sub sede gloriæ tuæ? pro quibus est? Dixit ei Deus, pro Messia et generatione sua, dicit ei Sathã. domine mundi, sine me tentare Messiam, et generationem suam, & deus ei, non haberes potestatem aduersus eum, & Sathan. Sine me quia potestatem habebo. & Deus dixit illi. Si in hoc intendis, ego faciam Sathan perdi de mundo, antequam anima quædam illius generationis perdatur. Et eadem hora cepit deus facere cum Messia pactum, dicens ei, Messia iuste meus, parata sunt peccata istorum qui sunt inclusi, vt te in labore terribili ponant, oculi enim tui videbunt, aures tuæ magnum repudium à mundi gentibus audient, nares tuæ multos fetores odorabunt, os tuum amaritudinibus saciabitur, lingua tua palato tuo adhærebit, cutis tua siccabitur super ossibus tuis, corpus tuum præ tristitia confractum erit. Si hæc omnia sustinere libet, bene quidẽ. Si autem noueris quod ego de mundo illos expellam. Respondit Messias. Domine mundi, cum his sum ego iocundus,

& super me has paßiones volo recipere, sub tali conditione quod resuscitem mortuos qui ab Adã primo parente vsq; ad præsens mortui sunt, & non solum illos seruabis, verum & quos lupi & leones deuorarunt, & qui in mari et in flumine petierunt, in diebus nostris saluabis, & non solum hos, sed etiam abortiuos, & non solum abortiuos, verum & illos quos creandos præuidisti in extimatione tua, & in mundũ creati sunt in diebus meis. Et deus illi ait. Ego hæc omnia tibi cõcedo. Eadem hora Meßias omnes paßiones supra se amore magno percepit. Et hoc est quod Isaias 53. cap. ait. Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum. Item habetur in Midras choheleth supra illud ecclesiastis 7. Considera opera dei, quod nemo posfit corrigere, quẽ ille despexerit. Dixit Rabbi Iuda filius Rabbi Ammo. Eadẽ hora qua Deus creauit adam, cepit eum, & duxit eũ per vniuersas arbores paradisi. Dixitq; illi, respice opera mea, quam pulchra & laudabilia sunt, & omne quod creaui, amore tui creaui. Animaduerte ergo vt non pecces,

ne

ne causam dissoluendi mundum reddas. Nam si tu defeceris, nemo est qui posset te reparare, & nihilominus esses causa mortis iusti illius, de quo Zachariæ 9. Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator. Et dixit Rabbi Salomon. Impossibile est de aliquo hãc prophetiam intelligi, quàm de Messia. Ob hoc igitur probatur, & recte concluditur, quod mors Messiæ propter peccatum. Adæ opportuit euenire, propter quam quidem tota humana natura est ab eodem peccato redempta, & à morte perpetua liberata.

CAPITVLVM OCTAuum.

QVod Messias post tres dies passionis eius habebat resuscitari & ascendere in cœlum, atq; sedere ad dextram dei patris. Hanc resurrectionẽ Oseas propheta 6. cap. sic prophetauit, dicens. Venite & reuertamur ad dominum, quia ipse cepit, et sanabit nos, percutiet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscita-

bit nos, et viuemus in cōſpectu eius. Et Rab bi Moyſes prædicator in Geneſ. magno, ſuper id Gen. 22. dicit, autem die tertio. Eleuatis oculis, videbat locū procul, dixit, multæ ſunt in ſacra ſcriptura dierum trinitates, quorū vna eſt reſurrectio Meſsiæ. Quod autē ſedet ad dextrā dei patris, patet per quandam authoritatem in Midraſtilim ita continentem. Dixit Rabbi Ioda in nomine Rabbi Hannæ, futurum eſt quod deus Meſsiam ſedere faciat ad dexteram ſuam, ſicut ſcriptū eſt, dixit domin⁹ domino meo, ſede à dextris meis. Et in Caldaica translatione ſic habetur. Dixit dominus verbo ſuo. Abraham vero ſedebat in ſiniſtris, pallidam faciem habens, et dicit. Et domine meus, filius filij mei ſedebit à dextris tuis, & ego à ſiniſtris, & dominus mitigabit eum dicens, filius filij tui eſt à dextris meis, & ego à dextris tuis. Et eadem hora cōtentabitur Abraham, et hoc eſt quod dicit Dauid in pſal. 17. Et dextera tua ſuſcepit me. Itē habetur in libro de Hagiga in capitulo Endorſin habetur in quadā ſcriptura in cap. Danielis 12. Sic, Troni poſiti

siti sunt, in plurali, et paulo post dicit. Tronus flammæ ignis in singulari. Versus isti aduersari videtur, dicit Rabbi Achiba, non aduersantur, quidã namq; Tronus pro Deo, et alius pro Dauid. Glossat Rabbi Salomõ, Dauid ipse est Messias. Item in Beresit Rabba, de Rabbi Moyse prædicatore, supra in Gen. 18. *Et Abraham adhuc sedebat corã domino. Quid est quod dicit Psalmista:* 17. *Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me. Iste est Messias, de quo scriptum est. Dixit dominus domino meo &c. Dixit Rabbi Simeõ, hoc est quod dicit textus, & Abraham adhuc stabat coram domino. Correctio ẽst doctorum, quia adhuc ita primitus scriptum erat, & dominus adhuc stabat coram Habraam, sed hæc est vna correctionum, quas doctores in sacra scriptura fecerunt, inter quas fuit correctum quoque illud psal.* 21. *quia circumdederunt me canes multi, consilium malignantium obsedit me, et foderunt manus meas et pedes meos. Et doctores in corrigendo loco vocabuli Karu, quod est fœderunt, scripse-*

runt Arije quod est sicut Leo, & quam mul tas huiusmodi mutationes fecerunt, pro vt latius in Mydrastilim continentur, & enu merătur, in quo quidem libro habetur, quod propter has mutationes dixit propheta, & prouertistis verba dei uiui, domini Sabaoth dei nostri, & Ierem. cap. 9. Dixit de illis, & veritatem non loquentur, docuerunt lin guam suam loqui falsum. Ecce quam perspi cue in eorum libris, illi qui verba dei muta- runt, falsi atq; mendaces reputantur &c.

CAPITVLVM NO- num.

QVod Meßias legem atque doctrinam nouam daturus erat, & sacrificia omnia habebat annullare, quæ fiebant anti- quitus in templo, excepto sacrificio panis et vini, et licentiare atq; absoluere habebat ea quæ ceremonialiter in lege Mosaica prohibi ta erant, vt pote commestibilia, & huius- modi. Ista probantur per Isaiam cap. 2. vbi ait. Et erit in nouißimis diebus præparatus

mons

mons domus domini in vertice montium, et eleuabitur super colles, & fluent ad eũ omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicẽt. Venite ascendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius, quia de Sion exibit lex, & verbum domini de Ierusalem. Glossat Rabbi Salomon. Eleuabitur super colles, quia miracula quidem habent fieri in eo, maius erit miraculis montis Synai atq; Carmeli & Thabor, quod ergo miraculum illud erit, subditur, quia de Syon exibit lex, et verbum domini de Ierusalem, id est omnibus gentibus. Item habetur Ieremiæ 31. Ecce dies venient dicit dominus, & feriam domui Israel et domui Iuda fœdus nouum, non secundum pactum quod pepigi cũ patribus vestris, in die qua apprehendi manum eorum vt educerem eos de Terra Aegypti, pactum quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum dicit dominus. Sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel, post dies illos, dicit dominus. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eo-

rum scribam eam, & ero eis in deum, et ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens. Cognoscite dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximum, ait dominus, quia propitiabor iniquitati eorum, non memorabor amplius. Hæc dicit dominus. Ecce qualiter hæc prophetia, capituli nostri asserit intentionē præclare. Verũtamen habetur in Midraslilim supra illud psal. 21. Dominus in fortitudine tua lætabitur rex. Dicunt sic doctores, Quid voluit Isaias dicere in cap. 11. vbi sic ait. In die illa erit Radix Iesse quæ extat in signũ populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrũ eius gloriosum. Hamnina. Non veniet Messias, nisi vt gentibus mundi præcepta reddat, pro vt sunt tabernacula in ramis palmarum & philacteria, Non est dubium quod huius doctoris intentio erat, quod deus daturus erat gentibus legem nonam, in qua essent ceremonialia deuotionis præcepta. sicut erant in lege Mosaica. Et facit mentionem aliquarum cere-

mo-

moniarũ antiquæ legis, non quod ſit eius intentio quod caſdem debeat obſeruare, cũ cauſæ propter quas fuerunt inſtituta iam præterierint. Et ideo in tempore Meſſiæ iam non ſunt vlla ratione ſeruanda. Item habetur in Midras Sir Haſsirim, id eſt in gloſſa morali canticorum, ſuper illud primi capituli, oſculetur me oſculo oris ſui, dicit Vdda. Eadẽ hora qua Iſrael ex ore domini duo prima legis præcepta audierunt, ſic fuerunt in cordibus eorum annexa, vt nullatenus poſſent obliuiſci. Euntes ergo ad Moyſen, dixerunt ei, Rabbi, oportet quod tu ſis medium inter deum et nos, vt habetur Exodi 20. Loquere tu nobiſcum & audiemus, non loquatur nobis Deus, ne forte moriamur. Deinde docebat eos Moyſes legem, & quicquid diſcebãt tradebant obliuioni, dixerũt ergo, quia ſicut Moyſes carnalis eſt et tranſitorius, ita & eius doctrina dilabitur à nobis. Reuerſi ſunt itaq; ad Moyſen, & dixerunt illi, vtinam deus rurſus ſe oſtendere vellet, vt nos oſculo oris ſui oſcularetur, ita vt eius doctrina cordibus noſtris eſſet annexa. Dixit ei

Moyses, hoc fieri nequit modo, fiet autem in tempore Messiæ, scriptum est enim, dabo legem meam in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribã eam. Patet ergo ex præmissis rationibus quod Messias legem nouã atq; doctrinam facie ad faciẽ daturus erat, vltra primam, quæ per manum Moysi primitus data erat. Annullatio uero sacrificiorum probatur hoc modo, Isaiæ primo cap. Quò mihi multitudinem victimarũ vestrarum dicit dominus? plenus sum. Holocausta arietum, & adipẽ pinguium & sanguinem vitulorum & agnorum & hircorum nolui. Item Malachiæ primo. Quis est in vobis qui claudat ostia, et incendat altare meũ gratuito? Non est mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsq; ad occasum magnum est nomen meũ in gentibus, & in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio mũda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit dominus exercituum. Patet itaq; ex istis prophetijs, quòd intentio diuina non erat, quod ani-

animalium ſacrificia in templo dei antiquitus facta continuari deberent, ſed iſte Malachia propheta potius nobis in hac prophetia reuelauit, quod ſacrificium continuum debebat fieri ex re aliqua nimis pura & mūda, non ſicut antiqua ſacrificia, quæ ex adipe & ſanguine cum igne & fumo fiebant. Item oſtendit nobis & in hoc quod dicit. In omni loco, quod hæc oblatio munda fienda erat per mundum vniuerſum, vbicunq; per mundum eſſet aſsignatum, per contrarium ſacrificiorū antiquorū, de quibus erat prohibitum, ne alibi quàm in templo Ieroſolimitano fieret. Et reperietis, quod eſt quædam locutio ſæpe in Talmut reiterata, quæ dicit ſic. In tēpore futuro vniuerſa ſacrificia excepto ſacrificio confeſsionis annihilata erūt. Itē dicit Rabbi Moyſes de Aegypto, in lib. More, hanph. in tertio tractatu, vbi de cauſis præceptorum agit, quòd etiā per ſanctum Thomā de Aquino in prima ſecūdæ recitatur, quod animaliū ſacrificia in tēplo ad primam intentionem non fiebant, niſi vt populus eiuſdem temporis ad Idolatriam gentiū,

quam signis et planetis assuescebant facere, seperaretur: præcipiens ei deus, quod sicut ceteræ gentes idolis immolabant. sic & ipsi immolarent ei, quod hoc modo illos ad hoc principale & spirituale seruitium gradatim reduceret, & huic opinioni potest applicari quædam authoritas à Talmuth, sic dicens. Simile est hoc cuidam filio regis, qui reptilia et immunda animalia in publico sæpe assuescebat comedere, cui rex imperauit, vt eadem comederet in mēsa sua, melius etenim illud videbatur sibi & honestius, quam si in publico à suo filio vescerentur. Concluditur ergo ex omnibus præmissis, quod quando totaliter immolatio animalium esset à gē tibus remota, sicut post Messiæ aduentum factum fuisse nominus. quod deinde remota est causa, quare deus præceperat in templo animalium fieri sacrificia: & quod non alia immolatio fienda erat, nisi duntaxat panis & vini sacrificia, de quo Dauid asserit in sempiternum esse fiendum, contra opinionem quam ad præsens Iudæi tenent, credentes, quod Messias venturus est vt templum Ierusa-

rusalem ædificet materiale, & sicut in diebus antiquis, sacrificium accipiat animaliũ brutorum &c. De sacrificio etiã panis et vini habetur in Berescit Rabba, à Rabbi Moyse prædicatore, supra illud Gene. 14. Melchisedek rex Salem obtulit panẽ et vinũ, erat enim sacerdos dei summi. Dixit Rabbi filius Enachinã. Iste Melchisedek erat Sem filius Noë, sed quid vult dicere, proferens panẽ et vinum. Ostendit quod docuit eũ sacerdotij actus, qui erat panis & vinũ sacrificare, et hoc est quod habetur in psalmo centesimo et nono. Iurauit dominus, & non pænitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedek. Quis est ille? Ille est rex Meßias, de quo scriptum est. Ecce rex tuus venit tibi iustus & Saluator. In hoc quod dicit, proferens panem & vinum, correspondet ei quod habetur in psalmo 75. Erit placentula panis in summis montium, Et in Caldaica trãslatiõe habetur. Erit sacrificiũ panis iñ terra in capite montium. Synagogæ. Qui cæcus non est videre potest quod clare hæc authoritas nostrã probat intentionẽ,

& præſertim cum declaratione, quam Caldaica interpretatio facit, ſuper textum in diuerſis etiam partibus huius tractatus, diſcimus qualiter Iudæi affirmant, quòd pſal. illo. Deus iudicium tuũ regi da, omnia loquitur de Meßia. Nunc igitur vbi dicit firmamentum erit in tertia in ſummis montium, & translatio Caldaica dicit, quod Meßias ille fiet ſacrificium panis in terra, in capite montium Synagogæ. Montes Synagogæ ſacerdotes eccleſiæ ſunt, qui de facto cunctis diebus Meßiam eleuant, ſuper capita ſua, et hoc eſt ita clarum, quod minime poteſt negari, niſi ab illis quibus venit maledictio Iſaiæ, vt oculis & corde cæci fiant, quos deus illuminare dignetur. Veruntamen quod cibaria prohibita in veteri teſtamẽto ſint à deo abſoluta, & ad veſcendum licita, patet per quandam authoritatem, quæ eſt in Berezit Rabba, de Rabbi Moyſe prædicatore, vbi ſic habetur: quid docet nos in pſalmo 45. dicens, dominus ſoluit compeditos, omnia animalia quæ fuerant prohibita velut immunda in hoc ſæculo, deus mundificabit atq; licen-

Delectus ciborum abrogatꝰ

cētiabit in futuro tempore Meßiæ. Sicut filijs Noë primitus munda erant, vt scribitur Gen. 9. vbi habetur. Et omne quod mouetur & viuit erit vobis in cibum, sicut olera virentia tradidi nobis omnia, sicut herba omnibus licentiatur, sic etiam animalia omnia erunt omnibus licentiata. Et sic ad tempus Meßiæ erunt omnia quæ prohibuit licentiata. Quod si dixerit aliquis, quare ergo prohibuit ea in hoc sæculo. Respondeo, vt videret qui sint illi qui illius mandata seruarent, & qui non, & hoc, dominus soluit cōpeditos, nō aliqua maior probatio quam mulier menstruata quam deus tempore Meßiæ licentiabit. Sunt autem aliqui dicētes, quod etiam coitus in aliquibus temporibus tempore Meßiæ prohibebitur, quòd sic probant, pro vna die duntaxat, in qua deus in montē Synai populo se ostendit, prohibuit eis Moyses ne ad mulieres per tres dies se extenderēt nec accederent. multo magis in tēpore Meßiæ, quo dei gloria manebit inter illos. Quid ergo est dominus soluit compeditos, hi sunt qui captiui sunt inferni captumq́ mortis.

Valde bene intentio nostra probatur per dictam authoritatem, præsertim cum in Talmut alia verba notenter, quæ de quolibet ciborum genere particulariter faciunt mētionem, vt puta domesticorum animaliū. Accipiunt suem, sic dicentes. Quare vocatum est nomen eius Hazin id est Sus. quia futurum est, vt deus reuertatur ad Israel. Hazire etenim Hebraice, reuersio dicitur latine. Item, siluestrium animalium, recipiunt Bechenioth, dicitur in Talmut, quod animal illud Bechemoth est omniū animaliū maius, & quod masculus & fœmina fuerunt ab initio creati. Vidēs autem deus quod si filios genuissent, præ illorum magnitudine et multitudine totus mundus esset destructus, castrauit masculum, & refrigerauit fœminā, quam custodit, vt eam daret iustis tempore Messiæ ad comedēdum. Item, piscium, squamas nō habentium accipiunt maiorem, quē Leuiathan appellant, & dicunt, quod deus habet ipsum salsum, vt eum det iustis in futurum ad comedendum, in tantum quod hodie multi reperiūtur qui partem suam huius

Leuia-

Leuiathan, quem comedere sperant multo auro & argento minime commutant. Et ad veritatem rationẽ habent. Ego namq; Hieronimus de sancta fide huius opusculi compilator, non dimitterem partem meam congri aut lamprede, quam postquam agnoui Messiam veracem, comedere consueui pro maxima pecuniæ quantitate. Et iste est Leuiathan à tempore Messiæ promissus. Quod si Iudæorum aliquis dixerit, ex quo lex Moysaica literaliter omnia ista prohibuit, quomodo à Messia vel ab alio licentiare posse credemus? Pro responsione huius habetur quædam nobilis authoritas in Sanhedrin, cap. Isti sunt suffocandi. Dixit Rabbi Iohanna. In quibus te propheta legis mandata transgredi iusserit, facere debes, Idolatria excepta, quia etiamsi videris talia miracula facientem, quod faciat solem in medio cœli stare, ne credas ei, nec propterea idolorm cultor efficiaris, iuxta istam authoritatem credendum est Messiæ in omnibus, quæ de veteri testamẽto prohibitis licẽtiauit. Est enim proculdubio propheta, et plusquã propheta,

Cap. 10.

ſicut ait Iſaias cap.52. Ecce intelliget ſeruus meus, & exultabitur & ſublimis erit valde. ſupra quem textum ſic habetur in Talmuth. Exaltabitur plus quam Abraham, eleuabitur pluſquam Moyſes, & ſublimis erit pluſquam angeli. Secundum ergo hoc, ille qui in tanta ſublimitate poſitus erat, in omnibus eius verbis merito ab omnibus credendus eſt, &c.

CAPITVLVM DECIMUM.

PRobat quod ſtatim poſt Meßiæ aduentum, idolatria de mũdo erat omnino remouenda, ita quod deus per omnes gentiles erat cognoſcendus, & quod omnes gentes principaliter ab eo ſaluandæ erant. Ex quibus populum nouũ creaturus erat, & ſacerdotes ad ſanctum dei ſeruitium producturus erat. poſt cuius aduentum ſaluatio erat per baptiſmum aquæ et ſpiritus fienda. Notum eſt in fine templi ſecundi, tempore aduentus ſaluatoris noſtri IESV CHRISTI. in vni-

vniuersis mundi partibus, idolorum cultores omnes erant, & seruiebant planetis & signis, & creaturas alias adorabant, vtputa Babilonij, Medi, Persæ, Græci, Aegyptij, Romani, dei autem cultores, atq; adorantes eundem, nullatenus nisi in terra Israel poterant reperiri, & post eius aduentum, omnes gentes quanquam diuersis legibus sectis atq; doctrinis teneantur, vnum tamen Deum se colere dicunt, eidem seruire & obedire gloriantur, hoc autem factum est mediantibus apostolorum sermonibus, atq; prædicationibus discipulorum ipsius, pro vt Isaiæ vltimo prophetatum est. Et ponam in eis signum, et mittam ex eis qui saluati fuerunt ad gentes, in mare, & Affricam, Lyciam tenentes, Asyam, Italiam, Græciam, & ad insulas lõge, ad eos qui non audierunt de me, & nõ uiderunt gloriam meam, et annunciabunt gloriam meam gentibus. Et mediantibus nobilibus epistolis, ab egregio prædicatore beato Paulo missis per solennes discipulos in partes mundi diuersas, in tantum, quod à temporibus plurimis post eius aduẽtum, idolatria est

eradicata de mundo. Et in omnibus partibus aut deus colitur, aut nomen eius inuocatur. Et quamuis hodie non nulle gentes viuant sub aliquibus erroribus, pro vt sunt Mauri, qui asserũt. Mahometem fuisse prophetam. Et Iudæi, qui per falsam doctrinam Talmut reguntur. Attamen cum hoc omnes in genere legi Moysaicæ fidem perhibent qualemcunq; & firmiter credunt à deo mũdum de nihilo creatum, & à primo motore qui deus est principaliter gubernatum. Quod autem hæc esset vna de conditionibus Messiæ, reperimus hoc scriptum per magistros Talmut, vt habetur in morali glossa canticorum. cap. 2. supra illud, vox dilecti mei. Ecce iste venit saliens in montibus, transiliẽs colles. Dicit Rabbi Ioda, ex nomine Rabbi Elijazer filij Rabbi Iose Galieni. Quod ex prophetia de rege Messia dicitur. Et isti mõtes et colles nihil aliud sunt, quam idolatria, quam ipse persaliebat et transiliebat. Item, si Iudæus orationem quam dicit hodie in die capitis anni sui, bene considerauerit, quam orationem solenniorem omnibus orationibus

bus reputant, reperient quòd tota sub articu lo isto fundatur. Antiqui namq; illi qui erãt in principio templi secundi, & eandem orationem ordinabant, sciebant quod in aduentu Meßiæ idolatria mundi cessare debebat, et deus super omnes gentes erat regnaturus, & ideo ordinarunt orationem illam pro illa die, in qua fiunt huiusmodi rogationes. Sed cæci miseri non vident quod id propter quod ipsi deprecantur, iã est hodie & diu per vniuersum orbem completũ. Interroget namq; aliquis à Mauro, Iudæo, & Christiano, quẽ vnusquisq; credat deorum, aut quis mundi gubernator existat, omnes vnanimiter, & eorum per se quilibet respondebit, se in deum credere, qui creauit cœlum & terram, mirabiliterq; regit omnia & gubernat. Vanũ est igitur à quocunq; quærere quod petẽs ipse tenet. Sed quomodo patet, quod in Meßiæ tẽpore saluatio eius fienda gentibus erat, et ex his populum nouũ deus esset creaturus, hoc enim per plurimas prophetias manifestũ est. Primum quidem dicitur per Iacob patriarcham Gen. 49. donec ueniat qui mittendus

est, ipse erit expectatio gentium. Item Zachariæ tertio. Et applicabunt gentes multæ ad dominum in die illa, & erunt mihi in populum. Item, in psal. 101. Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur laudabit dominũ. Vltra præfatas prophetias est quædam nobilis authoritas, hoc idem asserens in Berezit Rabba, de Rabbi Moyse prædicatore. cap. 90. supra illud gen. cap. 16. Dixit quoq; rex ad Ioseph. Ego sum Pharao, dixit Rabbi Ochali. Ego Pharaonis, qui erat homo carnalis, poterimus addiscere, aliud est. Ego domini nostri dei, quia eo quod Pharao dixit ad Ioseph. Ego sum Pharao, dignus factus est, Ioseph ait, omne bonum illud consequeretur, sed quando venerim li ego dei, vbi dicit, ego feci, ego ferã, ego portabo, et ego saluabo, Isaiæ. 46. Quis dubitat quod multum bonum habeamus? credis forsan quod mundi redemptor acceptor personarum existat, certe nõ. Sed quicunq; corde verbo et opere crediderit in eo, saluus erit atq; liberatus. Scriptum est Iere miæ 23. In diebus illis saluabitur Iuda, id est

con-

confessor veritatis, quia Iudas interpretatur in tempore confitens. Et Isaiæ. 45. Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ. Item ibi. Quia mihi curuabitur omne genu, & de ipso dictum est, dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsq; ad extremũ terræ. Satis palam ex huiusmodi authoritatibus & verbis, cum tam copiosis prophetijs roboratis, patet conclusionem nostram fore bene probatam. Item, habetur in Midrastilim supra illud. Isaiæ. 11. *In die illa erit radix Iesse quæ stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum illius gloriosum. Dixit Rabbi Hamnina. Ex hoc intelligitur, quod rex Meßias non venit nisi vt legem atq; præcepta gentibus præbeat. Quod autem Meßias ex gentibus quæ ad eius fidem & credulitatem venturi erant sacerdotes creare debebat probatur subinde, sed hoc nimis videtur displicere Iudæo, nimisq; proinde grauatur, quod alios doceatur dei sacerdotio ullo modo fungi, præter illos qui sunt de genere Aaron, sed ante Meßiæ aduentum verum tenebant, postea*

vero minime. Est etiam post Christi aduentum sacerdotij gratia mirabiliter ampliata. vt patet per quãdam authoritatem, quæ est in Mechilta. Dixit Rabbi Barachias, de quo dicebat Iob, foris non mansit peregrinus. Hoc est vtiq;, quia parati sunt peregrini, vt tempore Meßiæ dei sacerdotio fungãtur, sic enim Isaiæ 14. habetur. Adiungetur aduena ad eos, & adhærebit domui Iacob. Istud autem adherere, sacerdotio minime conuenit. Sic namq; dicit Anquilon peregrinus, legis peritus, quid sonat illud Deutero. 10. cap. Amat peregrinum, & dat ei victum et uestitum. Illi autem responderunt ei. Noueris, quod Iacob noster nil aliud petijt à Deo sibi dari Gen. 28. Et dederit mihi panẽ ad vescẽdum, & vestimentum ad induendum. Tu ergo qui nouißime venisti ad nos, nonne vt similis Iacob existas, contentus es, qui primogenitus à deo vocatus est? Veruntamen non imagineris, quod Iacob duntaxat victũ et vestitum à Deo petierit, sed scire te oportet, quod Iacob dicebat sic, dominus promisit mihi quod erit meum, et per totum sæcu

lum

lum bonum de me producturus est, quomodo ergo sciam, quod hoc debeat impleri, hoc erit, quando egredientur de me sacerdotes, qui dei sacrificium panem comedunt, & sacerdotij vestibus induantur. Tamen probare pollicitus sum? quod filius gẽtium post Messiæ aduentum per baptismum aquæ spiritus sanctifienda erat. Hoc liquide patet per Ezechielem prophetam. cap. 36. vbi sic ait. Effundam super vos aquam mundam, & mũdabimini ab omnibus iniquitatibus vestris, et ab omnibus idolis vestris mundabo vos, supra quod habetur in libro de Ioma in cap. yam hacqui purim, id est dies expiationum. Dixit Rabbi Acquiba, beati estis Israel. coram quo estis iustificati vel mundificati. Aut quis est ille qui mundificat vos, quia ipse pater vester cœlestis est, sicut scriptum est. Effundam super vos aquam mundam &c. Et habetur, fons Israelis dominus est, quia sicut fons mundat sordes, sic deus Israelis peccata cum aqua mundat. Item habetur in Talmut, in libro vocato Quidusin in cap. 10. genera erant in Babilone, legunt Cap.4.

magiſtri Spurij & Gabaonitæ, omnes erũt in tempore futuro iuſtificati. Hæc eſt opinio Ioſeph, ſicut ſcriptum eſt. Effundam ſuper vos aquam mundam, &c. Ecce quam perſpicuum eſt per dictas authoritates, quod in tempore futuro, quod ipſi pro tempore Meſſiæ acceperunt, non ſolum illi qui erant de genere Iſrael, verum etiam quæcunq; generationes gentium mediante aqua eorum peccata mũdari debebant, ſed de ſpiritu ſancto per eũdem prophetam Ezechielem in eodẽ cap. 36. ſic ſcribitur, & ſpiritum meum ponam in medio veſtri, & in Caldaica translatione ſcribitur, ſic. Spiritum ſanctum meũ dabo in viſceribus veſtris, &c.

CAPITVLVM VNdecimum.

QVod conuerſatio Meßiæ nobiſcum in paupertate & humilitate futura erat. Item, quod ſuper aſinum ad templum in habitu pauperis venturus erat, & quam plurima vulnera et paßiones paſſurus erat, quod

quod liquide patet per Zachariam prophetam cap. 9. Exulta satis filia Syon. Iubila filia Ierusalem. Ecce rex tuus veniet tibi iustus & saluator, & ipse pauper, ascendens super asinam & pullum, filium asinæ. Iste eodem modo vt per prophetam enarratum est, domin⁹ noster IESVS CRISTVS venit ad Ierusalem, vt nos doceret quod eius aduentus non erat vt diuitias vel fælicitates corporibus daret, sed animabus. Et elegit sibi discipulos pauperes, & temporalibus bonis carentes scientiæ defectuosos, & cautelarum quarumcunque, prædicatione ad fidem Catholicam mundus conuersus est, & super eandem Zachariæ prophetiam. Dicit Rabbi Salomon, quod impoßibile est textum illum de aliquo alio declarari, quam de rege Meßia, quia mox sequitur. Et loquetur pacem gentibus, & potestas eius à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terræ, & non reperimus, dicit Rabbi Salomō, similem principem in templo secundo. Ipse namque immaginabatur, quod Meßiæ potestas deberet esse temporalis, videlicet quod

ipse ex sua persona magnam præeminentiam & potestatem haberet in mundo. Et ad veritatem non est sic, quia regnum Christi de hoc mundo non est, cum eius potestas sit mere spiritualis. Quod autē dicit textus, à mari vsq; ad mare, designat quod fides eius debebat extendi per mūdum vniuersum. Item est quædam authoritas in Berezit Rabba, de Rabbi Moyse prædicatore. Quid voluit dicere Iacob. Gen. 49. cap. Ligans ad vineam pullum suū, & ad vitem. O fili mi, asinam suam, ostendit nobis, quod cum venerit Messias ad saluandum Israel, ipsemet strabit asinum suum, & equitabit super illum, & veniet in Israel cum paupertate, ergo videant omnes, quomodo verba istorum doctorum nostram intentionem ostendant, Catholicæ veritatis. Item habetur in quodam libro vocato Zifrat, dicit Rabbi Iose Galilæus. Veni & disce quanta est merces regis Messiæ, atque remuneratio iustorum credentium in eo. Hæc poteris addiscere ab Adam primo parente, cui non nisi vnum solum præceptū præcepit Deus, quod erat cessare ab opere

quodam,

quodam, quod quia transgressus est, sibi & omni genere suo ab eodem procedenti vsque ad finem sæculi mortem causauit, & certũ est, quod maioris quantitatis est meritum boni operis, quam punitio mali. Ergo rex Messias, qui afflictionem pænas atq; passiones et mortem pro peccatoribus patitur sicut largius cap. 53. narrat Isaias, quanta debet esse remuneratio potest imaginari, & quantum erit bonum quod propter ea nobis debet euenire. Item, est quædam authoritas in Sanhedrin cap. Col Israel, sic ibi recitat Rabbi Osua filius Leui. Repperit Eliam, & Rabbi Simeon filium Ioaïj stantem ad portas paradisi, dixitque ei Rabbi Osua. Ibo ego ad gloriam Paradisi, dicunt ei, ita, si dominus iste voluerit. Dixit Rabbi Osua, sic duos homines videbam sed voces trium audiebam. Glossat Rabbi Salomon, quod gloria Dei cum illis erat ibi. Dixit eis Rabbi Osua, & quando veniet Messias. Dicunt ei, vade & quære ab ipso eodem, qui ait. Vbi reperiam eum? dicunt ei, ad portam Romæ, & ille, quæ sunt eius signa.

Responderũt. Reperies eum inter pauperes, & vulneribus paßionatũ. Sicut Isaias cap. 53. ait vere languores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portauit, & nos reputa uimus eum quasi leprosum, percussum à deo & humiliatum. Iuit ergo ad eum, dixitq; il li, domine, quando venies? qui ait. Hodie; post aliquot vero dies reuersus est Rabbi Osua ad Heliam, dixitq; illi mentitus est mihi Meßias, me enim ab eodẽ quærente quan do venire deberet. Respondit mihi, hodie. Cui Helias respondens ait, verum dixit tibi. Nã hodie si vocem eius audieritis. Ab hac authoritate ego extraho quatuor cõclusiones. Prima est, quod tempore huius doctoris Rabbi Osue, qui fuit hodie sunt plures quam mille ducenti anni. Iam Meßias natus erat. Secunda, quod seßio principalis Meßiæ & eius thronus principalis sit in Roma. Tertia, quod licet primus eius aduentus fuerit in illo tempore, à quo fluxerũt anni mille 412. cũ toto hoc tempore, adhuc quotidie venire nõ cessat. Illos videt qui ad doctrinã eius & fidem conuertuntur. Quarta est, quod eius con-

cōuersatio fuit cū paupertate et humilitate, & hæc est intentio cap. principalis &c.

CAPITVLVM DVO-decimum & finale.

QVod aduentus veri Mesiæ debebat prius per certū præconem in deserto nunciari, & quod Iudæorum captiuitas fuit propter ingratitudinem, quod ingratitudinē erga illum habuerunt Iudæi, quæ odium gentis nuncupatur. Et quod ab inde deus pater cœlum clausit, ne orationes Iudæorum audiantur. Veruntamen conuersionis ianuam semper pænitentibus & baptizari volentibus apertam patefecit. Notum etiam est, quod aduentus saluatoris nostri Iesu Christi, paulo antequam esset gentibus reuelatus, per beatum Ioannem baptistam Zachariæ filiū sacerdotis templi Hierosolimitani annunciatus fuit, quem quidem Ioannem Rex Herodes in vinculis posuit, eo quod eūdem regem beatus Ioannes increpabat, quia vxorē fratris proprij in uxorem acceperat, contra di-

uinam legem, & finaliter mulier ipsa fecit sibi caput amputari, pro ut latius Iudæus hanc reperire poterit historiam in libro Ioseph, vbi etiam narratur, quod dictus Ioannes in fluuio Iordanis dominum IESVM CHRISTVM baptizauit, quãuis istud verbum postquam natus sum non legi, sed ab eodem libro magistri Iudæornm abraserunt, pro ut credo illos et alia multa de Talmut abrasisse. Sed ad propositum redeundo. Ipse beatus Ioannes pergens per desertum, clamabat ad populum dicens omnibus, quod conuerterentur & pænitentiam agerent peccatorum suorum quia regnum dei appropinquat, Baptizabat autem illos qui ad eum veniebant, quod tamen totum hoc in aduentu Messiæ pro vt dictum est fieri debebat, vt per duos prophetas fuerat pronosticatum, quorum primus fuerat Isaias, cap. 40. vbi sanctum Ioannem vocem appellat, sic inquiens. Vox clamantis in deserto parate viã domini, rectas facite semitas dei nostri, &c. Secundus propheta fuit Malachias, qui in quodã loco beatũ Ioannem angelũ appellat.

In

In alio vero Heliam. Primo in cap. 3. vbi sic ait. Ecce ego mittã angelum meum, qui præparabit viam ante faciem tuã, & statim veniet ad templum suũ dominator, quem vos quæritis, & angelus testamenti quem vos vultis, ecce venit. Nonne omnibus notũ est, quod eodem modo quo hic prophetauit Malachias propheta, ita factum est, quia paulo postquam cæpit prædicare, verus Meßias reuelatus est, & omnibus publice diuulgatus, & illud designat istud aduerbium, statim. Deinde idẽ Malachias propheta in fine suæ prophetiæ beatũ Ioannem Heliam appellat. Ecce ego nobis mittam Heliam prophetam, antequam veniat dies domini magnus et terribilis, et conuertet cor patrũ ad filios, et cor filiorũ ad patres eorũ. Et istud opus laudabile beatus Ioannes est operatus. Sed quod Iudæorũ captiuitas propter ingratitudinẽ, quã erga uerũ Meßiã et horribile peccatũ habuerũt existat causa, clare patet per quandã authoritatẽ libri uocati addhebarim Rabba, id est Deuteronomi⁹ magnus, vbi sic habetur, quod voluit dicere Moses in lib. Deut. ca. 32.

Generatio peruersa et infideles filij, hoc est, quia dixit deus Israel, vos estis filij infideles, qui cũ essetis corã me in monte Synai, dixistis. Cuncta quæ dominus locutus est faciemus & audiemus. Exod. 19. Ego similiter dixi vobis eadem hora, ego dixi, dij estis, et filij excelsi omnes Psal. 80. Sed post hoc vbi dixistis. Isti sunt dij tui Israel, qui te duxerunt de terra Aegypti. Exod 32. Ibi respondi vobis. Vos autem sicut homines moriemini, & sicut vnus de principibus Cadetis, psal. 91. postea ad terram patrum vestrorũ congregabo vos, in qua mihi templum ædificabitis. Tunc ego dixi vobis. Nunquam eritis ab eodem patria transmigrati. Cum autẽ dixistis, non est pars in Dauid nobis, nec hæreditas in filio Isai 3. Reg. 12. Similiter ego dixi, & Israel captiuus migrabit de terra sua, &c. Amos 8. Si quis voluerit istã authoritatem diligenter considerare clare videbit, qualiter intentio nostra concludetur ex ea. Patet namq; & perspicuum est, quod hoc verbum allegatum, scilicet, non est nobis pars in Dauid, quod quidem verbum di-

xerunt

xerunt Iſraël, propter malam reſponſionem quam eis dederat Roboam, non debuiſſent propterea ingredi captiuitatem, nec reperitur quia ideo eiſdem temporibus eſſent à deo puniti tali punitione, ſic iſta tam longa captiuitate. Captiuitas namq; Babilonis propter idolatriæ peccata, & prophetarum homicidia, & adulterij facta eſt, & non pluſquam 70. annis durauit, quo ergo pacto credendum eſſet, quod propter illud verbũ quod tempore Roboam dixerant, ad hanc tam lõgam captiuitatem condemnati eſſent, quæ mille quadringentis annis iam durat elapſis. quare neceſſario dandum eſt, quod hic Dauid in prophetæ authoritate nominatus, quẽ pro vt aſſeritur negauerunt, quod propter illud ſcelus ad tam grauiſſimam captiuitatẽ ſunt cõdemnati, nullus alius quam rex Meſſias de quo eſt quædam authoritas, in libro magno lamentationum, lamentatio magna vocato, dicit Rabbi Iuda. Si hic rex Meſſias deus vnus eſt. Dauid eſt nomẽ eius, ſi de mortuis, Dauid eſt nomen eius. Intentio huius doctoris eſt, quod ſiue ante tẽpus paſſionis eius,

siue post semper vocatur. Dauid, & dicit ibidem Rabbi Thahuma. Vis authoritatē? ad hoc reperies in 2. Reg. in 22. cap. Magnificans salutem regis sui, & faciens misericordiam Christo suo Dauid &c. Nō dixit Christo suo, & Dauid, quia videretur Christus vnus, et Dauid alter, sed dixit Christus suo Dauid, ad ostēdendū quod ipsemet Christus est ipsemet Dauid. Concluditur ergo multū bene, ex authoritate præmissa, quod propter ingratitudinem quam contra Meßiam habuerunt, ad hanc præsentem captiuitatem fuerunt rationabiliter condemnati. Item, reperitur in Talmut, quod idem ipsi doctores temporis illius & legis periti, dicunt. Quomodo fieri potuit, quod in templo secundo in quo nulla fuit idolatria, & nec alia ignominiosa peccata, vbi erāt quam multi religiosi viri probi, homines sapientes & iusti, tam sæuißimæ punitionis rei facti sunt, vbi nullū aliud scelus erat, nisi inuidia & odium gratis, & certe verum dicunt Iudæi huius temporis, non tamen intelligunt. Hoc propter odium & iniquitatem quam erga Meßiam ha-

habuerūt, propter quod proculdubio ad hāc verunt interminabilem captiuitatem condē nati, & non solum istud euenit eis, verum etiam & aliud, quod deterius est, quia deus cum ab eis sit ignoratus, & ex toto contumaciter negatus, ianuam cœli totaliter clausit, vt nullius Iudæi audiat orationem. Quod vtiq; patet per quandam orationem, quam habent in Talmut, in libro Berachoth, id est benedictionum in cap. Heu vmdim, id est nō stabunt. Dixit Rabbi Eliazar. A die quo tē plum fuit destructum orationis porte clausæ sunt, sicut scriptum est in lamentatione Ieremiæ, cap. 3. Sed cum clamauero & rogauero, exclusit orationem meam. Item dicit ipsemet. A die quo fuit destructa Hierusalem, quædam tabula ferrea interposita est inter Hierusalem et patrem eorum cœlestem. Sic enim scriptum est Ezechiēlis 4. Et tu sume tibi Sartaginem ferream, & pones eam in murum ferreum, inter te et inter ciuitatem? Attamen si bene probabimus quod portæ orationis clausæ sint certum tamen est, quod portæ cōuersionis omnibus temporibus sunt

apertæ, & hoc patet per quandam authoritatẽ, in Midrastilim. Dixit Rabbi Samuel Baranchina, portæ orationis quandoq; sunt clausæ quandoq; apertæ, sed portæ cõuersionis nullo tempore claudũtur, sicut scriptum est in psal. 64. Spes omnium finium terræ, & in mari longe. Sicut mare est apertum, & quilibet volens omni tempore poterit se in eo balneare. Ita est conuersio, quod quicunq; voluerit conuerti, anni tempore poterit, & erit à deo receptus. Ecce ergo quam bene probatum, & per prophetias & per Caldaicas translationes, & per magistrorũ Talmuth authoritates, qualiter omnes illæ 24. conditiones, in primo capite huius tractatus nominatæ, & in aduentu domini nostri IESV CHRISTI realiter repertæ in vero Messia, ab omnibus expectato, debebat reperiri &c. Maior ergo nostri Syllogismi in primo capitulo posita de se ipsa nota est, & minor in supra dictis capitulis omnibus comprobata. Concluditur ergo necessario, quòd Iesus Christus ver⁹ Meßias est, & mundi saluator, in lege promissus, et per

san-

ſanctos prophetas expectatus. Cum qua conclusione omnes controuerſiæ atq; diſcordiæ quæ ſunt inter nos et Iudæos. Secundo quod in primo capitulo huius tractatus nominate, vt iam diximus ſunt nimirum determinatæ, &c. Hoc itaq; eſt, quod ad præſens ſupra dictam concluſionem ſcribendum eſſe iudicauimus. Licet iſta quæ ſcripta ſunt vna pars non ſit, de centum: prophetarum, rationum, et authoritatum, quas in confirmatione omnium quæ ad Catholicā fidem pertinent deo præuio, quando & vbi decuerit poterimus demonſtrare & allegare. Intentio tamen huius breui tractatuli fuit, ponere dūtaxat in ſcriptis rationes illas, quæ corā præſentia domini noſtri Papæ, eiuſq; ſanctiſsimæ curiæ fuerunt præſentatæ, & cū diuina gratia et miſericordia in breue tēpus credo ſcribere me poſſe in hac materia vanitatis, ineptas fallatias deprauatæ doctrinæ Talmut, & eorum qui per illud reguntur. In alio tractatu ſequenti, &c. Sed poterit aliquis arguere me, dicens, ſi vera ſunt illa, quæ dicis harum dicta prophetiarum authoritatum et

glossarum quas allegas, cur magistri legisq; periti Iudæorum; & specia liter illi qui erga studium huius Talmut nocte dieq; laborant has tuas intelligētias indagare tabescunt, ne ad ipsam legem veram quam dicis, & Messiæ cognitione totis viribus conuertantur. Ad argumētum hoc duas verissimas habeo responsiones. Prima est, quod in libris Talmut de tribus speciebus materiarum tracta tur, quædam species est causarum ciuilium & animalium, & ab eis dependentium & emergentium, sicut sunt apud nos leges imperiales. Secūda est de matrimonijs, & ani malibus mundis ad vescendum, & de prohi bitis & immundis, & orationibus & festiuitatibus colendis, sicut sunt apud nos decreta sanctorum, sanctæ matris ecclesiæ doctorum. Tertia est, de Histořijs & narrationibus legis, vtputa de oratione, & de vi ta, & operibus patrum, & de miraculis in lege narratis, & de aduentu Messiæ, & cō ditionibus eius, & de mortuorum resurrectione, & de die iuditij, & de inferno et pa radiso. Et hanc particulam tertiam vocant

Iudæi

Iudæi Haggadoth, id est narrationẽ, et singulariter Haggadoth id est narratio interpretatur. Itẽ vocant eam Midrassoth, id est sermocinationes, & singulariter Midras. id est sermocinatio est. Istæ autem narrationes et sermocinationes non sunt per se ad vnã partem Talmut separatæ seu distinctæ, imò potius sunt diffusæ siue dispersæ per libros, capitula, & lectiones præmissi Talmut. In tantum, quod post septẽ vel octo lectiones, vel plus vel minus, reperitur quædam talis narratio vel sermocinatio, quam quando Rabbini legunt, studiorum suorum discipulis, faciunt sic, quod ea quæ pertinent ad duas materias primas, declarant ea et docent, cum omnibus expositionibus glossis & innouationibus, quas reperire possunt. Cum autem reperiunt aliquid, quod tertiæ materiæ præfatæ pertineat, relinquunt illud, & legere negligunt, dicentes, quod est sine fructu, quia illorum intentio non est, nisi materias illas legere, quæ sunt de pane quærendo, propter quod gens vulgaris & sæcularis, eis præbet honorem, hæc est via per omnes Rabinos, in

omnibus partibus obseruata, et studijs quibuscunq; & hæc principalis causa, quare non considerant non vident & ignorant di ctas authoritates. Secunda ratio est, posito quod aliquis eorum videat & consideret ali quid dictarum authoritatum, quando eas in suis lectionibus reperiunt, nimirũ si vna vel duæ vel tres earũ non faciunt in eis aliquod signum, esset namq; illis necessarium, ut mul tas earum simul acciperent, & earum quas dam cum alijs concordarent, & nihilominus cum prophetijs, eandem materiam tangẽtibus, eorum glossas atq; Caldaicas interpretationes & translationes viderent, quæ per antiquiores doctores suos & magistros authenticos tactæ sunt, & diligenter attenderent quid vnus quisq; super easdem prophetias dicat, quodsi facere voluissent, non est dubium, quod statim essent à spiritus sancti gratia illuminati, taliter, quod viderent ueritatem meridiana luce clariorem, pro vt mihi per diuinam gratiam & naturam con tigit, dum practicam tenerem memoratam, est tamen verum, quod sunt aliæ causæ temporales,

porales, quæ viam conuersionis et cognitionem veritatis impediunt, mulierum videlicet vxorum & filiorum amor atq; parentum. Item, amor pecuniarum, quæ cum vsuris & alijs Iudaicis fraudibus acquirunt, vsurarum namq; lucrum fit sine labore corporeo, de quo habetur in Talmût, quod quædam mulier viderat quendam Rabinum Iudæorum grossum & pulchrum, & dixit ei. Similis est facies tua homini habenti gregē porcorum, aut argentum suum ad vsuram præbenti. Item, sunt decepti, eo quod eorum intellectus imaginatio & studium, oppositionibus, constitutionibus, ceremonijs, atq; moribus magistrorum Talmut, vehemēter inclinantur in quibus omnibus diebus vitæ suæ fuerunt enutriti. Nam vt veritatem loquar, magnam virtutem & magnanimitatē tenere habet ille, qui se à moribus in quibus longo tempore nutritus fuerit & inueteratus, voluerit separare, cum sint iam primæ vsitationes cordi eius annexæ, ad quod nimirum non omnes homines sunt ita sufficiētes, vt proprias valeant cohercere volū-

tates & paßiones. Erunt tamen illi quibus gratia diuina taliter est infusa, vt delectationes, voluptates, cæteraq; bona temporalia in comparatione spiritualium contemnere voluerunt, & hilariter amore diuino suffulti, non deserere veram fidem, & spem firmam, ardorem charitatis habentes, in illa requie diuina, qua saluabitur et requiescet anima intellectiua. Asserente Isaia propheta cap. 63. Et requiem dabit tibi dominus deus tuus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit, et eris quasi hortus irriguus. sicut fons aquarum, cuius aquæ non deficiunt. Ad quam requiem nos perducere dignetur ille verus Meßias, qui cum patre & spiritu viuit & Deus regnat in sæcula sæculorum.

Amen.

Liber

LIBER SECVNDVS DE IVDAICIS ERRORIBVS, EX Talmuth.

TALMVTH Iudæorum. Quod ſonat apud eos doctrina componitur circa hæc tẽpora anno quadringenteſimo, à duobus ſummis Rabbi, ſcilicet Rabbina & Rabbaſſe, liber vtiq; grandis, & maior decem biblijs. In eo ſunt inextricabilia mendacia, turpia, fatua, abominabilia, contra legem dei, contra legem naturæ, contra legem ſcriptam, videntes namq; Iudæi legem ſuam quotidie deficere, & fidem Chriſtianam proficere in toto orbe, etiam cum gloria temporaliũ, hos duos deceptores inſtigarunt eatenus, vt hũc librum componerent, & tanquam Moyſi ſcriptis firmam atque ſolidam adhiberent fidem, prohiberentque ſub pœna mortis ne quis aliquid negaret de his quæ in eo con-

tinentur. Factum est ita ad suam infelicem excæcationem, et suorum perpetuam deprauationem. Ne autem simplices habeant occasionem recedendi à tanta falsitate, iniunxerunt eis, vt interrogati de difficilibus, respondeant. Nos hæc nõ intelligimus, sed Rabbini nostri poterunt respõdere nobis. Sic traditi sunt in reprobum sensum, vt plus his nugis credant quam Moysi, aut Christo. Veruntamen plures in diuersis mundi partibus conuersi crebro leguntur, & aliqui pro fide magna fecerunt, & vtilißima scripta reliquerunt, &c.

Sequuntur aliquæ, de multis & infinitis, abominationes, in dicto iniquißimo volumine Talmuth contentæ, &c. Quia gratiosa misericordia diuina influẽs est super omnem eius creaturam, cuiuscunq; conditionis existat, iuxta illud Psalmistæ Suauis dominus vniuersis, et miserationes eius super omnia opera eius. Ideo expedit imò necessarium est sanctam matrem ecclesiam ne dum intendere vt æternam gloriam & spiritualiter beatitudinem fidelibus catholicis Christum profi-

rētibus sanctæ doctrinæ catholicæ fidem acquirere faciat, verum etiam quantum possibile sit, vt infidelium quoq; animæ ad ueram fidem & prædictam fœlicitatem reducantur, laborare, eijciendo ab eisdem errores et opiniones iniquas, ac doctrinas falsas, eorum cæcitatem cordium causantes, ne à veræ lucis deuient cogitatione, & per consequens perditio eorum causetur animarum. Sed cū opus huiusmodi per ministros & sacerdotes eiusdem sanctæ matris ecclesiæ fieri debeat et procurari, potissimeq; per manum illius, qui ex parte domini dei nostri in verum pastorē populi catholici assignatus est, & est verus summus sacerdos ecclesiæ & apostolicæ sedis, sicut in tempore præsenti beatissimus et sanctissimus pater, dominus noster uidelicet Papa Benedictus 13. Ideo licitum est sibi, imò potius necessarium, iuxta sanctissimam dignitatem & habitum apostolicum quibus fungitur in præmissis, cum sublimi diligentia laborare pro maxima vtilitate, & communi bono humanæ naturæ, cuius animæ sibi sunt à domino cōmendatæ, vbi dixit Petro,

cuius successor est, pasce oues meas. Quod cũ ad eius sublimen sanctitatis notitiam venit, Iudæus de sacra scripturæ lege, prædecessoribus eorum per manum Moysis traditæ hodie minime contentari, quin potius aliam legem asserere, cum eadem, ipsi Moysi oretenus traditam, quæ apud illos Talmut nuncupatur, quæq; per manus quorundam Rabinorum descripta est, videlicet Rabbina & Rabbasse, per annos 435. post Iesu Christi paßionem, debet nullatenus tollerare. Nam textus prædicti Talmut volumina superat paginæ sacræ bibliæ totius in decuplo, gloßis antiquis et modernis supra illud factis quãpluribus, exceptis. In quibus quidem textu & gloßis præcepta, obseruantias, & ceremonias innouarunt Iudæi, quæ nunquam fuerunt in lege Mosaica nominata, quibus ipsi hodierna die reguntur. Et nihilominus ordinationes dicti Talmut, vt eorum errores ceremoniasq; fortius fundarent, mandarunt in locis diuersis, quod omnes eorum ordinationes in dicto libro Talmut constitutæ, totã efficatiam haberent, sicut ea quæ à domino

nostro

nostro deo patre sunt in lege Mosaica consti tuta, deinde mortis pœnã imponũt cuiq̃, negãti aliquid ex ijs quæ in dicto volumine cõ tinentur, per eosdem scripta sunt, cum tamẽ talem pœnam, legis diuinæ verba neganti, nõ imponant, imò & in ipso nomine excessum sibi sumunt, cum eorũ tractatum Talmut, id est doctrinam, & sanctã fripturam bibliæ, Micra id est lecturam, nocarint, et non solũ hoc est in Talmuth, verum etiam & multæ abominationes & errores, hereses et vanitates reperiuntur in eo, quæ faciunt cõtra na turæ legem, contra charitatẽ, contra diuinã perfectionem, contra textum legis & prophetarũ, contra Catholicã fidem, contra sal uatorẽ nostrum Iesum Christũ. et inde maxi mũ interesse cõuersationis eorũ cum Christia nis. Quæ cũ ita vera sint, sicut supra scriptũ est, nõ debet illa præfati domini nostri Papæ sanctitas tolerare. Et ideo mandauit sancti tas eius mihi Hieronimo de sancta fide, fami liari & medico suo, licet insufficienti & indigno, quatenus per libros & volumina dicti Talmut ocullate discurrens, quasdam

ex abominationibus illis exciperem, & annotarem earum errores, & in quibus libris & capitulis continentur, vt sublimis sanctitas & sapientia sua, in eius audientia posset informata de iustitiæ remedio prouidere, sicut eius officij & dignitatis onus postulat & requirit. In mense quidem Augusto nuper elapso, de mandato domini nostri Papæ præfati, quodam alio breui tractatu compilato, in quo tradidi plurimas authoritates ipsius Talmuth, ad firmiter ostendendum dominum nostrum Iesum Christum fore verũ Meßiam, per omnes prophetas promissum & pronunciatum, prædixisse me recolo, disposuisse alium tractatum ordinare, ipsam materiam latius continentem, & vanitates ac abominationes Iudeorum in dicto Talmut cõtentas singulatim propalare, sed quia tractatus huiusmodi perfectio, & temporis necessarij longitudo, est mihi per mandatum apostolicum nimium festinata. Idcirco in præsenti est intẽtio mea, solum quasdam necessarias ipsarum omniũ abominationes inserere, ad modum cuiusdam relationis et insinuationis

nuationis apostolicæ sanctitatis, iuxta morē mercatorum, de multitudine mercationum suarum particulam ostendentium in foro, qualitatem totius residui continentem, & ideo gratiæ spiritus sancti me commendo; præsens opusculum in sex capitula diui= surus:

Capitulum primum tractat de his quæ sunt contra charitatem, & humanitatem, legemq; naturæ.

II. cap. De his quæ sunt contra dei seruitiū & eius perfectionem, &c.

III. cap. De his quæ sunt contra legē Mosaicam & prophetas.

IIII. cap. De vanitatibus, decisionibus, & vitijs, in Talmuth contentis.

V. cap. De his quæ sunt contra catholicam fidem, et saluatorē nostrum Iesum Christum, minime tollerandis.

VI. cap. De his quæ sunt in damnum maximum & interesse Christianorum, participantium cum Iudæis.

CIRCA PRIMVM DE his quæ sunt contra charitatem humanitatem, & naturæ legem.

Sciendum & aduertendum est, quod Iudæi præbent licentiam & doctrinam in Talmuth, vt liceat vnicuiq; cõtemnere parentes, sibi maledicere, & demum illos percutere sine onere peccati cuiuscunq;, quod quantum sit abominabile, & contra naturam contra humanitatem & charitatem satis patet, quia nihil tam sceleste quam patri vel matri maledicere, & ponere in eis manum violentã. Scribitur enim in dicto Talmuth, in libro Sanhedrin in cap. quod incipit. Isti sunt suffocãdi. Quod quisquis patrem vel matrem percusserit, nisi fecerit vulnus immunis sit. Et dicit Rabbi Moyses, in libro Iudicum in lectionibus rebellantium, cap. 5. Qui percutit patrem suum aut matrem reus est vt moriatur suffocatus, veruntamen nisi fecerit vulnus, penæ non tenetur, sed si percutit eos, & non faciat vulnus, nihil aliud

est

est quam si percutiat unum alterũ de Israel, Item qui percutit eos, postquam mortui fuerint immunis est. Item dicunt, quod qui maledicunt patri vel matri suis non est culpandus in aliquo, nisi nominet in eadem maledictione vnum de sanctis nominibus dei, & nedum patri carnali taliter maledicendo licentiam præbent, sed etiam ipsi deo, vt scribitur in Sanhedrin cap. 4. quod incipit mortes. Qui maledixerit nomini dei, non est in aliqua pœna vel culpa, nisi iam sit quod propalet nomen proprium domini nostri dei, quod vocatur Schemhamphoras, id est tetragrãmaton. Sed si deum nominat in hora maledictionis, cum aliquo aliorũ nominum, vt videlicet Heloym quod est deus Sabaoth id est exercituum, uel El id est potens vel aliorum huiusmodi immunis est. Item, dicunt in Sanhedrin cap. 3. videlicet. Isti sunt comburendi. Si quis ligauerit pedes & manus proximi sui, & propter eandem causam mortuus fuerit fame, immunis est ligatio à morte, sed si sic ligatus præ calore vel frigore moriatur ligator erit reus mortis, quod si eũdem liga-

uerit coram leone, immunis est à morte, & si proijcit eum ad muscas, reus est mortis. Quod si eum proiecerit in puteũ vbi sit scala, & alius ammoueret scalam ille qui proiecit eum erit immunis. Item habetur in eodem libro, legunt Magistri, percutiunt vnũ hominem cum decem fustibus, & interficiunt eum, omnes sunt immunes. Item habetur in eodẽ libro. Si quis interficit hominẽ, & reperitur quod interfectus sit terepha id est quod habeat pulmonem lateribus adhærentem, aut aliam labem, ex quibus Iudæi prohibent ne animalia id habentia comedantur, interfector huiusmodi est immunis. Glossat Rabbi Salomon, quia vir ille interemit mortuum. Animal enim quod est Terepha dispositum est ad mortem. Item dicit rabbi Moyses de Aegypto in libro Iudicum in lectionibus de Sanhedrin, cap. 9. quod si aliquis criminosus venit coram iudicibus, & omnes vnanimiter in vna voce fuerint concordes, quod ipse sit reus mortis, quod talis homo censeatur immunis, cum sit necessarium, quod iudices sint in eius iuditio discre-

pantes,

pantes, & quod pars eorum condemnet & pars absoluat. Et quod ad maiorem partem sit consensus condemnationis & absolutionis. Item habetur in libro Hulim, cap. primo, quod si A, facit testimoniũ falsum aduersus B, propter quod condemnetur ipsum B, ad mortem, & deinde ante excutionem probetur falsum illud testimonium, eripiatur B, & moriatur A, quia volebat interficere proximum suum cum falso testimonio suo. Nam habetur in Deutero. 19. cap. Et reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit. Et propter hoc, quod dicit, facere cogitauit, & non dicit fecerit notant & adducunt, quod si mors B, fuisset subsecuta, quando reperta fuit falsitas A, quod in tali casu A, foret immunis. Ecce quam manifeste præbent occasionẽ hominibus vt homicidij & periurij peccatum incurrant, ipsos à talibus criminibus absoluendo, quod nedum secundum scripturæ legem, verum etiam & naturæ, merentur punitionem, insuper etiam sunt occasio fœdi spurcissimiq; luxuriæ peccati, pro rebus & modis inordinatis ac turpissimis,

quas enarrant in illo casu. Primo quidem di cunt in libro Iebamoth cap. qui conuenit cũ cognata. Quæ est intẽtio textus, in Gen. cap. 2. In eadem hora qua Deus duxit mulierem ad Adam, quia dixit Adam hoc nunc os de oßibus meis & caro de carne mea. Per hũc textum patet, quod Adam cognouit carnaliter omnes fœminas animalium uniuersorũ, sed nõ fuit volũtas eius refrigerata, quousq; cognouit eã. Et ideo dixit, modo video, quod hoc est os de oßibus meis, & caro de carne mea. Videant omnes prudentes quàm abominabile & sordidũ istud est, vltra id quod est tam manifeste falsum, & impoßibile prorsus, propter duas rationes inconuincibi les. Primo, quia ipsi ponunt in alio loco Talmuth quod deus creauit Adam hominẽ multum grandem, ultra cæteros homines, in tãtum quod dicunt in Sanhedrin, cap. Iuditia pecuniarum, quod Adam tenebat in longitudine à terra vsq; ad cœlum, & per consequens eius membra valde magna erãt. Erat igitur impoßibile ipsum posse cum vna gallina coire, vel passere aut similibus his. Secunda

Cap. 1.

cunda ratio propter tempus. Nam temporis breuitas non pateretur, quia ipſimet afferũt in Sanhedrin cap. Summus ſacerdos. Duodecim ſunt horæ diei. In prima, fuit humus de qua creatus fuit Adam congregatus. In ſecunda, fuit corpus confectum. In tertia, fuerunt membra eius extenſa. In quarta, fuit à deo anima illius infuſa. In quinta, pedibus extitit. In ſexta, nomina cunctis animalibus impoſuit. In ſeptima facta eſt Eua ſibiq; addita. In octaua, duo aſcenderunt in Lecticam, & quatuor deſcenderunt, et gloſſat Rabbi Salomon, quia eadem hora genuerunt Cain, & quandam ſororem ſuam. In nona, fuit ſibi commiſſum ne de fructu commederet. In decima, peccauerunt. In vndecima, fuerunt induti. In duodecima fuerunt de paradiſo eiecti. Sequitur ergo iuxta prædictam authoritatem, quod nõ erat tempus ſufficiens vt tam abominabile peccatum cõmitteretur, ſicut ipſi dicunt, ſed eorum verba & ſcripta inuicem contradicunt, vnde totum arguitur eſſe falſum. Item dicunt in eodem libro de Sanhedrin, capit. Iudicia

Cap. 2.

pecuniarum supra memorato. Quod in illis centum triginta annis qui lapsi fuerunt postquam Cain & Abel nati fuerunt, quousque natus est Seth, quod eo tempore durante, nō cessabat Adam gignere in Eua spiritus malignos & diabolos, quos ipsa parturiebat.

Vtcunque Author huius libri doctus, fidelis, & pius, ex Talmudicis Iudeorum Rabinis fideliter collegerit turpia multa. Quæ illi scribere non sunt ueriti, tamē hoc loco tam infanda prodidit, per octo uel decem uersus, ut cósulto ea expungere, consciētia urgente, compulsi simus, ne mentes & aures piorum offendi pateremur. Idipsum quoque sensatiores Iudei in suis impreſsis cernuntur egisse codicibus. Salua tamen fide Hieronymi huius de sancta fide. Qui sui tēporis in libris, nó dum Impreſsis certiſsime, ut alia omnia inuenta, fideliter prodidit. Hodie quoque impressa leguntur, cū alijs æque turpibus multis. Iusto dei in Iudæos iuditio, qui ueri-

ueritatem Christum negãtes, ad tam turpissima dogmata nó horrescũt.

Item præbent licẽtiã furandi homines, et vendendi eos, quod reperietis in Sanhedrin, cap. isti sunt suffocandi. Vbi dicitur. Nam pater qui furatur filium, aut magister discipulum & vẽdit illum, immunis est à pœna. Omnia premissa sunt talis naturæ, quod etiã gentiles & illi qui naturali ratione tãtummodo reguntur illa vitarent & iniqua ac turpia censerentur, ab eis, sed multo magis ab illis qui legi diuine subsistunt. Cap. 10.

CAPITVLVM SECVNdum, de his quę cótra dei seruitium & eius perfectionem.

ISti qui à suis vocantur sapientes & iactant se fore seruitores dei ac interpretes Mosaicæ legis, reperiũtur inordinate loquentes de rebus existentibus in magnum vituperium dei patris domini nostri. auferunt enim ab eo omnem perfectionem, & omnem defe

ctum attribuunt ei. Et primum & ante omnia licentiam tribuunt seruiendi dijs alienis & idolatrandi. Nam reperitur in Sanhedrin, cap. 4. quod incipit mortes, supra illud Leuit. ca. 18. de idolo vocato Moloch, cuius seruitium erat, quod homo acciperet vnum filiorum suorum, & libaret eum sacerdotibus, vt ipsi facerent eum transire per ignem coram idolo suo. Verum autem visa hac & considerata idolatria his verbis in præmisso cap. affixit, de semine tuo non dabis vt consecretur idolo Moloch. Ipsi ergo notant & dicunt quemadmodum ex quo dicit textus, de semine, hoc intelligitur, quod homo non peccat nisi quando dat sacerdotibus partem sui germinis pro Moloth. Sed si omnes filios suos sibi traderet non peccaret. Item in eo quod dicit, non dabis, intelligitur quod non peccat nisi quando pater dat filium suum sacerdoti Moloch vt eum sacrificet, sed si pater met sacrificet eum, nõ peccat. Item ex eo quod dicit, de semine. Intelligitur quod peccatum est quãdo sacrificium fit ex illis qui sunt ab illo offerenti progreßi, sed si quis sacrificauerit

cauerit patrem vel fratrem aut seipsum ido
lo prædicto, non peccabit. Item dicunt in eo-
dem libro. Sanhedrin, & in eodem cap. Si
quis adorauerit idolum, amore vel timore
immunis est. Et glossat Rabi Salomõ. Amo-
re intelligitur vt si aliquis dominus rogaue-
rit eum, vt eius amore adoret, timore, vt si
minatus fuerit ei, nisi fecerit. Attamen Rab
bi Moises de Aegypto glossat aliter, dicens,
quod amore intelligitur, vt si fuerit philoca
ptus à pulchritudine imaginis illius idoli. Ti
more vero, vt si timuerit ne idolum noceat
ei, vt seruitores eius opinantur, quod potest
prodesse vel obesse, et quod si in tali casu ado
rat, immunis est. Est igitur valde mirãdum
de glossationibus istis, et de textu Talmuth,
quemadmodum clare faciunt contra textũ
diuinæ legis, scimus namq; quod quando po
pulus Israel pergebat per desertum, & ac-
cessit ad Madianitidas et adorauerunt Beel-
phegor, quod deus ita fuit iratus aduersus
populum, quod ex eis vigintiquatuor millia
perierunt, & est manifestum, quod illa ido-
latria non fiebat nisi amore filiarum Moab.

vt patet in libro Numerorum, cap. 25. Item illi tres pueri Sidrach Misach & Abdenago, qui subire maluerūt tormentum fornacis ardentis, quàm adorare statuam Nabuchodonozor, quia si hæc opinio vera esset, poterant vtiq; ab hoc periculo excusari, ex quo peccassent propter Nabuchodonozor regis timorem, & constat quod ipsi boni periti legis, erant, cum de illis dicatur, quod erant socij & consociati in studio Danielis, vnde satis patet, quod sententia prolata per Magistros Talmuth clarißime falsa est. Itē etiam veniunt manifeste contra deum, in eo quod adequantur ei, & prorogant sibi potestatem reuocandi sententiam eius. Et primo quod adequantur ei. Reperitur in aliquibus ordinationibus & ceremonijs, quas ipsi statuerunt, & omnes Iudæi in hodiernum diem obseruant, hoc est, quod in noctibus aliquibus anni iubent accendere certas candelas in domo, in signum victoriæ Machabeorum & memoria. Et in certo mense anni iubent fieri festum pueri in memoriam miraculi Hester et Mardochæi, aduersus Haman. In quo

quidem

quidem festo iubetur in Talmuth quod quilibet Iudæus inebriari tenetur, & in eodem die legunt in Synagoga Hester, & in fine quando incendunt dictas candelas, siue quando legunt dictam historiam in Synagoga, dicunt talia verba. Benedictus est dominus deus noster sæculi, qui sanctificauit nos in præceptis suis, & præcepit nobis incendere candelas Neomeniæ, vel præcepit nobis legere historiam istam. Videte vtrum præcepit deus hoc in lege, nisi quia ipsi sic facientes et iubentes faciunt se æquales deo? Et ne dum hoc, sed verum etiam reputant se posse verba dei reuocare, quod declarant, supra illud Deut. 17. Sed si difficile aut ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, surge & ascende ad locum quē elegerit dominus deus tuus, veniensq; ad sacerdotes leuitici generis, & Iudicem temporis illius, quæres à iudicibus tibi iudicij veritatem, & facies quodcunq; dixerint qui præsunt. Et sequitur. Nec declinabis ad dextram, & è conuerso, & ita debet credi & obseruari, & ad mortem condemnūt quemcunq; frangētem aliquid ordi-

nationum suarum, imò etiam dicunt in libro
Cap.3. *Benedictionum, cap. cuius mortuus, quod quicunque deriserit aliquem sapientem Talmuth, vel de eo aliquid sinistrum dixerit, ad inferos condemnabitur. Et qui transgreditur verba legis, nullam pœnam habet nisi quod transgressor est legis. Ecce qualiter plus quam deus scire præsumunt. Quia dicunt in*
Cap.4. *libro de Baba Mecia cap. aurum comparat argentũ. Quod dudũ accidit in studio quædã quæstio ardua & disputatio, supra quẽdam actum legis, & omnes magistri illius studij erant vnius opinionis. Sed Rabbi Elyazer qui maior erat omniũ aliorum, in illa disputatione contrarius eorum erat, qui ad ipsius intẽtionis probationem quàm multas rationes euidẽtes allegauit, quibus ipsi nequaquã assentire voluerunt. Et finaliter ipsis Rabbi Elyazer ait. Si opinio mea vera est, hoc remitto domino deo nostro, & eadem hora vox quædam de cœlo audita est, sic dicens. Nolite impugnare Rabbi Elyazer quia verum est quod ipse ait. Surgens autem Rabbi Osua, stetit pedibus, & ait, domine deus,*

lex

lex non est in cœlis, sed in terra, in qua quidẽ iam per se præcepisti quod ad maiorem partẽ sit concedendum. Eadem hora excommunicauerunt Rabbi Elyazer, quousq; obediuit opinioni eorum. Et dicunt, quod post modicum tempus Rabbi Nathan reperit Eliam prophetam, dixitq; illi. Eras ne tu forsan in cœlo quando quæstio illa disputabatur? Qui respondit, etiam. Et ille. Quid ergo ait deus eadem hora qua sapientes eius relationi obedire noluerunt. Qui respondit, Risit, dicens, vicerunt me filij mei, vicerunt me filij mei. Item glorificantur isti Talmutistæ in se ipsis, dicentes in libro de Sucha. cap.3. Quod quidam doctor cui nomen erat Rabbi Simeon seu Ioaij, dicebat. Ego sum ita dignus & iustus, quod si voluissem, pro meritis meis essent omnes homines qui nati sunt in mundo postquam ego natus sum vsq; in hodiernum diem à die iuditij liberati. Et si Elyazer filius meus esset mecum, possemus ab eodem iudicio liberare omnes qui nati sunt in mundo, à die quo creatus est, vsq; in diem hunc. Et si Ionathas filius Ozielis esset nobiscum, possemus

ſemus genus humanũ liberare totum, à prin_cipio creationis mundi vſque in finem. Ecce quanta ſuperbia temeritatis. Item, ſe iactãt eſſe prophetas, vbi dicũt in Baba batra, cap. 1. à die deſtructionis templi & citra ſublata fuit prophetia à prophetis, & data legis peritis. Item, manifeſtum eſt quod deus omnipotens & dominus noſter habet omnẽ perfectionem abundãtius quam quis poſſet imagi nari. Etenim æternus, omnipotens, beatiſsimus, veriſsimus, iuſtiſsimus, mundiſsimus, & incorporeus, & cum nihil ſibi deſit de omnibus in ipſo contentis, quæ omnia vno modo per ſacram ſcripturam verum & per meram veritatem & apertiſsimam notionem, tamen Talmudiſtæ horum omniũ ſibi contraria, vt ex eorum dictis apparet, oppo nunt. Et primum de opinione in libro benedictionum, cap. 1. dicunt, quod in tribus cuſto dibus diuiditur nox, & in earum qualibet deus tanquã leo rugit, dicens. Væ mihi, quia deſtruxi domum meam & combuſsi atriũ meum, & intra mundi gentes filios meos ca ptiuati. Item habetur et alia fatuitas in eo-dem

dē cap. Dixit Rabbi Iose seu Quizina. Quondam pergebam pariter, & ingressus quandam domum ex desertis Ierusalem vt ararē, & venit Elyas, in bonis sit memoratus, & custodiuit me ad ostium donec perficerē orationem meam, qua perfecta dixit mihi. Pax tibi Rabbi, & ego, pax tibi domine mi, & dixit mihi, fili, quam vocē audiuisti in hoc deserto. Et ego audiui quandam vocem vlulantem sicut columbam, & dicentem. Væ mihi, quia destruxi domum meam, & combussi domum meam, & filios meos intra mūdi gentes captiuaui. Tunc mihi ait. Fili, per vitam tuam, & per vitam capitis tui Iuro, quod non solum in ista hora sic dicit, verum & quandocunq; Israel ingrediuntur in Synagogas & studia, et audiunt legem ab ore alicuius doctoris, & dicitur eis quaddis id est proficiunt. Et respondent. Sit nomen eius benedictum. Tunc deus mouet caput suum, dicens. Beatus rex qui sic in domo sua glorificatur, & quid habuit pater, vt sic faceret filios captiuari. Væ filijs qui migrarunt desuper mensa patris eorum, Conclude ex præ-

mißis, quod deus nō habet poteſtatem filios ſuos de captiuitate liberare, & ideo dilaniantur. Item opponuntur deo patri defectum & miſeriam, vt habetur in ſuo libro Benedictionum. cap. 1. Dicit Rabbi Ioanna nomine Rabbi Ioſeph, vnde probamus quod deus orat in qualibet die, probatur per Iſaiam, ca. 56. Et lætificabo eos in domo orationis meæ. In quantum dicit orationis meæ & non dicit orationis eorū, patet quod ipſe deus orat, & quæritur ibidem, quam orationem facit. Dicit Rabbi Papa. Oratio eius eſt hæc. Sit voluntas mea quod refrenet miſericordia mea iram meam, & quod habeam me cum filijs meis in uirtute miſericordiæ. Item dicūt in baba batra capitulo qui vendit nauem. Quod Rabba filius Barachiæ pergebat pariter, cui quidam Gerularius ait. Veni mecū, & oſtendam tibi montem ſynai. Iuit cū eo, & audiuit quandam uocem dicentem. O miſer, væ mihi quia iuraui, & ex quo feci iuramentum quis me ab eodom abſoluet, & poſtquam venit ad ſtudium, narrauit iſtud magiſtris, & ipſi impugnarunt eum dicentes.

tes. Et eadem hora qua dictam vocem audiebas, debebas dicere, domine, ego tibi iuramentum absoluo, quibus ipse ait, dubitabam ne forte diceret de iuramento quod fecerat Noe, ne amplius adduceret diluuium super terram. Et glossat Rabbi Salomō, quod hoc iuramentum de quo deus cupiebat absolui, est, vt captiuaret Israel, quia ipse subportabat partem laboris eorum, ideo est tribulatus, & quamuis in pluribus libris Hebraicis habeatur, pro vt beatus Hieronimus trāslatauit. Attamen in aliquibus habetur sic. In omni tribulatione eorum, et ipse tribulatus est. Et secundū hunc textum glossat Rabbi Salomon. Item opponunt deo ignorantiā, secundum quod dicunt in eodem libro benedictionum, eodem cap. primo sæpe nominato, vbi sic. Postquā templum fuit destructum, non remansit de eo in toto mundo nisi spaciū quatuor cubitorū duntaxat studij Talmuth. Item dicūt, quod in tribus primis horis cuiusque diei Deus sedet ad studendum in Talmuth. Patet ergo, quod ex quo eget studio scientiæ, perfectione caret, &c. Item repu-

tant eum nugacem, vt habetur in Baba in Chia vel Mezia, ca. Qui legit, Dicebat Rabbi Ismael. Magnum quid est parũ, quia etiã deus mentitus est, vt pacem poneret inter Abraham & Saram. Quod patet Gen.18. cap. Quia quando angelus prædixit Abrahæ quod Sara erat filium paritura, & ipsa existens in tentorio audiuit eum, ut habetur in textu, quod ipsa ridebat intra se, dicens. quomodo posset hoc fieri, cũ dominus meus sit senex. Et postea quando deus retulit eadem verba Abrahæ, dixit, quod ipsa dixerat de se ipsa, cum ego sim senex. Patet dicũt illi, quod deus mutauit sententiam, ne forte indignaretur Abraham aduersus Saram, quia nominauerat ipsum senem. Sed qui bene respexit historiam reperiet quod dicunt falsum, quia tam bene patet, quod quando Sara riserat, senem seipsam nominabat. Itẽ, reputant Deum patrem peccatorem, ut habetur in Holyn cap. Istæ sunt vapinæ. Supra illud Gen. cap. primo. Fecitq; deus duo luminaria magna. Dicit Rabbi Simon, In hora creationis æquales erant sol & luna.

Cap.3.

Cap.3.

Sed venit luna coram deo, dicens, domini nunquid bonũ est quod duobus regibus vno diademate seruiatur? & Deus dixit. Vade minora teipsam. Et ipsa, domine deus, quia rationabiliter locuta sum Ideo iubes minorari me, & sic in maxima mæstitia posita est. Et deus vt mitigaret eam, dixit ei, noli contristari, quia sol non apparebit in nocte, & tu nocte dieq; Ipsa vero minime contenta, respondit. Domine Deus & candela coram sole quid prodest. Et Deus. Ego faciam quod populus meus Israel solemnizet festiuitates tuas per computum mensium suorũ, sed cum toto hoc voluit contentari, in tantum, quod deus se tenuit pro culpabili, & mandauit sibi fieri sacrificium vnius edulij in quolibet nouilunio, pro indulgentia illius peccati, Et hoc probatur ex eo quod scribitur numeri 18. Hircus quoq; offeretur domino pro peccatis. Videant ergo omnes, quanta dementia ista est huius authoritatis, & quàm tam contrarium intellectui cuiuslibet intelligentis, & ruditas intellectus eorum. Item, reputant deum patrem coinquinatum

& immundum, pro vt habetur apud eos in Cap 7. *Baba. Mezia, capitulo. Qui conducit operarium. Dicit Rabba Ioanna. Deus sacerdos est: scribitur namque Exod. 25. loquere filijs Israel, & tollant mihi primitias, quæ quidem primitiæ nemini præterquam sacerdotibus offerri debent. Item, probatur quod recepit pollutionem, scriptum namque est Deut. cap. vltimo, quòd quando Moses obijt, quòd deus sepeliuit eum, & sacerdos qui tangit corpus hominis mortui, pollutus est. Ergo deus pollutus est. Ad satisfactionẽ autem huius dicunt, quod postea se abluit, & mundatus est. Et quæritur ibidem ab eis vbi se lauit, in aqua nequibat, Isaiæ namque cap. 40. ait, quis mensus est aquas pugillo, & satisfacit. Ipse Rabbi, quod cum igne se lauit quia sic scriptũ est, Isaiæ vltimo. Quia ecce dominus in igne veniet. Item dicunt, quod palpat immunda, vt habetur in libro Nidda cap. Abortatrix quod deus facit venire coram se omnes guttas spermatis exeuntis ab homine Israelitico, dicens. Quando venit tale sperma de quo iustus concipitur. Itẽ*

reputant

reputant ipſum corporeum, vt habetur in libro Berochoth, cap. vltimo vbi dicit, quod quando venit in dei voluntatem, vt crearet hominem, accepit carnem & ſanguinem et formauit ad ſuam ſimilitudinem, & inſpirauit in eo animam. Patet quod deus habet formam hominis corpoream. Item dicit Rabbi Ioanna, deus ſe inuoluerat in quodam ſindone, vt oſtenderet ſe Moyſi, dicens, quandocunq; peccauerit Iſrael, & conuertent ſe ad me, & orauerit tali modo, parcam ſibi. Item dicunt in libro Benedictionum, cap. 1. Quod in qualibet die deus ponit in capite ſuo et in brachio ſuo Ceſsilim id eſt philacteria, vbi ſcripta ſunt certa capitula legis et quæritur in Talmuth, in Philacterijs dei quid ſcribitur? quod illud in 2. Reg. 7. cap. Quæ eſt autem gens vt populus Iſrael in terra. Itē dicūt in capitulis Rabbi Elyazer, omnis qui nouit quantitatem facturæ creatoris mundi nouerit ſe futuram gloriam habiturum, & ego, & Rabbi Aquiba ſumus ei fide iuſſores. Item redargunt deum de inuidia, vt habetur in Zotha cap. 1. Quinq; homines crea-

uit deus sibi similes in aliquibus, videlicet Samson in fortitudine. Saulē in ceruicis pulchritudine, Absolonem in capillis, Regem Sedechiam in oculis, Regē Asa in pedibus, & in his in quibus sibi similes erant, condemnauit eos. Patet ergo quia inuidebat eis, &c.

CAPITVLVM TERtium de his quæ sunt contra legē Mosaicam & prophetas.

MAnifestum est quod omnes homines qui legem habere se dicunt tenent et affirmant deum patrem de nihilo mundum creasse, cum nullam materiam neq; simplicem neq; compositam de qua faceret mundū habuisset. Et hic est primus sermo Mosaicæ legis. In principio, dicit, creauit deus cœlum & terram. Etenim omnium doctorum tam latinorum quam Hebreorum intentio quod istud verbum creare idem est quod aliquid ex nihilo inuenire, quod equidem non est ita generare, facere, operari seu formare quia diuina

diuina ista significant aliquid ab aliquo producere, & qui contrarium tenet Hæreticus proculdubio reputaretur, cum talis præsumat fundamētū destruere, supra quod vniuersa scripturæ sacræ miracula recte fundantur. Reperiemus tamen vnum de maioribus doctoribus Talmuth, cui nomen est Elyazer, Rabbi famosus, qui contra hunc articulum venit, vbi sic ait in libro suo vocato Capitula Rabbi Elyazer. Cœli de quo fuerunt creati? de luce vestimēti dei creati sunt. Terra de quo fuit creata? de niue quæ erat sub sede maiestatis dei creata est. Et dicunt glossatores, quod istam niuem accipiebat Rabbi Elyazer pro eo quo vocant philosophi primam materiam, scilicet Ile, de qua sunt quatuor Elementa procreata, quod philosophus probare conatur in primo physicorū. Quod sit ingenerabile et incorruptibile. Patet ergo quod iste doctor erat opiniōis philosophicæ, quia aut ipse tenet quod sit poßibile aliquid ex nihilo creari, aut ne, quod si sic, non erat sibi necessariū quærere de quibus essent cœli & terra. Quod si non expedit ei, aut ali-

quam credere materiam ab æterno sine principio, aut vnā ab alia successiue materiam vsq; in infinitum generari, sed ire ad infinitū est impossibile, ergo concluditur necessario ex verbis huius doctoris, quòd ipse non credit legi diuinæ, vbi in eius fundamento & principio dicit. In principio creauit Deus cœlum & terram &c. Quod vult dicere de nihilo creare, sed credit aliquam cum deo materiam ab æterno, et hæc opinio est erronea, & legem diuinam tenentibus contraria. Est præterea & alia doctoris alterius authoritas, cui nomen Rabbi Simon, qui dicit ad literam, quod ordo temporis iam erat ante mūdi creationem, & qui hoc tenet, credit necesse quod cœlestia corpora sunt ab æterno, cum tempus nihil aliud sit quam numerus motus cœlestis. Item habetur in Habedzara vbi quæritur. Quid deus agat vel in quibus se intromittit. Et respōdent, quod in tribus horis diei primis sedet & studet in lege. In tribus secundis docet pueros qui mortui sunt. In tribus tertijs iudicat totum mundū. In tribus quartis stat ludens & solacium

capiens

capiens & ridens cum Leuiathan, & his tantum vacat in die. Sed quid facit in nocte? & respondetur ibidem, quod equitat leuissime super cherubim, & visitat decem & octo mille mundos, quos creauerat, sed hoc facit post mundi creationem. Ante tamen quid faciebat? Respondetur, ædificabat mundos, & destruebat eos. Ergo videăt omnes & examinent, vtram non ex ista bestiali authoritate hæresis subsequatur & oriatur, fore mundum ab æterno, & quot inconuenientia sequantur ex ea, & inconstantia in Deo, mutabilitatem, ignorantiam, inutilitatem, impotentiam, & frustratoria opera, & alias inconuenientias inferant in Deo, vnde arguitur iners, rudissimus intellectu & bestialis. Item liquidum est, & super hoc fundatur omne vetus & nouum testamentum, quod omnes homines prouidentia diuina reguntur, & quod illis Deus iuxta merita vel demerita bona vel mala disponit, quod patet per admonitiones Moysis in benedictionibus et maledictiõibus legis et per textus legis infinitos.

Videmus quod regi Ezechiæ fuit vita 15. annorum propter orationes & bona merita prorogata. Abraham propter merita sua dignus fuit, prolē habere, quā natura sibi præ maxima senectute negarat. Talmutistæ vero contrarium tenent, dum ita dicunt filios, vitam, & victum homines habere, non ex meritis pendet, sed ex signorum cōstellatione. Item aduersitas regis Saulis, & prosperitas Dauid regis, planetis & signis attribuunt, dum ita dicunt, si natus fuisset Saul in signo Dauid, quam multi similes Dauid cecidissent corā eo. Item dicunt in libro Thamiot in cap. Ieiuniorum ordo. Quod quidam magnus Doctor nomine Eleazar seu Pedat, maxima paupertate vexatus quandoq; in suis orationibus conquerebatur. Cui deus respondit. Si uis amore tui destruam mūdum, & iterum recreabo illum, & forte accidet quod in tali signo nascaris in quo locupletari poßis. Ex quo patet, quod erat talis opinionis, quod deus non posset sibi de diuitijs prouidere, nisi mediantibus cœlestibus signis. Item veniunt contra textum pagine sacræ.

Cap. 1.

Et

Et primo dicunt in Abodazara, cap. primo quod tempore Meßiæ non recipient quenquam alienigenarum gentium volenticum ad legem venire dei, quod est summe falsum, contra charitatem, & contra omnes prophetas. Dicit etiam Iacob Patriarcha. Gen. cap. 49. Vbi loquitur de Meßia. Et ipse erit expectatio gẽtium. Et Zacharias cap. 2. Et applicabuntur gentes multæ ad dominum in die illa, & erunt mihi in populum. Et Isaias, cap. 6. In die illa radix quæ stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum. Item peccãt male tractando & tanquam peccatores et malos homines reprobando illos quos dominus noster approbauerat, bonos & iustos. Et primum de Adam à deo patre formato, immediate, et proculdubio cum maiori perfectione, qua potuerit haberi in homine carnali, & ipsi eidem opponunt illud peccatum carnaliter tam fœdum & abominabile, vt superius scriptum est in cap. 1. Item contra Noe, de quo habetur in Gen. cap. 6. Noe vir iustus atq; perfectus fuit in generationibus

suis, cum deo ambulauit. Ipsi vero dicunt in Ioma cap. Dies expiationum, Euigilans autem Noe ex somno, didicit quæ fecerat ei filius suus minor. Quæritur illud, & quid fecit ei. Rab, dicit, quod fecit eum Eunuchū, Sehmuel dicit, quod coiuit cum eo tanquam cum fœmina, & quilibet istorum doctorum dicam verius Hereticorum, proditorum suā opinionem imò abominationem rationibus confirmat, et contra alterius arguit opinionem. Sed etiam peius Talmutistæ cōcludūt, quod ambo istorum duorum doctorum suorum dicunt veritatem. Videatis horribilem murmurationem, & falsissimam diffamationem per eas oppositam homini à deo electo ex omnibus creatis, & quis illa pateretur? Item, de pane Abrahæ habetur Gen. 25. quod quādo Abraham obijt deditq; cuncta quæ possidebat Isaac, filijs aūt cōcubinarū munera dedit. Nunc dicūt in Sanhedrin cap. ultimo. Et quæ sunt illa munera quæ dedit eis, & Respondent, quod docuit eos nomina immunditiæ, & glossat Rabbi Salomon, quod erant vocationes diabolorum.

Videte

*Videte ergo vtrũ ſit hoc contra ſcripturam vbi dominus noſter deus cõmẽdat Abrahã, dicens, Gen.*18. *Scio enim quod præcepturus filijs eius ſit, & domui ſuæ. Poſt ſe vt cuſtodiant vias domini, et faciant iudiciũ et iuſtitiã, et adducat dominus propter Abraham omnia quæ locutus eſt ad eũ. Quomodo ergo credendũ eſt quòd ipſe hæreditaret filios ſuos de cõuocatione dæmonũ, et illa eſſet via dei? Itẽ obloquũtur de Dauid, de quo reperimus quod quãdo erat in fine dierum ſuorũ, et virtus naturalis nõ iuuabat eum, vt calefieret. adduxerunt ei Abiſai Sunamitidem vt illi miniſtraret, & cum eo dormiret* 3. *Reg.*1. *vt eſt res naturalis & approbata per medicinam, quod videlicet calor puellæ virginis uel domicellæ ualet prodeſſe homini antiquo, vt calor naturalis excitetur in eo. Et ſacra relatiõe text⁹ habet ad literã quòd miniſtrabat regi dormiebatq; in ſinu ſuo, rex uero nõ cognouit eã. Sed Talmudiſtæ in Sanhedrin, cap. Sũm⁹ ſacerdos, aiũt, quod Dauid cognouit eã in cõſpectu Berſabeæ duodecim vicib⁹ in vna hora, & Berſabea terſerat eam cum*

Cap.2.

tredecim lintheaminibus. Respice quæso sordidas cogitationes hominum impurißimorũ, nil præter luxuriam spurcißimam, cogitantium, qui optantes & committentes illam tantum & omnino textui & veritati contradicentes & sentientes sunt, & quantum Deus, qui ueritas est, alienus est ab eis in tanta cæcitate demersis. Item, vbi in libro Iudicum 5. cap. Narratur de magno bono, & virtute venerabilis mulieris Iael. propter Dei seruitium, quæ interfecit Sisaram inimicum Israel. vt videmus in Cantico per deboram ptophetissam & Baruch ordinatum magna laude quod de eadem Iael enarratur. sed cum toto hoc, ipsi peruersi Talmudistæ dicunt in libro Nazir. Hæc uerba, dicit Rabbi Ioanna, septies succubuit Iael Sisare, in eodem instanti & continuo cecidit eum. Itẽ Balaam, quámuis voluisset nocere populo dei, & censeretur iniquus, propheta tamen fuit, & textus dicit de illo, qui erat auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam altißimi. Sed ipsi prædicatores & diffamatores illi opponũt turpißima et exercanda, de qui-

bus

bus ſcriptura nullam facit mentionem, vt habetur in libro benedictionum; & in Sanhedrin, dicendo, verba Aſinæ quæ dixerat. Nonne ego tuum ſum animal, cui ſemper ſedere aſſueuiſti vſq; in præſentẽ diem. &c. Dicunt ei, quod nuntij regis Balach interrogauerunt eum. Quare non equitas equum? Quibus ipſe reſpondit, quia dimiſi equos meos vt comedant herbas vt impinguentur. Et tunc aſina dixerat. Non eſt verum. Nonne animal tuum ſum ego; & Balaam. Ita eſt, modo, quia fuit mihi neceſſarium, eo quod equum non haberem, & ipſa, non eſt ita, ſed ſemper: et nihilominus quia ſum aſina tua in die, & vxor in nocte; videte quæſo peruerſiones luxurioſas, in quibus cogitationibus linguam apponant, quod tantum cõgitare, abominabiles ipſos facit, & omnibus inuiſos & odioſos ſine pietate. Item dicunt in Hullin, capitulo omnes voces. Quid eſt illud iudicum, cap.13. Vbi dicitur de Samſone, creuitq; puer, et Dominus benedixit ei. In membro eius, quia quando proijciebat ſperma, proijciebat ita forti-

ter, quod vt fluuius egrediebatur, & quando cæperunt eum philistæi, & eruerunt sibi oculos, & in carceribus eum molare faciebant. Ibi dicunt Talmudistæ, quod illud molare intelligitur quia quilibet philistinorum adducebat sibi vxorem suam, vt si fieri posset, susciperent prolem ab eo tanti roboris sicut ipse erat, &c. Et reperietis in alio loco Talmuth, quod faciūt contrarium videlicet, quod multi fuerunt per sacram scripturam peccatores reputati, quorum peccata litera manifestat, & ipsi excusant eos, vt minime peccauerint. Et primo de Ruben, cuius peccatum in Gen. 35. referatur. Abijt, inquit, Ruben, & dormiuit cum Bala concubina patris sui, propter quod scelus perdidit primogeniturā 1. Paralip. 5. ca. Ipsi vero omnes textus falsos faciunt, & de hoc dicunt in libro Sabath cap. Cum quo. Dicit Rabbi Ionathan. Quicunq; dicit quod Ruben peccauit, non est nisi peccator. Ita quod peccatores reddunt prophetas eosdem qui præmissa scripserunt. Similiter iustificare nituntur filios Heli, de quibus primo. 1. Reg.

Reg. cap. 2. Scribitur enim, filij Heli filij Belial, nescientes dominum. Item ibidem, Heli autem erat senex valde, & audiuit omnia quæ faciebãt filij sui vniuerso Israel, & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi. Item iustificant filios Samuelis contra textum de illis loquentem, quia non ambulabant in via Samuelis eorum patris, & quia vendebant iustitiam argento. Item dicunt, quod Dauid nõ peccauit in coitu Bersabeæ, nec morte Vriæ viri sui. Item dicunt, quòd peccauit quando in fine dierum suorum fuit idolorum cultor, conclude. Quod omnino demonstrant quod verba sacræ paginæ falsa sunt, &c. Item præstant hominibus occasionem periurandi & irritandi vota quæ faciũt, dicunt enim in libro Nedarin capitulo. Quatuor vota. Quicunque vult quod iuramenta promissiones & vota quæ acciderint sibi per totum annum nullum valorem habeant, surgat in die capitis anni, & dicat sic. Omnes promissiones vota, & iuramenta quæcunque, quas & quæ

fecero per iſtum annum venientem, ammodo proteſtor, quod omnia ſint caſſa & nulla, & nullius valoris habeantur. Et iſto modo vtuntur ad præſens iſti Iudæi, nam in nocte ante diem expiationum, ſtat Rabbi in Synagoga, tenens rotulum legis in brachijs ſuis, & omnes Iudæi coram ipſo cum magna ſolennitate, eadem verba proferens ſuprà dicta, & in hoc intelligunt, quòd ſunt ſine onere violandi quodcunque fecerunt iuramentum, & ſignanter Chriſtiano. Quia ſacramentum quod quidam Iudeus alteri facit, ille qui recipit iuranti dicit. Tu iuras legi & Deo ad meum intellectum, quod facies hoc, &c. Et ex quo dicat, ad meum intellectum, reuocatur proteſtatio illa quam fecerat in principio anni, ſed ſi iuramentum ſit factum Chriſtiano, dicunt illi, quod licet Chriſtianus dicat Iudæo, tu iuras ad intellectum meum, quod hoc non reuocat proteſtationem, eo quod Chriſtianus nullum habeat intellectum. Et cum hoc, quamuis vniuerſi Iudæorum cætus & vniuerſitates in vno loco congrega-

tæ

tæ pro habitatione, iuxta forum villæ suæ ciuitatis faciant iuramentum in posse recto-ris ciuitatis semel in anno, quod non dabunt pecunias suas ad vsuram, vltra illud quod est per principem aut commitatem & regi-men ciuitatis ordinatum & decretum, ta-men nullus eorum tale iuramentum obser-uat neque custodit, quia credit minime se peccare, propter cautelam supra dictam. Item diffamant eorum patrem Moysen in miraculis factis à Deo patre, & hoc dicit Rabbi Salomon supra illud numeri 21. cap. Ignis egressus à domino interfecit cel viros, offerentes incensum, venenum inquit dedit eis Moyses in incenso, cum quo Nadab & Abiud combusti fuerunt. Item dicunt in lib. Sadath, cap. Egressus Sabath, quod si duo simul homines aut plures, vnum crimen commiserint, sunt immunes à pœna, vt si vi delicet duo vel plures cum singulis fustibus alterum interficiunt, à pœna sunt immunes, lex dicit, quod quando aliqua anima pecca-uerit, talem sustineat punitionem, ergo pa-tet, dicunt ipsi, quod nisi tantum vnus di-

Cap. 1.

gnus est punitione, ille videlicet qui scelus perpetrauit. Ex quibus omnibus poteſtis eorum & nequitiam & in iuſtitiam & ruditatem conſiderare & deteſtari, &c.

CAPITVLVM QVARtum de uanitatibus decisionibus & uitijs contentis in Talmuth.

PRimo & principaliter dicunt multas vanitates aduerſus dominum noſtrum deum patrem omnipotentem. Nam Rabbi Salomon ita quærit. Quæ eſt cauſa quare Iacob cum eſſet propheta non habuit in reuelatione quod filius eius Ioſeph à fratribus uẽditus fuerat, & non à fera deuoratus, vt ipſe credebat. Et ipſemet reſpondit, & rationem præbet, quia ſcilicet fratres eius in hora venditionis ipſius voluerunt excommunicare & anathematizare quemcunq;, venditionem huiuſmodi alicui reuelantem quod equidem fieri non poterat, niſi eſſent decem perſonæ, in quorum aſpectu ſolenniter

ter fieret excommunicatio talis, & quia nõ erant nisi nouem, associarunt sibi Deum, vt essent decem in dicta excommunicatione, & ideo Deus non fuit ausus neq; etiam potuit hoc secretum alicui reuelare. Item dicunt in Sabath cap. Rabbi Aquiba, quod quando Moyses ascendit ad cœlum, quod inuenit Deum rotulum legis in manibus habentem & coronas lectoribus eius facientem, & ipse Moyses nihil sibi dixit, Deus autem dixit ei, Moyses, cur non me salutas? et ipse, quomodo domine? est ne seruus quispiam ausus suum dominum salutare? & Deus illi, verum dicis, sed ex quo venisti, adiuua me. Item dicunt in eodem cap. quod in die iudicij deus dicet Isaac Patriarchæ, filij tui peccauerunt, & ideo volo eos cõdemnare, et respõdet Isaac, domine, sunt namq; etiã filij tui, tu namq; in lege mea scripsisti, filius primogenitus Israel. Volo tamen ad cõputum venire tecum. Videamus quanta sit hominis vita, nempe spatiũ 70. annorum, ex his sunt 20. in quibus non est homo adhuc in ætate, in qua debebat pro peccatis

condemnari, restant ergo 50. remota huius temporis medietate, in qua homines meritorijs operibus vacant, vt orare & studere, & necessarijs, vt comedere & bibere. Restant anni 12. cum dimidio, ergo diuidamus illos inter me & te, & filij nostri absoluantur à pœna. Videte quæso doctrinam vanitatis, vtrum Deus talem computum nouerat? & quanto sit ista persuasio malorum peccatori, &c. Item dicūt in Baba cap. Qui conducit: Quod eo tempore quo ordinabatur Talmuth, stabat Deus in studio cœlesti cum studentibus suis quadam die in magna controuersia, supra quodam casu lepræ, videlicet vtrum esset leprosus censendus qui tale vulnus haberet vel ne, & Deus dicebat quod sic, ceteriq; studentes dicebant, quod non. Et dixerunt, quis erit examinator controuersiæ huius, & fuerunt concordes vnanimiter, quod esset Rabbi Barnahaman, & eadem hora fuit anima eius rapta in cœlum, & sua sententia dei opinionem approbauit. Ecce quanta fatuitas, & hæresis manifesta. Item quæritur in Abodazara

zara capitulo primo. Quibus operibus vacet Deus per totum diem, & respondetur ibidem. In primis tribus horis studet circa legem, in secundis tribus docet paruulos qui mortui sunt. In tribus tertijs sedet iudicare vniuersum mũdum. Et cum videt quod debet iudicare, surgit de Cathedra iudicij, & sedet in Cathedra misericordiæ. In tribus vltimis sedet ad ludendum cum Leuiathan. Inde quæritur hoc. Quid facit in nocte. Et respondetur. Equitat leuißime super Cherubin, & visitat 18. mundos quos creauit. Item quæritur. Ante quam crearet mundum quid faciebat? Et respondetur, creabat mundos & destruebat eos. Item dicunt in Baba Bathra in cap. vendens. Futurum est, quod Deus faciat conuiuium cum Iudæis de carnibus Leuiathan. Et dabit eis ad potandum vinum, quod est in vrnis suis à principio mundi vsque in eandem horam conseruatum. Item habetur in Sabath cap. Cilel. Quia Nabuchodonozor habuit Sodomitarum vsum cum omnibus regibus, quos habebat victos in sua potestate, &

quando cæpit regem Sedechiam, & voluit coire cum [illegible] creuit membrum eius in longitudine cubitorum 300. ita vt illud committere nequiret. Ecce turpitudo bestialis opinionis. Item habetur in Ioma cap. expiationum dies. Quod Rabbi Elyazer & Rabbi Ismaël habebant vẽtres ita grossos, quod quãdo stabant pedes faciei ad faciem, ita vt ventribus tangerentur, poterant duo boues transire inter eos neminem tangendo, &c. Quædam vero magna domina vidit eos, dixitq́; illis. An sunt isti vestri qui dicuntur filij vestri. Est enim impossibile cum tam magnis ventribus potuisse generare. Cui & ipsi respondentes dixerunt. Noueris quod vẽtres vxorum nostrarum nostris sunt grossiores, & ipsa potissime, ergo quæ vobis dico, vera sunt, & ipsi responderunt. Noueris itaq́; quod respectu corporum sunt nobis proportiones membrorum. Et alibi Rabbi Ioanna dicit. Quod huius Rabbi Ismaël membrum cuidam sacco nouem modiorum in magnitudine comparabatur, & membrum Rabbi Eliazer sacco octo modiorum,

Cap.8.

Et

Et per hunc modum tanta eadem authoritas procedit, cuiuslibet doctoris eiusdem studij dicendo membri quantitatem. Et ecce Theologia & philosophia in qua student isti proditores animarum, & pessimi viri, &c. Item habetur in Sanhedrin, capitulo. Isti sunt comburendi, supra illud numeri vigesimoquinto, de illo principe Zambri qui fornicatus est cum Madianitide Cozbi, quando ingressus est cum ea in lupanari vidente toto populo. Dicunt ipsi Talmudistæ quod 423. vicibus dormierit cum illa, in illo modico temporis spatio, & Phinees interim erat expectans ad ostium, quousque ingressus occidit illos, & de testiculis, membro, & de vulua eorundem fornicantium tot nefanda enarrant, quod nedum scribere, sed cogitare pudet. Item habetur in Sanhedrin cap. Siue indicia pecuniarum. Quod tres ferunt in peccato luxuriæ deprehensi dum essent in Archa Noë inclusi, videlicet Canis, Coruus, et Cham filius Noë, & hi tres omnes fuerunt

Cap. 9.

condemnati. Canis fœminæ post coitum alligatur. Coruus quia concipit hore. Cham qui fuit maledictus à patre, &c. Item est quæstio in Baba quama capitulo primo. Siquidem equus vel asinus extendens membrum suum aliqua vasa fregerit cum eodem, vtrum tenebatur dominus suus soluere nec ne. Et sunt in eadem controuersia diuersæ opiniones doctorum, sed nihil in eadem quæstione diffinitum est, quousque veniat Messias. Ecce quam pulchra quæstio, reseruata est per Messiam & mediatorem dei & hominum definienda, quis sanæ mentis pateretur homines tantum insolentes? Item habetur in Nidda capit. Abortatur.

Cap.3. *Quod dum paruulus est in vtero matris tenet quandam lucernam super caput suum, cum qua videt à fine vsque in finem mundi, & sic cognoscit omnem legem & omnes sententias. Et eadem hora qua egreditur de vtero matris, venit quidam angelus, & cedit in os eius vnicum ictum, ita vt omnia quæ nouerat tradat obliuioni. Item in*

in eodem libro capitulo. Mulier quæ facie- Cap.9.
bat : & in Berochoth cap. Qui vidit. Quod Cap.9.
*Og Rex Basan, quem conquæstus est Moy-
ses antequam moreretur, quod tempore di-
luuij liberatus fuerat ab eodem. Quod est
duplici ratione falsum. Prima, quod à tem-
pore diluuij vsque ad tempus Moysi lapsi
sunt* 400. *anni. Secunda, quod veniunt cõ-
tra textum, qui narrat quod ex toto huma-
no genere nullus remanserat post diluuium,
præter Noë & filios eius. Item dicunt de
eodem Og rege Basan, quod cum populus
Israel esset in deserto, quæsiuit Og pro spa-
tio situationis populi eius, & relatum est il-
li, quod erat spatium trium leucarum. Tunc
euulsit vnam syluam magnam, spatij trium
leucarum, quam posuit supra caput suum,
vt eam supra populum & castra proijce-
ret, & sic omnes simul vno ictu consume-
ret, quo cognito, dominus Deus magnam
formicarum quantitatem in vertice illius
syluæ congregari fecit, quam quidem syl-
uam perforauit, ita, quod homo inuictus per
illud foramen caput proprium emittens, syl-*

uam illam induit, & vestitus est, quã quidem syluam cum extra se proijcere voluisset, prohibuit Deus, & fecit crescere dentes eius, & non potuit. Tunc Moyses volens eum interficere, cœpit quandam securim longitudinis decem cubitorum, & ipse erat alios decem longus, & erexit se in aërem alijs decem, & percussit eum capite modicum, & sic dilaniauit eum, quod est summe falsum, quod legimus ad literam in cap. Deutero. quod solus Og rex Basan restiterat de stirpe gygantum, & monstratur Loculus eius ferreus qui est in Rabath filiorum Amon nouem cubitorum habens longitudinem. Hæc & aliæ multæ vanitates in eadem authoritate describuntur. Item habetur in Nidda cap. Abortatrix, dicit Rabbi Saul. Ego sepeliebam mortuos, & accidit mihi quadam vice dum quendam mortuum sepelirem, venit quidam coruus & intrauit per os cruris mortui cuiusdam, & ego cucurri post eum per spacium trium leucarum, & semper per vacuum ossis illius, & postquam vidi me non posse illum

assequi

assequi, reuersus sum, & cum exirem cognoui quod illud os erat de corpore Og supra nominati. Nunc autem adhibeat fidem authoritatibus istorum doctorum, & tali volumini, vbi lex istorum diuina canitur. Item dicitnr in Sebuoth capit. Qui coniurat. Quod dum compleretur tempus vt obiret Rabbi Osua bèulem, dixit angelo percutienti, precor vt antequam occidas me ostendas mihi locum meum in paradiso, & angelus ei, placet mihi. Dum autem pergerent, dixit ei Rabbi Osua. Dà mihi quæso gladium tuum, vt securius pergam ne occidas me in via. Dedit ei. Cum ergo accessissent propè paradisum, accepit eum ipse angelus, & eleuauit manibus suis vt ostenderet ei locum suum. Dixit Rabbi Osua ad angelum, eleua me paulo altius, quod cum fecisset angelus, Rabbi Osua quodã magno saltu se posuit in paradisum, Angelus vero cœpit eum per fimbriam vestimenti sui, & dixit ei. Egredere, vnde iurauit Rabbi Osua, quod non exiret inde, tunc cœperũt rixari simul, quousq; causa deducta

fuit coram deo, & Deus taliter pronunciauit, quod si Rabbi Osua omnibus diebus vitæ suæ falsum non iurauerat; quod nec illud iuramentum transgrederetur, quod non potuit reperire ipsum vnquam falsum iurasse, & ideo habuit ibi remanere. Tunc dixit ei angelus. Redde mihi gladium meum. Et ecce vox de cœlo lapsa est, dicens. Redde sibi gladium; necesse est enim vt cum eodem gentes occidantur. Tunc venit Helias & præcedebat eum præconisando, præparate locum pro iusto isto; & pergens vidit Rabbi Symeon sedentem supra 14. strata aurea. Ecce quales fabulas & mendacia ponere audent in scriptis isti pessimi ribaldi. Item habetur in Hulin cap. Istæ sunt raptæ. Quod quidam Leo in sylua Hullaÿ cuius latitudo est nouem cubitorum, dicit Rabbi Ioseph, quod 16. cubitorum, & habetur ibidem, quod quidam quæsiuit Imperator à Rabbi Osua dicens, quæ est dei sublimitas? quia scriptura comparat eum leoni, cum quidam miles sufficiat occidendum eum. Et Rabbi Osua respondit. Vis scire cui leoni comparatur,

ratur, illi scilicet qui est in sylua Vllaij. Et imperator. Multum desidero eum videre. Eadem hora præcatus est eum, et duxit leonem de sylua, & venit versus Romam, & quando erat prope Romam per spaciū 300. leucarum, dedit vnum rugitum, & ecce vniuersæ mulieres Romæ prægnantes abortiuerunt, & muri vrbis ceciderunt. Deinde cum appropinquasset per alias centum leucas, ita quod distabat tantum per 200. Iterum rugit, & ceciderunt dentes omniū hominum in vrbe Roma commorantium, et imperator cecidit à culmine quo sedebat, & ait Rabbi Osua, quid hoc erit, & ille, imperator illustris, adhuc distat per 200. leucas. Ora, inquit, ergò Deum, vt in locum suum reuertatur. Ipse autem orauit, & ita factum est. Ecce quam pulchra fabula, & in sacra pagina describenda, quæ sub pœna mortis mandatur credi & teneri, &c. Item habetur in Baba Bathra in cap. qui vendit Piroth dicit Rabam. Ego vidi quandam Nereidem tam grandem sicut vna villa quindecim domorum. Et venit quidem

coluber deglutiuitq; eam, demum uenit quidam coruus & deglutiuit colubrem, deinde volauit, & sedit super ramum arboris, &c. Respicite quæso, & considerate si fortis erat ille ramus, & qualis arbor, & dicit ipse Rabbi. Si ego ipse non vidissem, non credidissem, tunc credite si vultis. Item ibidem dicit Rabba, transfretabamur mare, & ducebatur nauis super caudam vnius piscis, super quam tribus diebus & tribus noctibus ambulauit. Et potius, quia piscis ibat versus orientem, & nauis ad occidentem. Et si diceres, quod nauis non ibat velociter, interroga Rabbinũ, et dicet tibi, quod in quantum vnus homo posset calefieri ibat 60. leucas. Et cum eramus prope portum, vidimus homines proijcientes sagittas cum Balistis, & leuius ibat nauis nostra quam ille sagittæ. Item dicit Rabba. Quondã ibamus in quadam naui, & vidimus quendam volucrem stantem in aqua cui dabat aqua vsque ad genua, & caput eius cœlum tangebat. Ego igitur volui descendere vt ibidem me abluerem, credens quod non esset profun-

profundum, audiui vocem de cœlo dicentem mihi. Caue ne feceris, quia septem anni sunt quod cecidit quondam securis in hunc locũ, & nondum attigit ad profundum. Et dicit Rabbi Cahanna volucris illa vocatur Ziu. Item dicit Rabba, dixit mihi quidam gerularius, veni ostendam tibi locum vbi cœlum & terra ad inuicem osculantur, & profectus sum secum, & posui clamidem meam in quadam fenestra cœli, & diuerti me paululum vt orarem, & dum reuersus fui clamidem non inueni, & dixi, videtur quod fures sint in cœlo, & dixit mihi homo ille, non est nisi cœli sphæra, quæ mouetur, sed reuertere cras tali hora, & reperies illam, & in crastinum reuersus, inueni illam. Et glossat Rabbi Salomon. Noli credere quod duxisset eum vsque ad finem mundi, quia esset iter quingentorum annorum sed fecit eum ascendere ad montem excelsum, vbi poterat attingere cœlum. Harum etenim vanitatum & mendaciorum multitudinem incredibilem in libris Hæbraicis possunt reperiri. Et in tali doctrina stu-

dent et versantur sine intellectu, sine discretione, sine pudore aut verecundia, sed sicut bestiales homines viuunt, &c.

CAPITVLVM QVINtum tractat de his, quæ sunt contra fidem Catholicam, & saluatorem nostrum dominum IESVM CHRISTVM.

Isti namq; cæci infideles & iniqui homines, cum viderent fidem Catholicam & sanctißimã doctrinã Meßiæ, videlicet IESV CHRISTI saluatoris nostri, per vniuersum mundum propter eius infinita miracula diuulgari, quæ per sanctos apostolos, & prædicatores, & confessores, & martyres Deus operabatur. Et hæc esset potißima causa quod eorum errores & iniquitates apparerent & cognoscerentur, vt genus popularis illas melius obseruaret, dederunt famam, quod omnes regulas & constitutiones statutas per eos, Deus statuerat, & præceperat Moysi viuæ vocis oraculo; facere

facere obseruari in illis 40. diebus, in quibus steterat in monte, & legem oris illam vocauerunt. Item vocarunt eam Talmuth, id est doctrinam, & illis qui transgressores illius essent, maiores pœnas imposuerunt, quam illis qui contra legem scriptam venirent quomodocunq;. Sed hæc scriptura prædicti Talmuth fuit incepta, & sub breui ordinatione compilata, & hæc vocatur Misna, paulùlum temporis post templi destructionem, per magnum eorum doctorem. tempore Antonini imperatoris, quem vocarunt Magistrum sanctum. Quam quidem compilationem facere incepit quando vidit CHRISTI doctrinam dilatari per orbem vniuersum, pro vt Rabbi Moyses de Aegypto in prologo sui magni tractatus latius scribit, per annos 15. in his verbis. Et causa propter quam magister noster sanctus hoc fecit, fuit, quia vidit quod studentes diminuebantur, & labores & aduersitates crescebant, & regnum nequam ascẽdebat & dominabantur mundo, & Israel migrabat per extremitates. Et propterea

confunderentur. Errores & cærimonias pharisæorum prædecessorum suorum in scriptis ponere statuerũt. Et ecce qualiter proditores ipsius, illos qui saluatoris doctrinam sequuntur, regnum nequam appellant. Item, postea viderunt magnam prosperitatem, quam sancta fides Catholica cõsecuta erat, & imperium Romanum erat caput mundi tempore Constantini imperatoris Christiani, & aliæ plures Insulæ & mundi regna, & quam multæ notabiles personæ ipsorum Iudæorum ad fidem Catholicam quotidie cõuertebantur. Timentes, ne totaliter eorum studium periret, ipsorum Rabinorum & peritorum suæ legis & perfidiæ magistrorum, cætum in Babilone congregarunt, & totum Talmuth per manum duorum magistrorum ex illis, quorum nomina erant Rabina & Rabasse ordinauerunt, quæ quidem compilatio facta est quasi per quatuor centum annos post paßionem domini nostri IESV CHRISTI. Et signanter prope tempus illud, paulo ante claruerat beatus Hieronimus, qui cum magna sufficientia & facul-

tate

tate quas habebat in linguis Hæbraicis, totam Bibliam ab Hæbraico transtulit in Latinum. Cum autem hoc ipsi cognoscerent et viderẽt, quod in Biblia forent multi textus, ex quibus patent opera domini nostri IESV CHRISTI, atque misteria vnde se deffendere nequeunt, accepta Biblia multos eius textus falsificarunt & mutarunt. Sicut patet per quandam authoritatem, quæ est in Berezit Rabba, id est genesi magno de Rabbi Moysi prædicatore. Et transumptiue in primo tractatu meo Capitulo octauo, & nihilominus eandem ad eorum modum per suos Rabbinos glossarunt. Et ad maiorem fraudem & deceptionem, omnibus Iudæis credere fecerunt, quod non est verbum aliquod in Talmuth, quin Moyses audierit à Deo patre istud. In tantum, quod in multis partibus Talmuth, vbi duo illorum studentium disputant intra se, supra causam quam cunque alius sic alius sic intelligunt differentur. De talibus, dicunt ipsi, disputatio siue cõtrouersia iam fuerat Moyse præsente coram Deo antiquitus facta,

vsque in tantum, quod per generalem sententiam concludunt, quod de vnaquaque opinione verba sunt omnia dei viuentis. Et ipsi proditores, inimici veritatis, vt vias rectitudinis obcæcarent. Iudæisq; regebantur, per easdem tot iniquitates & abominationes aduersus sanctam fidem Catholicam texuerunt, & contra saluatorem nostrum IESVM CHRISTVM, ne dum viliter & irreuerenter, quod omnia sunt nefandissima & prohibita quasi, in ore fidelium nominari, sed potissime absurdum in scripturis exarare. Est tamen mihi facere summe necessarium, vt sanctissimi domini nostri Papæ præceptis obediam, cuius sanctitas ipsorum errorum et iniuriarũ, & iniquitatum relationem, vult habere, & in quibus Talmuth tractatibus libris & capitulis continentur, per quos sunt scripta Rabinos, vt ipsius sanctitas, fidei Catholicæ reuerentiam & honorem dei iustitia preuia, valeat prouidere, pro vt suæ competit sanctitati. Primum quidem declarant in Talmuth, quod sancta dei & domini

mini

mini nostri IESV CHRISTI quatuor Euangelia sunt comburenda merito, quod habetur in Sabbath. Et dicit ibi Rabbi Ioseph, quod talis executio in die festo fieri debet, excepto quod nomina dei quæ sunt in illis, assumi & sequestrari, & cæteri libri comburi. Rab. dicebat, imo etiam eisdem nominibus comburi deberent. Item reputant sanctam doctrinam domini nostri IESV CHRISTI, & sanctorum apostolorum suorum idolatria deteriorem, & hoc dicit Rabbi Moyses de Aegypto, in libro Madda, in lectionibus idolatriæ, centum & nouem Christiani idolorum cultores sunt, & prima feria est dies interitus ipsorum, & ideo prohibitum est in tali die conuersari cum eisdem, neq; in alia die quacunque interitum illorum, & glossat Rabbi Salomon, quod interitus hoc loco sumitur pro festo. item habetur in cap. 10. *Ne liceat nobis confederare cum idolorum cultoribus, nec pacem tractare cum eisdem, nisi laborare vt conuertantur ab eorum erroribus, aut interficere illos, & ideo si quis*

viderit aliquem idolorum cultorem volentem suffocari in fluuio, aut comburi, non eripiat illum, veruntamen non proÿciat eum manibus in puteum, ex quo gens eorum non facit brigam nobiscum, sed omnia hæc de cæteris idolorum cultoribus intelliguntur. Sed illi qui destruunt & perdifaciunt Israel & sunt hæretici & blasphemi, meritum est, perdere illos & impellere illos cum matribus vsque ad putei profundum, augustiant enim Israel, & prohibẽt populum à via dei, vti sunt IESVS Nazarenus, & discipuli eius quorum nomina confundentur. Et ab hoc poteris concludere, quod est tibi prohibitum, mederi illorum cultoribus, quanquam precium reddant, sed si fueris in loco timoris, poteris eos curare, pro præcio tamen, gratis prohibitum est. Item nõ vendantur eis agri, vineæ, neque domus in terra promissionis, & est prohibitum laudare eos, vt si quis dicat, ò quam pulcher est iste Christianus. Sed multo magis est prohibitum illius opera laudare. Item prohibitum est,

illis

illis dare munera quacunque neque dona, hucusq; sunt verba Rabbi Moyses, insuper infideles ipsi et iniqui, attribuunt redemptori domino nostro IESV CHRISTO *omnes malitias quas possunt, iniurias & cōtumelias quas possunt imaginari. Primum quidem eum maleficium dicunt, vt habetur in Sabath cap. qui ædificat. dicunt enim, quod* IESVS *Nazarenus duxerat secum de Aegypto fictilia, & interclusit ea femori suo, cum quibus mirabilia faciebat, & inducebat plebem ad credendum, quod ex propria virtute faciebat, &c. Item dicunt in Herubin. cap. Facient tabulas, quod derident omnes doctores ex verbis doctorum Talmuth. In stercore fœtido & profundo inferni purgatur. Et dicunt quod quidam doctor cum coniurationibus fecit exire Balaah & Iesum Nazarenum de inferno, & interrogauit Balaah quam pænam patiebatur in inferno, qui respondit, quod puniebatur in caldaria plena spermate. Et interrogāt Iesum, quā pœnam patiebatur, qui respōdit quod coquebatur in caldaria plena*

Cap. 12.

Cap. 2.

stercoris feruentis. Inde æternali pœna cruciientur animæ talium doctorum & auditorum, qui de mundi saluatore talia profe-runt, credunt, docent, & persuadent miseris auditoribus suis. Et sciendum est, quod de huiusmodi blasphemijs et sceleratis verbis, in ipso Talmuth infinita continentur, & talia quod turpissimum quid est illa ne dum nominare, sed inspicere vel audire, quæ pati non posset aliquis Christianus. Insuper etiam sciendum est, quod quandocunque ipsorum pessimorum & perfidorum infidelium, intra se nominant aliquid, Christianitatem aut fidem sanctam Catholicam importans aut demonstrans, illud denominant ita turpibus ita inhonestis, ita sordidis verbis sicut peius aut turpius pronunciare potest in Hæbraico suo sermone, & magis effrenate & impudice. Nam de genitrice saluatoris mundi. Primo illam pollutam appellant mundi, alij publicam meretricem, Apostolos & Christi martyres lenones, sanctas vero meretrices, sacratam hostiam corpus pollutum, crucem, Christi abomi-natio-

nationem. Ecclesiam vero errorem, & prædicationem dicunt vllulationem, dominum nostrũ IESVM CHRISTVM dicunt spurium, sacerdotes dei tonsos, & tonsuram sacerdotalem decaluationẽ, diem veneris sanctam diem prophanam, diem festum ruinam, & paruulos Christianos reptilia sponsum & sponsam muri legum & murilegam, & orationem defectum, omnes has nequitias dicũt, quia per sententiam est apud eos definitum, in libro Abodazara quod magnum peccatum est facere gratiam aliquam cultoribus idolorum, neque illos in laude seu bona significatiõe nominare. Item iubetur eis, quod quãdo transeunt circa ecclesias & oratoria Christianorum, quod hunc dicunt versum. Domum Chloacarum diruat dominus. Et quando transeunt iuxta sepulchra Christianorum, dicunt. Erubescat mater vestra, repudiata est genetrix vestra, quia finis Christianorum vermis et putredo erit. Item vocant illos qui ad sanctam matrem ecclesiam & fidem Catholicam conuertuntur, destructores. Et in qua-

libet die tribus vicibus in orationibus eorum, mane scilicet vesperi, & nocte, talia verba replicant. Destructis nulla sit spes, & omnes heretici, & omnes qui loquuntur contra Israel, subito abscindantur, & regnum superbiæ cito frangatur & diruatur, & inimici nostri vniuersi humilientur, & breuiter in diebus nostris conturbentur, &c. Has & multas alias abominationes & nequitias contra sanctam fidem Catholicam, & saluatorem nostrum dominum regem Meßiam, dicunt: quas vtique nominare omitto. Propter eorum absurditatem ac turpitudinem. Nam omnis Catholicus Christianus cui Deus tradidit potestatẽ hæc omnia corripere et illos castigare, deberet & tenetur absq; respectu. &c.

Cap.

CAPITVLVM SEXTVM tractat de rebus quæ sunt in damnum & magnum intereſſe Chriſtianorum, conuerſantium cum Iudæis.

TAlmuth mandat expreſſe Iudæis, quod omnibus hominibus gentium aliarum, damnum inferant iuxta poſſe, & ledere conentur expreſſe, ſed potiſsime Chriſtianis, quos reputant idolatras, & diſſolutos. Et primo illorum bona prophanant, & dicunt licere Iudæo ſine peccato ſubripere illa, et eſt iam vulgare verbum apud Iudæos, dicens, quod error cõputi quẽ fecerit Iudæus in decipiendo Chriſtianũ licitus eſt eis. Et habetur in Rabba, quã viam. cap. Subripiens docent magiſtri quod ſi Iudæus & Chriſtianus venit coram te ad iuſtitiam, quod reſpicias, ſi per legẽ Iudaicã, Iudæũ ipſum iuſtificare poteris iuſtifica eũ, dicens mea lex iubet. Quod ſi per legem iudaicã ipſum iuſtificare nequis & per legem gentium poteris iuſtificabis eũ & dices Chriſtiano: Lex tua ita iubet,

quod si nulla cautela præmissarum iustificare ipsum poteris, per cauillationes & fallacias illũ ducas, quia sumere pecunias à Christianis, & extorquere, licitum est Iudæis. Reperimus namq; quod quidam doctor cui nomen Schmuel emit à quodam Christiano vestem auream, ponderis quatuor vnciarum, & decepit eum in vna. Et alius vocatus Rabbi Luchana emit ab alio Christiano Hydrias vini 120. *& in solutione decepit eum* 25. *cui dixit Christianus, in tua conscientia me confido, &c. Item habetur in eodem cap. & in Sanhedrin cap. Mortis* 4. *quod ipse idem doctor Rabbi Cuhama iusserat fieri præconia, quod quicunq; Iudæus sciret ius Christiani, & testimonium perhiberet ex eo, esset excommunicatus, qui pecunias auferebat Israelitarum, aut gentibus illas exhiberet. Item in Sanhedrin. Reperitur in eodem cap. quod si Christianus percusserit Israelitam reus erit mortis. Et si Christianus sabathum obseruat, reus erit mortis, quamuis faciat suum sabathum in alia die septimanæ. Item, si Christianus se*

disponat

disponat ad studendum in lege dei, reus erit mortis, quia lex non fuit data nisi proli Iacob. Item habetur in Mechilta, & recitatur per Rabbi Salomon in libro Glo. legis Moysi, supra illud Exod. 14. vbi narratur, postquam egreßi sunt de Aegypto, qualiter persequutus est eos Pharao cum tota eius militia, & assecutus est eos iuxta mare. Et quæritur ibidem à datoribus. Vnde habuit Pharao illas equitaturas, & respondetur. Ab Aegyptijs, Scribitur enim Exo. 9. Nam omnia Aegyptiorum animalia mortua sunt. Quod si dixeris, quod erant ex Israëliticis. Iam habetur. Exod. 10. quod populus Israel egressus fuerat cum omnibus iumentis & animalibus suis. Sed dicendum est, quod omnem militiam illam haberet Pharao ex Aegyptijs, qui crediderunt monitionibus Moysi, & animalia eorum tempore grandinis fugerunt ab agris in domum. Ex quibus concluditur, quod illi qui Deum timebant ex seruis Pharaonis causa fuerunt vt mala damna populo eue-

nirent. Et ideo per sentētiam diffinitur Rabbi Salomonis, filij Iarchi, qui loquitur cum quolibet Iudæorum dicens. Mulierem Christianorum occide, & mulieri, vt serpentum frange caput. Et glossat Rabbi Salomon, quod hoc intelligitur de Christianis illis, qui erga dei seruitium deuoti inueniuntur. Item iubent in Abodazara capitulo non constituant, & recitatur per Rabbi Moysen de Aegypto in libro Madda. Quod illi qui sequuntur doctrinam IESV Nazareni, taliter sunt tractandi, quod si quis viderit eos appropinquantes ad mortes, extinguat illos. Et si reperiet eos iuxta puteum, proijciat intus, & reuoluat lapidem supra puteum ne egrediantur. Et si sit in puteo scala, auferatur, ne ascendere poßit. Item dicunt, quod est prohibitum vendere Christiano aliquam possessionem, quo vis precio, neque iumenta, pro maiori pręcio valoris eorum. Item, quod si Christianus commiserit aliquod delictum, debet cum vno tantum occidi teste. Item prohibent

hibent mulieribus eorum, ne lacte Christianorum nutriant filios eorum, quia nutriret eos pro idolatria. Neque consentiendum est, quod Christiana nutriat filios Iudæorum, quia suspicandum est, ne suffocet illos, tamen si cum custodibus fuerit, tollerandum erit. Item non est consentiendum Christianis, tenere studia neque scholas. Plura & similia ponuntur in Talmuth, in damnum & interesse maximum Christianitatis, & fidei Catholicæ, quorum Historias ad præsens ommißi scribere, tum propter eorum ineptitudinem; tum ad euitandum tantum circuitum. Ex his tamen sanus intellectus facile percipit infirmitatem, & abusionem eorum, quæ etiam scripta non sunt. Et cum hoc facio finem huic tractatulo abominationum horum hominum perfidorum, & eorum doctrinæ perfidioris, nulla Fide, nulla humana ratione fundatæ. Inuoco tamen diuinam misericordiam, vt tantæ dementiæ vèlamen & cæcitatem auferat à cordibus eorum,

& eoſdem in claræ notionis veritatem, & viam inducere dignetur, præſtante domino noſtro IESV CHRISTO, à quibus traxit originem ſecundum carnem, & pro quibus mori dignatus eſt, qui cum ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus, per infinita ſæcula ſæculorum, Amen.

♣

NOTA, qui legis, quod Anno M. CCCCXII. de mense Augusti, hic liber sacratissimus sine contradictione, aduersus perfidiam Iudæorum compilatus fuit, per uenerabilem doctorem, Magistrum Hieronimum de sancta Fide, olim Iudęũ, ex cuius recitatione, ultra quinque millia Iudæorum conuersi sunt ad fidem Christi. Vnde omnis fidelis Christianus, hoc opus sacrum, ex debito debeat memorie tradere, tanquam munus ab æthere legatum.